

Ősz Gábor – Szűcs Édua

KÉPTELEN TÖRTÉNELEM KÉPEKKEL

I.

Ósz Gábor–Szűcs Édua
KÉPTELEN TÖRTÉNELEM KÉPEKKEL
sorozat

KÖTETEK

Megjelent:

1. ÁRPÁDOK ÁLMAI (1301-ig)

Előkészületben:

2. VIGYÁZAT! VEGYESHÁZIAK! (1526-ig)

Tervben:

3. HÁROM ÉS MÉGIS EGY (Erdély és a királyi Magyarország 1690-ig)
4. A FÉLHOLD FÉNYÉBEN (A török Hódoltság 1690-ig)
5. VÉRCSEVÁRIAK – HABSBERGOK (1711-ig)
6. MIT LÁTOTT VAK BOTTYÁNY (1690–1735-ig)
7. MERRE VIGYÜK A MAGYAR SZAMARAT? (1780–1848-ig)
8. FERGETES FORRADALMÁROK?! (1848–1849)
9. K. u. K. =CSÁSZÁRI és KIRÁLYI (1849–1918)
10. VOLT JOBB?! SZENZÁCIÓS SZÁZADUNK (1918–2000)

A sorozat kötetei megrendelhetők közvetlenül a COLDWELL KÖNYVEK kiadótól is.

Ősz Gábor – Szűcs Édua

KÉPTELEN TÖRTÉNELEM KÉPEKKEL

Árpádok Álmai

COLDWELL KÖNYVEK

© Ósz Gábor 2002
© Szűcs Édua 2002

A könyvet Ósz Gábor írta és Szűcs Édua rajzolta.

Szerkesztette: Gáspár Ferenc
Művészeti szerkesztő: Horváth Gyula Gábor

A történelmi adatokat szakmailag lektorálta: Dr. Marossy Endre

A borító tervezését és a nyomdai előkészítő munkát a megapress '94 Kft. végezte.
Készült a '96 Studio nyomdájában 2002-ben, Verbó Gyula felelős vezetésével

ISBN 963 202 995 X
ISBN 963 202 996 8

Kiadja a Coldwell Pharma Bt. dr. Kósa Edit felelős vezetésével
1028 Budapest, Gazda utca 41.
kosa.coldwell@axelero.hu

*Nagyapám és nagymamám
emlékének
ajánlom ezt a könyvet,
nem feledkezve meg
kislányomról, feleségemről,
szüleimről*

Ósz Gábor

A következő oldalakon Árpád-házi királyaink korába megyünk vissza. Régi mesék, mondák fognak megelevenedni az államalapítástól az Árpád-ház kihalásáig. Megjelennek az Árpádok álmai, történeteik, már ami róluk fennmaradt, hiszen ki vagyunk szolgáltatva az elfogult krónikaíróknak, akik némelyik királyról részletesen, másokról viszont csak szűkszavúan beszélnek nekünk, kései utódoknak.

Rendhagyó felütés és leütés,
avagy hogyan mutatkoztunk be Európában

Ütött vagy nem ütött? Előhang két képben

Hangszerelte csatakürtre Lehel vezér
Szponzorálta a Jászberényi Hűtőgépgyár és a Szegény Konrád Alapítvány

Szereplők:

Lehel, a vezér

Bulcsú, a másik vezér

Konrád, a király

Hadúr, a magyarok istene

Az Úr, a keresztények istene

A regensburgi hóhér

A csatakürt

Krónikás

Testőrök, udvari emberek, magyar
foglyok, városi nép, kórus,
Szörényi Levente, Bródy János

Történik Regensburgban, 955-ben, a királyi palotában.

1. kép *(Középen trónus, amelyen Konrád király ül, körötte a testőrök és az udvari nép. Most készülnek behozni a fogoly Lehel és Bulcsú vezéreket.)*

KONRÁD: Hát végre győztünk az pogány magyarok felett. Krónikás, írd le, hogy utódaink is okuljanak belőle.

KRÓNIKÁS: Úgy lesz, fenséges úr.

KONRÁD: Az Úr segedelme velünk volt.

AZ ÚR *(A levegőből sejtelmesen)*: Hát még szép. Kin segítek, ha nem rajtatok, elvégre ti találtatok ki engem és nem fordítva történt. Ezek szerint erősebb vagytok a Hadúrnál.

HADÚR *(A levegő másik pontjáról)*: Nem igazán. Nekem akkor éppen derék szávd magyarjaimon kellett segítenem, mert vitába keveredtek egy perzsa törzssel.

AZ ÚR: És mi történt?

HADÚR: Perzsavásár. Annyi perzsát tudtak eladni a perzsa hadifoglyok közül, hogy az ezért kapott fogadalmi ajándék elég vagy száz évre.

AZ ÚR: Akkor te nem vagy mindenható!

HADÚR: Te sem, mert különben nem lett volna annyi halottatok.

AZ ÚR: Ez igaz. A mindenhatóságot hagyjuk meg Bill Gatesnek, meg az ő demó változatainak. Inkább figyeljük, hogy mi jön. *(Mindketten a háttérbe húzódnak.)*

(Lehel és Bulcsú be.)

UDVARI NÉP: Elkezdi énekelni a Deutschland, Deutschland über alles-t

AZ ÚR: Ez csak nyolcszáz év múlva lesz aktuális, másik számot kérek!

(Felcsendül egy Karoling egyházi ének, egy antifonia.)

ÚR: Ez már jobban tetszik.

A CSATAKÜRT: Hamis, ezt én jobban elfújom!

LEHEL: Ez már kínzás!

BULCSÚ: Pedig még szentképet nem is mutattak, úgy, mint Bizáncban!

KONRÁD: *(Lehelhez)* Ki vagy?

LEHEL: Én nagyon!

KONRÁD: Hogy neveznek?

LEHEL: Lehelnek.

KONRÁD: Hova?

LEHEL: Ez meg kitől vett magyar leckét?

KONRÁD: Miért vagytok ilyen kegyetlenek a keresztényekkel?

LEHEL: Mi a bosszúálló isten ostorai vagyunk rajtatok.

KONRÁD: Melyiké?

LEHEL: Mikor kié, de ez most nem fontos.

KONRÁD: Válasszatok magatoknak olyan halált, amelyet akartok!

LEHEL: Választunk, csak adjátok ide a kürtömet, hadd fújom el a nótádat!

(Lehelt kioldozzák)

A KÍSÉRET EGY TAGJA: Akkor itt ostorbontás lesz!

LEHEL: Hajolj közelebb, hogy jobban hallj!

(Konrád közelebb hajol, mire Lehel lecsapja.)

Előttem jársz, és szolgám leszel a másvilágon.

A CSATAKÜRT: Ezt a szörnyű megszólalású dallamért kaptad, amit eljátszattál.

BULCSÚ: Konrád már nem hall jobban, mert jobbra halt.

AZ ÚR: Tényleg hamis volt a zene!

HADÚR: 1-1.

A KÍSÉRET: Vigyétek őket az akasztófára! *(Testőrök és a magyarok ki.)*

2. kép *(A regensburgi akasztófa tövében)*

HÓHÉR: Ezekkel mit csináljak?

TESTŐR: Akaszd fel őket!

HÓHÉR: Mit tettek?

TESTŐR: Megölték kegyes jó urunkat egy csatakürttel.

HÓHÉR: *(Lehelhez.)* Te kis Rambó, mit csináltál már megint?

AZ ÚR: Fiam, ezzel a kérdéssel várj még ezer évet!

HÓHÉR: Jól tette, mert a király nekem egyhavi béremmel tartozik, és eddig nem tudtam belőle kiverni. Neki sikerült, de pénz így sincs.

BULCSÚ: Nem is lesz, hi-hi!

HÓHÉR: Na, ilyet, mint ti, még nem akasztottam. Uraságotokat ugye nem zavarja a fehér színű kötél?

LEHEL: És ha igen?

HÓHÉR: Akkor zavarral fogtok átmenni a túlvilágra, mert csak fehér kötelem van.

LEHEL: Neked is fújjak egy nótát?

HÓHÉR: Felesleges, botfűlű vagyok.

BULCSÚ: Szórakozz a nénikéddel!

HÓHÉR: Nem megy. Meghalt szegény pestisben, még tavaly.

BULCSÚ: Te mért nem haltál vele?

HÓHÉR: Mert akkor most nem volna kivel beszélgetned.

LEHEL: Hát ez az!

HÓHÉR: Jobb vagy bal váll felől kéred a csomót?

LEHEL: Rád bízom.

HÓHÉR: *(Ráteszi a kötelet a nyakukra. Meglát a kötélben egy cédulát)* Ez a cédula meg mit mutat? Használat előtt, a kockázatok és a mellékhatások kikerülése érdekében kérdezze meg orvosát vagy gyógyszerészét.

Van nektek olyanotok?

LEHEL: Ilyet nem tartunk.

HÓHÉR: Melyikőtök akar tovább élni?

BULCSÚ: Én!

HÓHÉR: Jó, akkor Lehellel kezdem az akasztást.

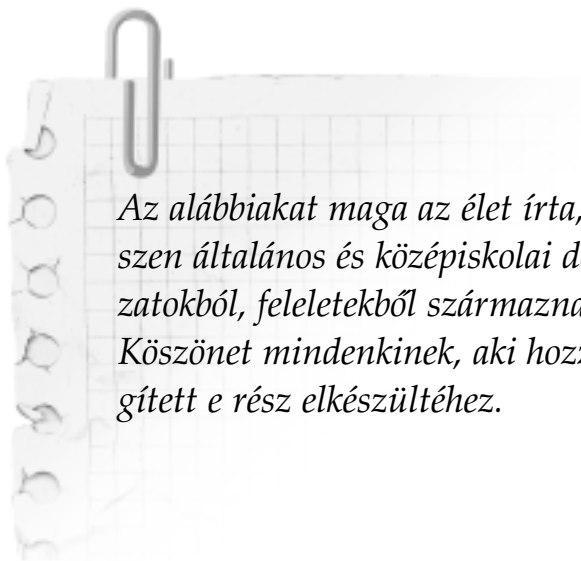
(Megtörténik az akasztás.)

AZ ÚR: Most 2-1. Szerva itt, csere ott.

HADÚR: Nem baj. Lesz még nektek Búvár Kund, lesz még nektek Vértes!

SZÖRÉNYI LEVENTE: Na, ebből írjunk rockoperát! Mi legyen a címe?

BRÓDY JÁNOS: Lehel, a kürtös.

Az alábbiakat maga az élet írta, hiszen általános és középiskolai dolgozatokból, feleletekből származnak. Köszönet mindenkinek, aki hozzásegített e rész elkészültéhez.

Fegyverek

EDUA

Árpádok Álmai

Kronológia

955 Az augsburgi vereség. Ezzel foszlik szét a sikeres nyugati kalandozás álma. Lehelt, Súr és Bulcsút egészségükre ártalmas módon végzik ki. A legenda szerint ekkor ütik agyon Konrád császárt. A történet szép, csak kár, hogy nem igaz, mivel akkor Ottó volt a császár s Konrád még a csata előtt meghalt.

958 Bizánci kalandozás, a Botond monda keletkezése

970 Az arkadiapoliszi vereség. Ezzel foszlik szét a sikeres bizánci kalandozás álma.

973 A quedlinburgi követjárás. Ekkor kezdődik az Európához tartozás álma. 12 főember képviseli Géza nagyfejedelmet. A következő évben Melkben vi-

szonozza a császár a látogatást. Akkor ott húzódott a magyarok által ellenőrzött területek hatása.

997 Koppány legyőzése. Ekkor foszlik szét a seniorátussal a nemzetség legöregebb férfi tagjaként való uralkodás álma, amelyet a levirátus szokása is bonyolított (az elhunyt özvegyének feleségül vétele). Koppányt, a lázadót addig vagdalják, amíg rockopera lesz belőle.

1000. december 25 vagy 1001. január 1. Szent István királlyá koronázása. Ekkor kezdődik az Árpád-házi királyság álma, amely 300 évig tart.

1000 körül Szent István I. törvénykönyve, amely a keresztény vallást teszi követendő vallássá.

1003 Gyula legyőzése. Szétfoszlik az az álom, hogy ha valaki rokon, akkor megússza a félreállítást. Még mindig jobban járt, mint Thonuzóba, életét vesztette.

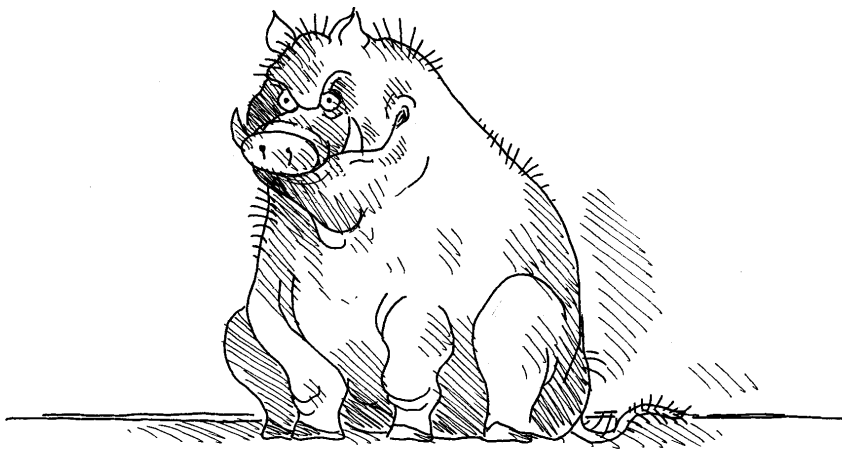
1018 István hadjárata Sámuel bolgár cár ellen. Ez utóbbi a Képes Krónika Keán vezére, ami nem más, mint a kán eltorzított alakja. István utasítására Gellért püspök elkezd írni az Intelmeket Imre herceg számára. Ez egy királytűkör, azaz azt írja le, hogy milyennek kellene lennie egy keresztény uralkodónak.

1028. Ajtony legyőzése. Nincs több Istvánnal szembenálló nagyúr.

1031 II. törvénykönyv, amelyben írásba foglaltatnak a keresztény elveken alapuló büntető törvények.

Szent István győzelmes hadjárata Konrád császár ellen. Bécset visszafoglaljuk a németektől. Szent Imre herceg halála egy vadkanvadászaton.

Trófeák

EDUA

1031 Vazul megvakítása

1038 Szent István halála. Utóda Péter. A rokon legfőbb pozitívuma a hite, legfőbb negatívuma, hogy nem képes alkalmazkodni a helyi viszonyokhoz, hiába volt korábban a testőrség parancsnoka.

1041 Péter elűzése. Az utód Aba Sámuel. Ő az utolsó ismert kabar származású nagyúr.

1044 Aba Sámuel halála Ménfőnél. Pétert visszaültetik a trónra.

1045 Péter hűbérbe adja az országot III. Henriknek. Az ország kiárúsítása nem sikerül.

1046 Gellért vértanúsága, Péter halála, és I. András uralkodása. Gellért megnyeri a középkori triatlont (gyaloglás, vízbe ugrás, úszás), de belehal, mert a pogányok – szokás szerint – sportszerűtlenek.

1051 Magyar győzelem a Vértesben. Köddé válik a német birodalmi sereg győzhetetlenségének álma.

1052 Magyar győzelem Pozsonynál. Búvár Kund, vagy Zotmund Guinness-rekordot állít fel hajóelsüllyesztésben.

1055 Az első ismert magyar nyelvemlék a tihanyi apátság alapítólevelében.

1059 A várkonyi jelenet, a korona és kard története, a Képes Krónika talán leghíresebb mondája. (Lásd a Színjáték egy koronáért című fejezetben)

1060 I. Béla lesz a király. Az utolsó pogánylázadást szétverve szerte-

foszlatja azt az álmot, hogy a felkelők valaha is visszaállíthassák a magyarok ősi vallását hazánkban.

1063 I. Béla halála. Utóda Salamon. Kiderül, álom volt, hogy nem dől össze a trónus.

1068 A kerlési ütközet. A Szent László-legenda születése.

1074 A belháború után Salamon helyett I. Géza lesz a király.

1077 Szent László hatalomra kerülése.

1083 Szent István, Imre, Gellért, András, Benedek szentté avatása. Szent László III. törvénykönyve.

1093 A krakkói kaland, a csizmatöltés és a lizsthegy mondája.

1095 Szent László halála. Utóda Könyves Kálmán. Bölcs uralkodó volt, bár kicsit balszerencsés. Az utódok szidalmainak, amikkel a krónikák szerint illették, a fele sem igaz.

1096 A rablóbandává züllött kereszties hadat a magyarok szét-

verik. Itt is véget ér egy álom, a művelt nyugat álma.

1100 Kálmán befejezi a horvát hódítást, amelyet Szent László király kezdett meg.

1116 Kálmán halála. Utóda II. István.

1123 A halicsi kaland. Kozma lovag közli a királlyal, hogy addig király, amíg azt az előkelők akarják.

1131 II. István halála. Utóda II. Vak Béla. Szegény, nem sokat lát az eseményekből.

1132 Az aradi országgyűlés. Ilona királyné leszámol az ellenzékkel.

1142 II. Béla meghal. Utóda II. Géza.

1146 Nagy magyar győzelem a Fischánál. Ekkor győzünk le először nyílt csatában teljes lovagi sereget. A németek nem szeretnek beszélni róla.

1162 II. Géza meghal. Utóda III. István, II. László és IV. István az ellenkirály. Ez az átká, ha valakinek sok testvére van.

1172 III. Béla lesz az uralkodó. A legnagyobb a XII. századi Árpádok között, Európa harmadik leggazdagabb uralkodója.

1196 III. Béla meghal. Imre fia követi a trónon.

1203 Imre király és öccse, a későbbi II. András között belháború tört ki. A csatadöntés egy pálcával történt. Egy álom születik: többet ésszel, mint erővel.

1204 Imre halála után a gyermek III. László lesz a király. A mérgek ismerete fejlett, a gyógyszereké kevésbé.

1205 II. András lesz a király

1213 Bánk bán megöli a királynőt.

1217 II. András jeruzsálemi hadjárata.

1222 Az Aranybulla, a magyar rendi alkotmány születése. A király így ismeri be rendszere, a „nove institutionis” bukását.

1231 Beregi egyezmény. Sajátos magyar Canossa, ezúttal a magyar főpapok előtt.

1235 IV. Béla király lesz.

1241–42. Tatárjárás. Az Árpád-házat a tatárok tatarozás helyett kis híján szanálják.

1246 Babenbergi Frigyes osztrák herceg a magyarokkal vívott ütközetben meghal. Egyszerre kétfelől éri a halál. Szabó Magda Béla király című híres drámájában a magyar Frangepánon kívül a saját embere is leszúrja, igaz, utóbbi hátulról teszi, egy nőügy miatt.

1261 Az első krosenbrunni, vagy morvamezei csata. Csehek–magyarok 1-0. A Babenberg-örökség elvész.

1270 V. István, a zseniális hadvezér lesz a király. Apja seregének szétverésével polgárháborúban edz.

1272 IV. Kun László. Tudathasadt uralkodó, egyszerre kun nagyúr és keresztény magyar király. Lídérckirálynak is hívják.

1278 A második morvamezei csata, csehek–magyarok 1-1. Ottokár cseh király is elesik a csatában, a fiát elfogják.

1279 A kun törvények. Nagy kár, hogy alig tartják be.

1290 IV. Kun László megöletése. Utóda III. András.

1300 Az Ómagyar Mária-siralom keletkezése.

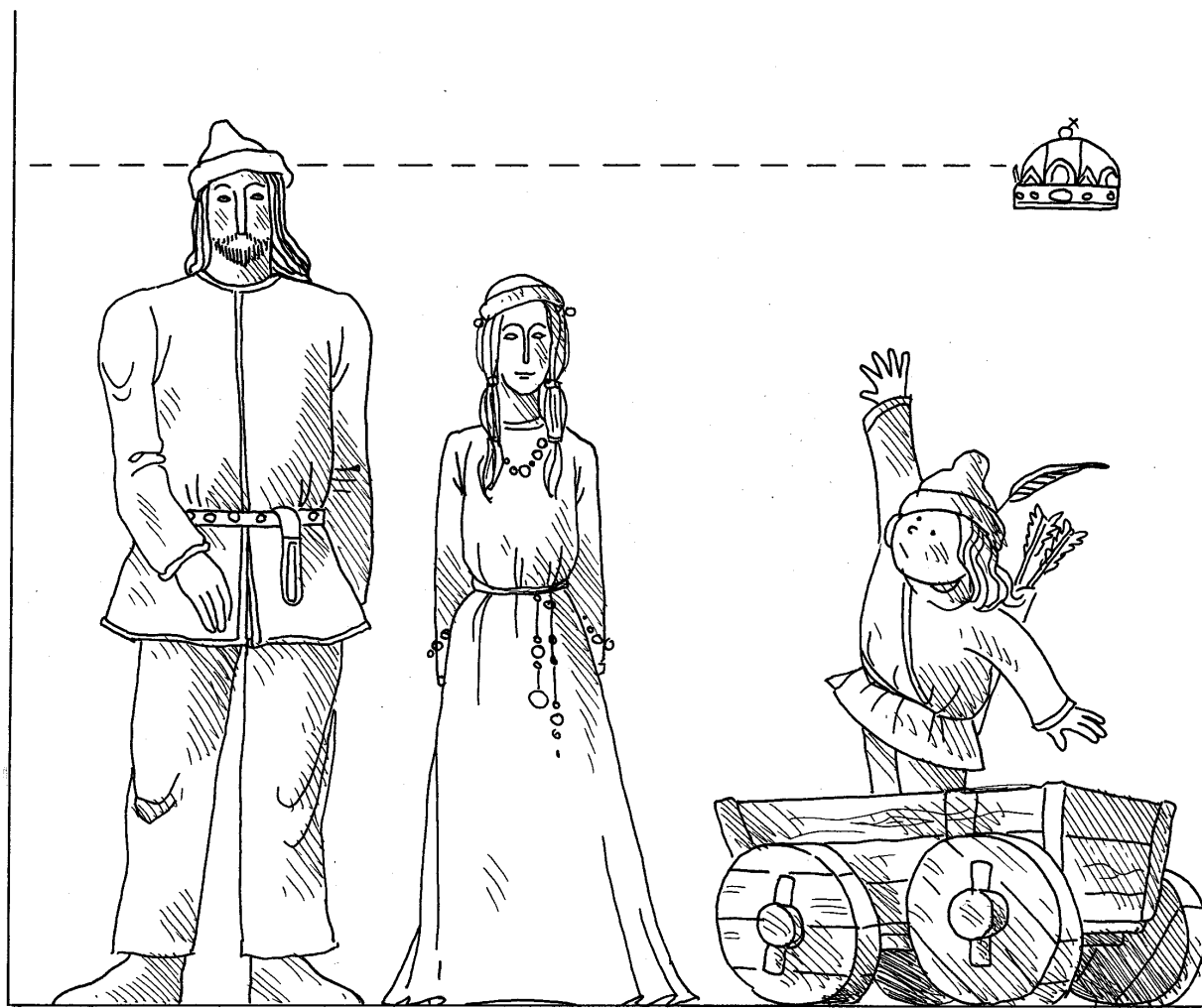
1301 Az Árpád-ház kihalása.

Milyen alapelvek alapján uralkodjunk?

A hatalomgyakorlás álmai

Elsőszülöttség, azaz primogenitúra. Jellemzője, hogy a legidősebb fiúnak jár a trón. Ezt el lehet úgy is érni, ha az idősebb fivért megölik, vagy ha a többi testvér leány. Az alattvalók általában belenyugszanak abba, ha a király az elsőszülöttség jogán nyeri el a koronát.

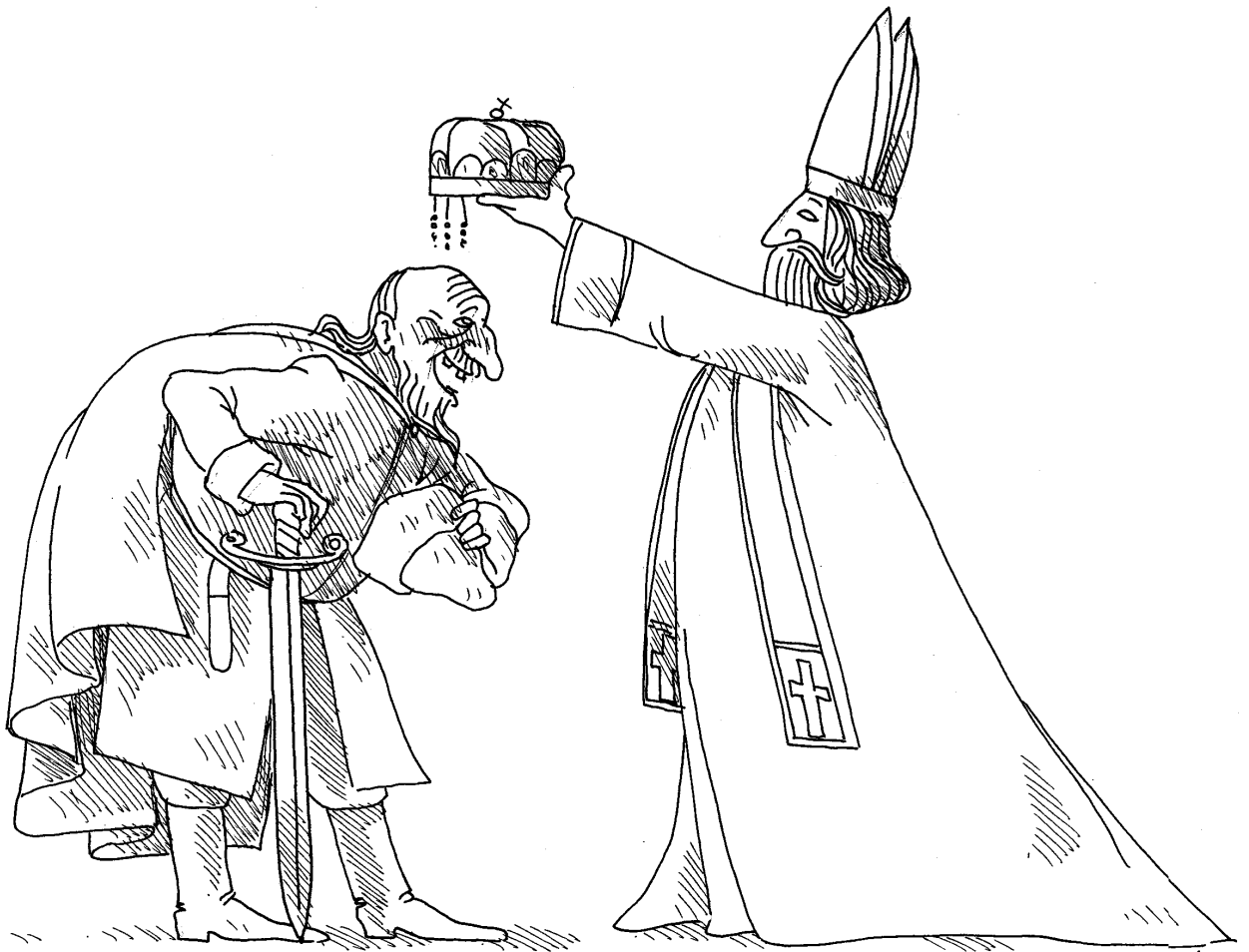
Többgyermekes családmódel

EDUA

Seniorátus – a legidősebb nemzet-ségbeliként való uralkodás – megvalósítható abban az esetben, ha a király meghalt, s előtte minket elfelejtett félreállítani az útból. Nem hátrány, ha a seregvezérek mellettünk állnak, illetve 3-4 külhoni királlyal rokonságban állunk.

Öreg ember, nem vén ember

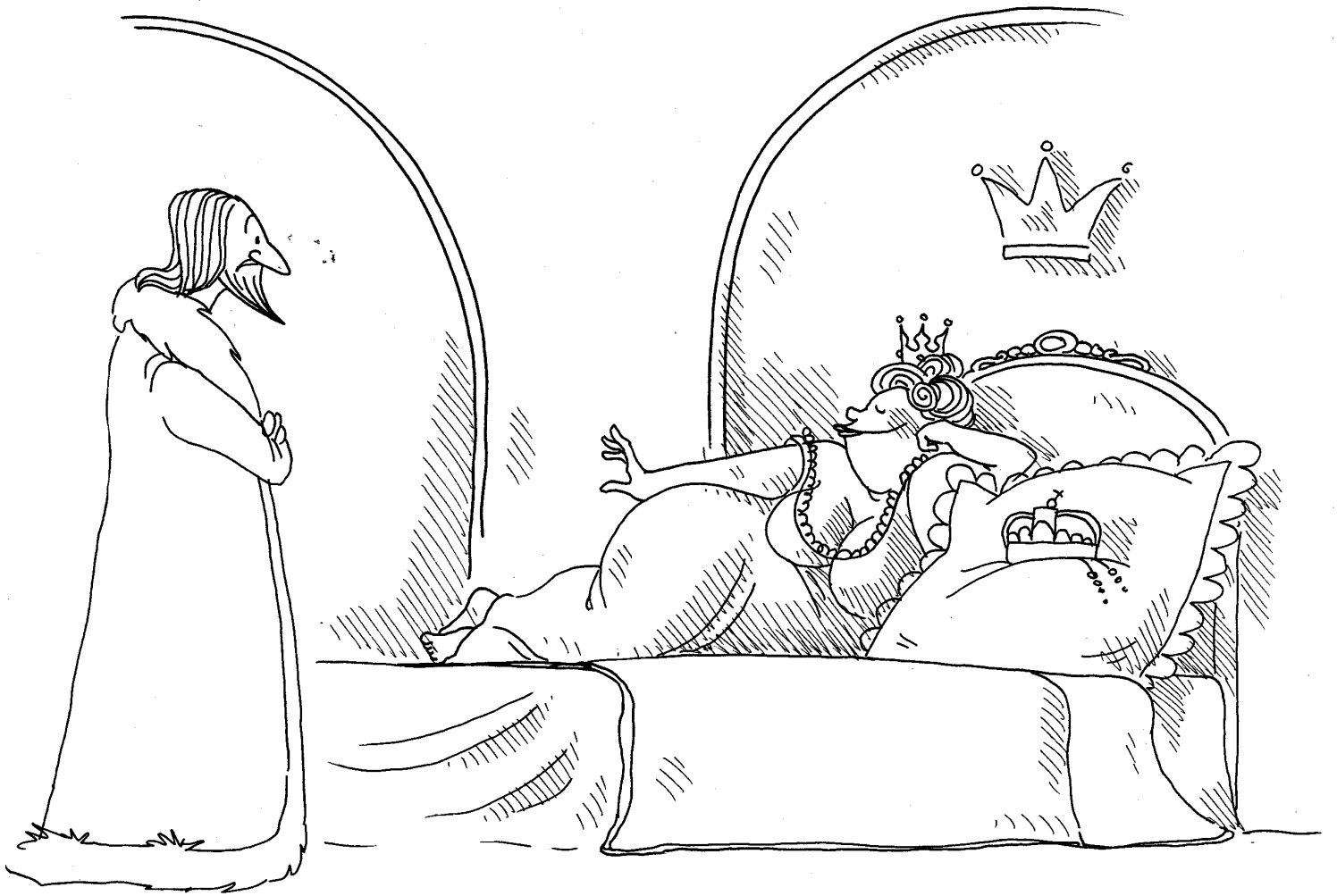

EDUA

Levirátus: Elhunyt uralkodó özvegyének feleségül vétele a leendő uralkodó által. Ez alapján történik az uralkodás. Utóbbihoz szerencse, gusztus, valamint gyomor kell ebben a sorrendben. Ha az elhalt király özvegye szemrevaló és fiatal – szerencsénk van. Ha nem, akkor még mindig jól jöhet egy vödör vagy egy sötét zsák a fejre. Másik javaslat. Ha nagy palotában lakik az idős özvegy, akkor a sok szobá-

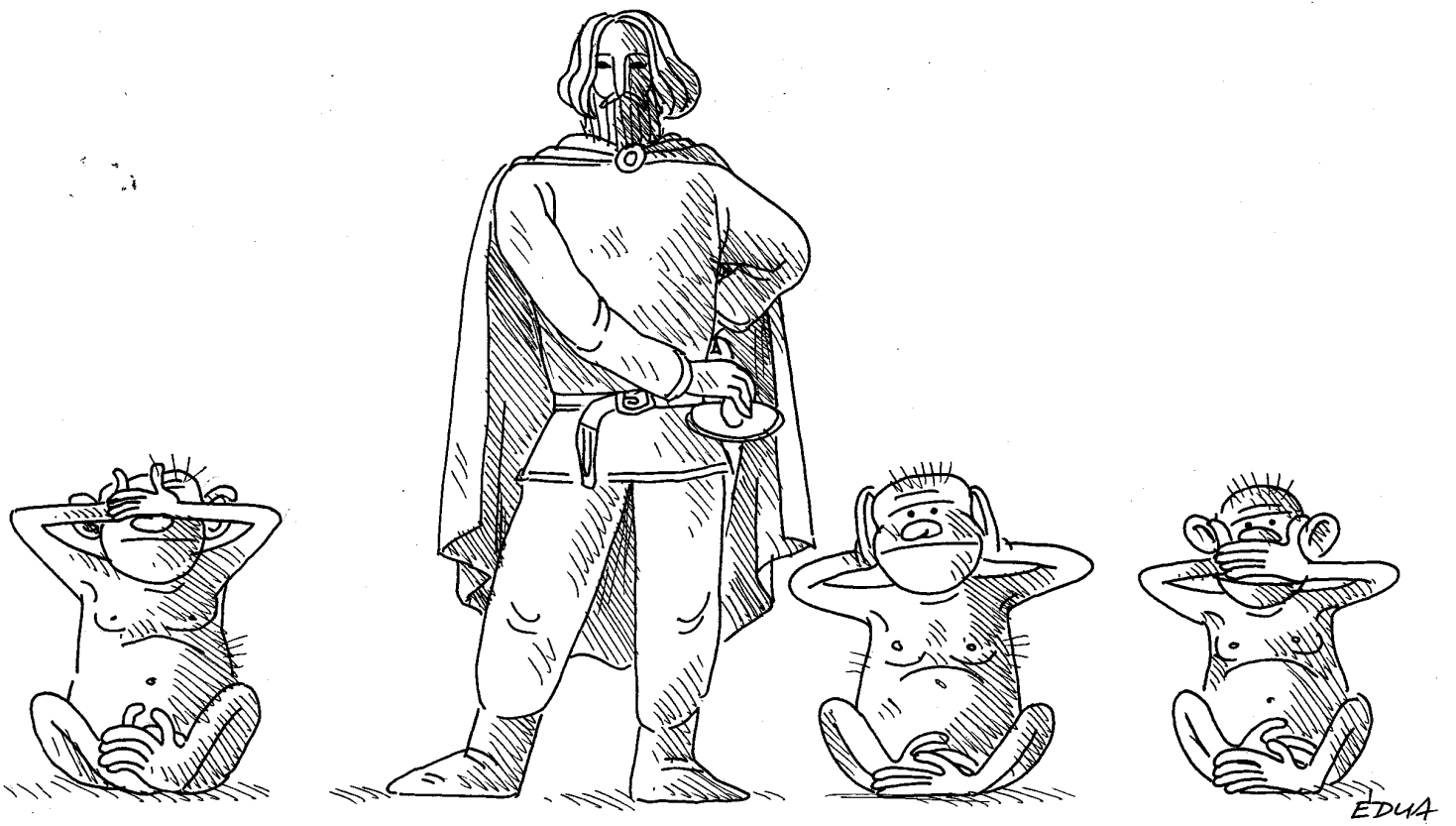
ban nem is kell feltétlen találkozni vele. Ha a szobák száma kevés, zsolozsmaszerűen ismétелgetni kell az alábbiakat: ...nem is olyan ronda, nem is olyan ronda...; illetve a ...csak így lehetek király, csak így lehetek király ...mondatokat.

Valamit valamiért

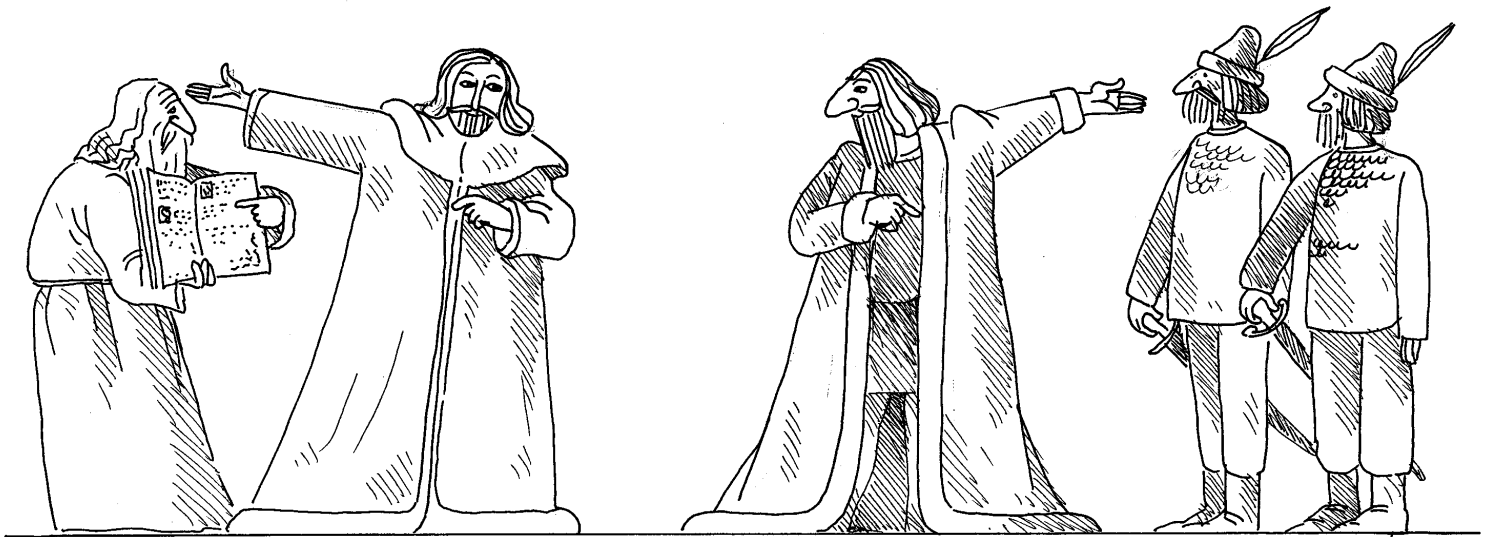
Idoneitás, vagyis alkalmasság alapján való uralkodás. Amennyiben megvannak az előírt mennyiségű érzékszervek, úgymint 2 szem, 2 fül, 1 nyelv, 2-2 kéz, illetve láb, akkor eséllyel pályázhatok. A siker másik titka, hogy a többi jelöltben az előbb felsoroltakból hiány képződjön. Ez történhet személyes úton, hatásos isteni közbeavatkozás elérésével, illetve megbízásos szerződés útján.

Alkalmasság

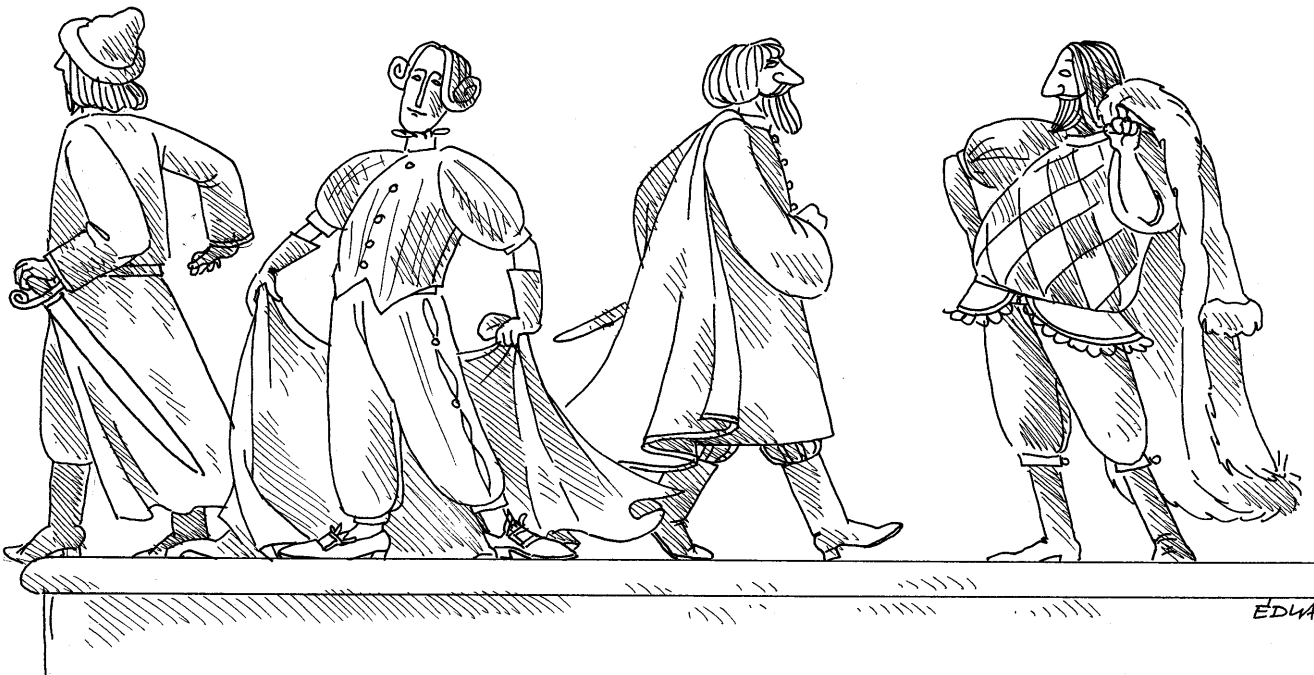
Legitimitás: törvényes alapon való uralkodás. Törvényességet két módon teremtheték: törvények és hadsereg útján. Ha a törvények mellettem szólnak, akkor csak a választó nagyuraknak kell ugyanúgy értelmezni a törvényt. Ha a hadsereg áll mellettem, akkor a kérdést úgy kell feltenni, hogy aki rám szavaz, az leteheti az egyik kezét...

A törvény ereje

Electio: Választás alapján való uralkodás. Választani olyankor érdemes, ha az előző elveket nem lehet alkalmazni, vagy nem biztos, hogy mellettem szólnak. Ez esetben a szavazókat ösztönző módon is lehet meggyőződésük kialakításában segíteni (címek, rangok, birtokok, vagy a korábbi adományozások felülbírálatának elhalasztása).

Választás

Hogyan koronáznak valakit királlyá Magyarországon?

Magyarországon a koronázási szertartásnak a következő tárgyi és személyi feltételeknek kell megfelelni:

1. A koronázási szertartást Székesfehérváron a Koronázótemplomban kell végrehajtani.
2. A koronázást az esztergomi érseknek kell végeznie, s a felkenést végezheti a kalocsai érsek.
3. A karddal való felövezés a nádor tiszte.
4. A koronázáskor a királynak viselnie kell Szent István palástját, kezében kell tartania a jogart és az országalmát, s kezdetben a lándzsát is.
5. A király homlokát és karját a szertartást végző főpapnak szentelt olajjal kell megérintenie.

6. A királynak koronázási esküt kell tennie, a későbbiekben ezt még hitlevéllel is meg kell erősítenie az összegyűltekek előtt.

7. A koronázást kizárólag a Szent Koronával lehet elvégezni, ez a tárgy semmiféle más diadémával nem helyettesíthető.

Ha egy táltoskirály harcol Reális álom Árpád-kori hadi életünkről

A legendák szerint, ha magyar király harcba megy, a csata előtt megjelenik a hős Nemere és megpatkolja a király lovát győzelmet hozó szegekkel. A sereg különleges fegyvereket kap, amelyeket a Hadak Útján a Göncölszekéren Hüvelykpiciny hoz el a vitézeknek. Nagy baj esetén pedig Csaba királyfi és népe jön segíteni a harcosoknak. A legenda szép, de a valóság kicsit más.

Az államalapítás után a Magyar Királyság haderejének gerincét a királyi várszervezet alkotta. Szent István alatt az ország területének több mint 85%-a királyi tulajdonban volt, a birtokok központjai az országszerte kiépített földvárak lettek.

A várföldek határán belüli területekből lett a vármegye. A vármegyék száma a XII. században elérte a hetvenet.

A várak élén a király nemesi rendű megbízottai, a várispánok állottak, s nekik várjobbágyok, várkatonák, s szolgarendűek voltak alárendelve. A várispán joghatósága alatt álltak még a szabadok a királyi birtokok népével együtt. Ha vétettek a törvény ellen, akkor ráhúzták őket az igazság négy lábú falovára, s elmagyarázták a törvényt 3 részben, 25 paragrafusos kiszabott mogyorófavessző kötésben à la Ludas Matyi.

Megyés ispánként ők vezették hadba a vármegye csapatát, bírászkodtak a király szolgálói felett, s behajtották a király jövedelmeit, melyek egyharmada az övék volt. Így

aztán igyekeztek, hogy megfelelően termeljen mindenki.

A legnagyobb szabadsággal a várjobbágyok, a várak tisztségviselői rendelkeztek, akik a harcban fegyverrel küzdöttek, míg békében igazgatták a tizedekbe és századokba sorolt várnépet. Rajtuk kívül a várnép egyes elemei is katonáskodtak. A szegényebb szabadok közül többeknek kellett összefogniuk, hogy egy harcost felszereljenek. Hazánkban ekkor kilenc paraszt állított ki egy tizediket, szólt Freisingi Ottó leírásában, aki a lombard kereszties hadjárat során haladt át hazánkon.

*Koppány vezér fellázadt
István ellen, hogy
Szörényi Levente
rockoperát írhasson róla.*

Tized

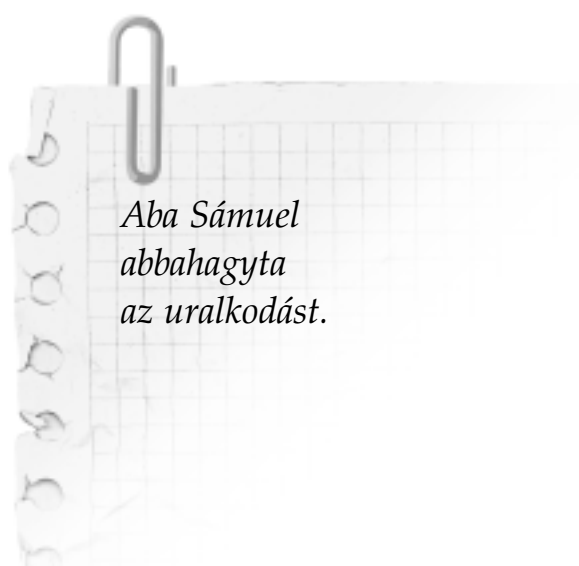
EDVA

A harc idején a megyés ispánnak vagyonához méltóan magánkatonaságot is ki kellett állítania. Azok, akiknek jövedelme elérte a 100 penzát (ezüstdénárt), egy páncélos harcost, míg akinek csak 40 penzája volt, annak egy könnyűfegyverzetű lovasst kellett kiállítani. A penzáról bővebben a „Nincs egy lyukas poltúrámm sem” című részben olvashatsz!

A megyei csapatok zömmel könnyűfegyverzetű harcosokból álltak. E harcosok öltözéke ismert. Az előkelőbbek selyemből, brokátból készült kaftánt, inget, ujjast és lovaglásra alkalmas nadrágot viseltek, melyet felfelé kunkorodó orrú, puha, lábszárközépig érő bőrcsizmába tűrtek bele. Méltóságuk jelzésként öveikre nemesfémdíszítést tettek, s tarsolyukat is

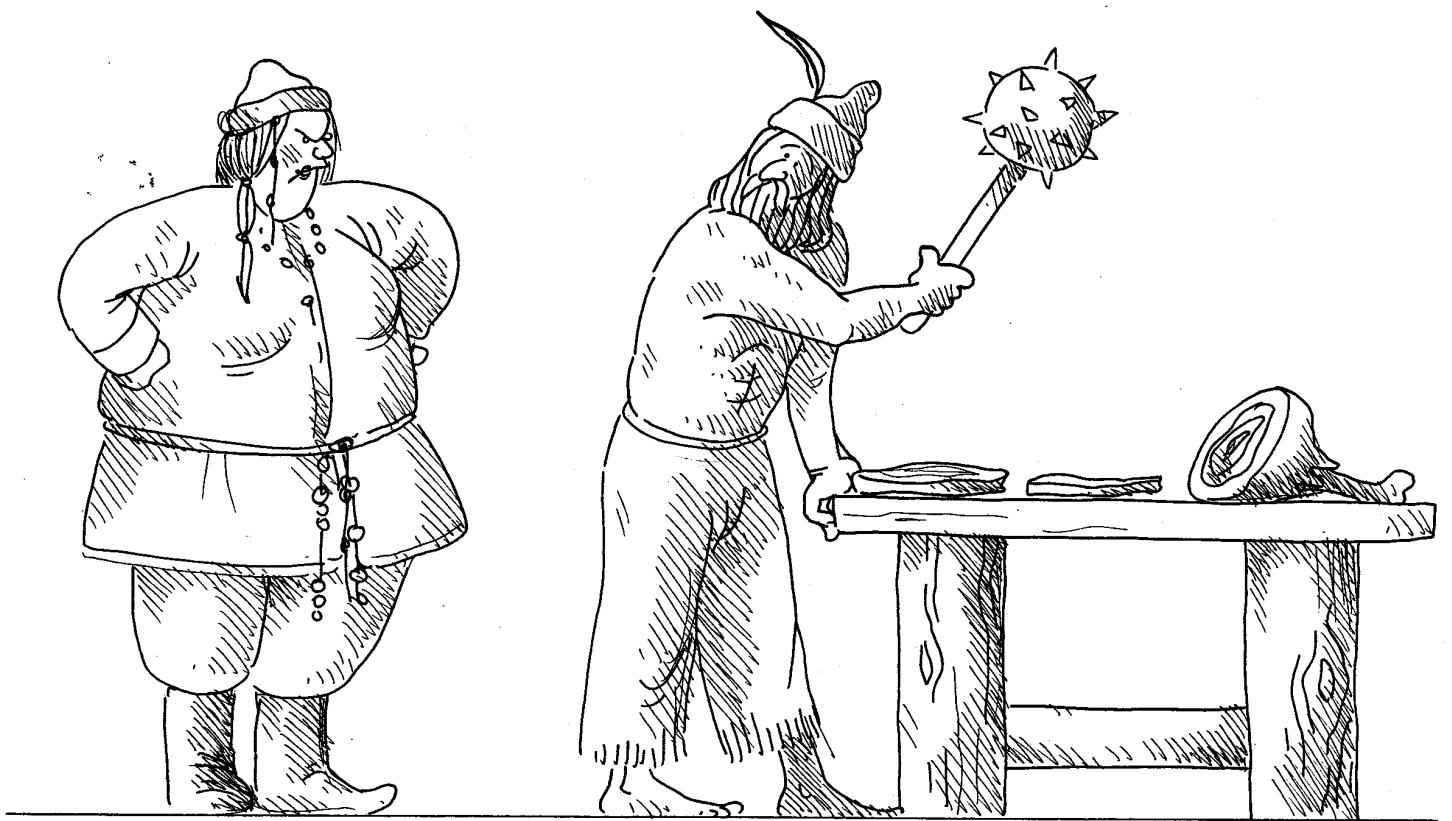
arannyal, ezüsttel díszítették. A szerényebb vagyoni állapotú harcosok vászonból készült öltözéket viseltek, övük verete rézből készült, míg tarsolyukon is legfeljebb rátét volt. Hajukat borotválták, s hátul varkocsba fonva viselték. A harcosok a hagyományos

magyar reflex-íjjal, lándzsával voltak felfegyverezve. A keleti harcosok előszeretettel alkalmazták a tüskés buzogányt is, és a hosszú szablyát is. Azzal nézték meg közelharcban, mit forgat az ellenfél a fejében. Ügyesen pótolta a mikroszkópot.

*Aba Sámuel
abbahagyta
az uralkodást.*

Békeidőben

EDUA

Csak a királyi csapatban voltak nyugati típusú nehézlovasok. A királyi testőrség egyes részei (németek, vikingek) szintén részt vettek a harcokban. A külhoni királynék kíséretében, valamint királyaink kérésére is rendkívül sok advena, azaz jövevény vitéz érkezett, aki földet kapott, esetleg beházasodott a magyar előkelők közé és így egy számára új uralkodó réteg tagja lett. A jövevény természetesen az

ittenitől eltérő katonai tudással rendelkezett, s ez a tudás csak hasznára vált a magyaroknak.

Ezek a harcosok más öltözéket viseltek, mint a könnyűlovasok. Mivel ekkor még nem volt elterjedt a lemezpáncél, ezért helyette szalagos sodronypáncélt hordtak. Kérdezheted, hogy akkor meg miért szerepel a Képes Krónika összes illusztrációján lemezpáncél? A szerző, mivel nem sok ismerete volt ar-

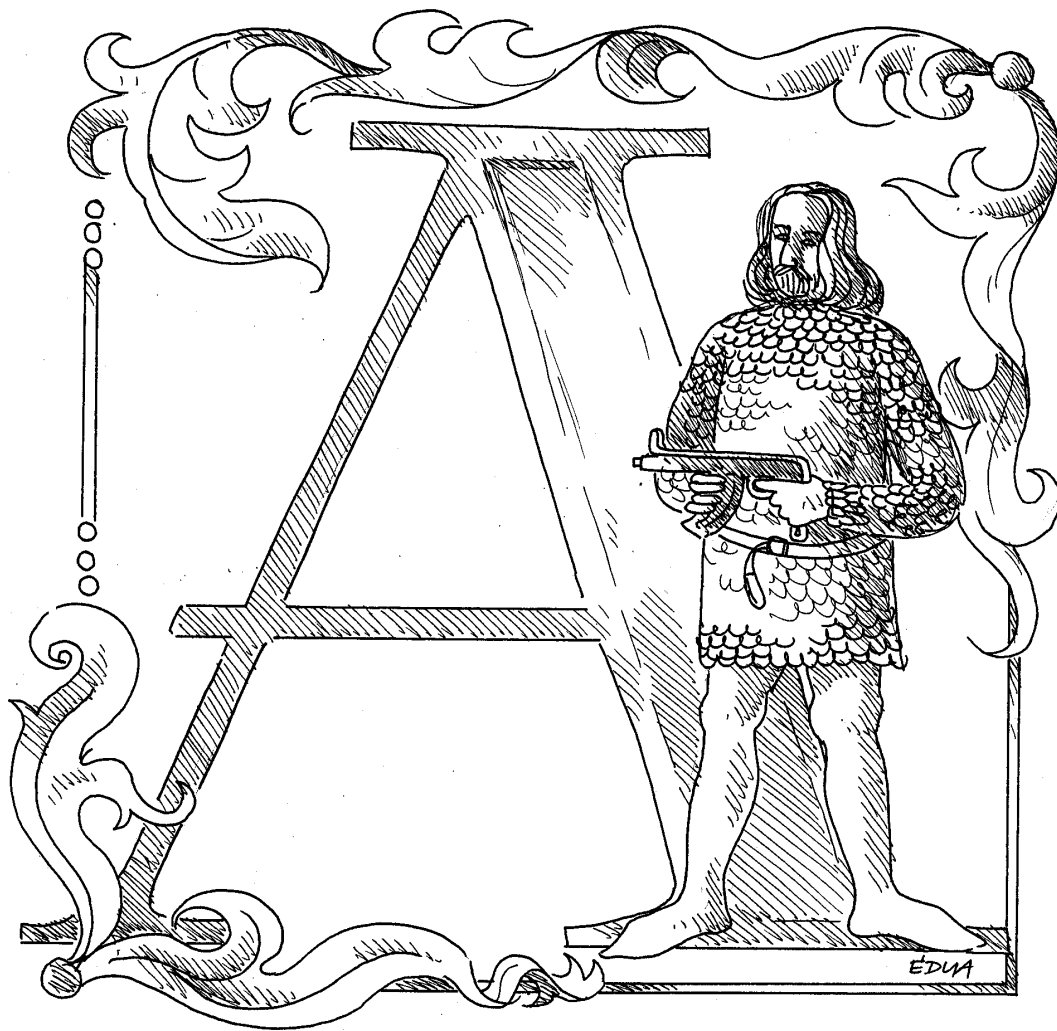
ról a korról, a harcosokat saját korának, azaz a XIV. századnak a felszerelésével látta el. És azt hiszed, ma nem így van? Nézz meg egy amerikai történelmi szuperproduciót: szenved a tárgyi hibáktól! A

Russel Crowe nevével fémjelzett „Gladiátorban” pl. 162 tárgyi hibát talált a laikus kritika, amelyek közül a legszerényebb, hogy a római lovasság kengyelt viselt, annak feltalálása előtt sok száz évvel.

.....
Árpádok Álmai

Időzavar

A sodronypáncél kovácsoltvas gyűrűcskéit szíjakra varrták, s ezekből a gyűrűsoros szíjából állították össze jobbra-balra hajtottan a hajlékony, de mégis sokat elbíró páncélt. A legelőkelőbbeknek valódi sodronyingük volt (súlya több mint 28 kilogramm, az egész testet borítóé, és 10 kg az ingé), amelyet úgy készítettek, hogy minden egyes kicsi huzalkarikába négy másikat fűztek, s ezt összeforrasztot-

ták, vagy szegecselték. Később megjelent a sodronynadrág, a sodronykesztyű, vagy a sodronyharisnya. Később a jobb védelem érdekében még felcsatolható páncéllemezeket is viseltek a kezükön, a térdükön és lábszárukon.

Tökéletes védelem

Ezzel párhuzamosan viselték még a pikkelypáncélt, amelynek alapja egy erős és vastag bőr vagy vászon, erre szíjak segítségével tetőcserépszerűen erősítették fel az apró vaslemezeket. A lovagi harcmód következtében terjedt el az emelt kápájú nyereg és a sarkantyú is. Az emelt kápa arra kellett, hogy erőteljesebb ütközés után ne akarjon a lovag másfél cukaharával (6,00 pont!) érkezni, s kölcsönha-

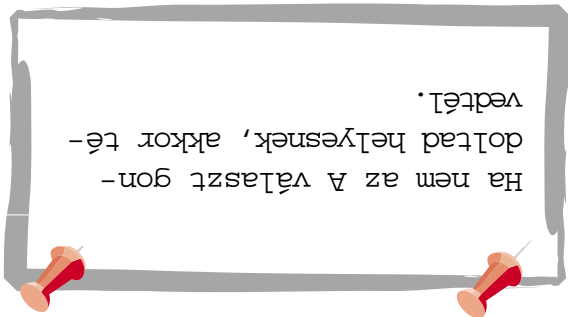
tásba kerülni az akkor éppen nem édes, viszont annál keményebb anyafölddel. A lándzsát már nem dobták, hanem hónuk alá szorítva próbálták kiemelni a másikat a nyeregből. Ha ez sikerült, az illető nem biztos, hogy felkelt, hiszen zuhantában vele együtt jött majd harminc kilós felszerelése is. Ha pedig még a villám is belecsapott, akkor az már igazán megrázó élmény volt. (Több, mint kettőszáz-húsz!)

Halálos szerelem,
vagy Szerelem első látásra

A szegényebbek vastag bőrpáncélt viseltek, amelyeket fémszegecsekkel erősítettek meg. A fejet sodronycsuklya, illetve sisak védte. Ennek ellenére nem voltak vaskalaposak. Mert...

- A) az a XVII. században a protestáns teológusok fejedője volt.
- B) vas-sisakosnak kell hívni őket
- C) sehogy sem kell hívni őket, hiszen maguktól is jönnek.

A királyság határait a katonai segédnépek, a fegyveres őrök, a sagittariusok, és speculatorok, azaz a kémlelők és a lövők védték. Az ellenséget már a gyepű előterében megpróbálták feltartóztatni, a fásasztógyepűnél kifárasztani, s a gyepűnél megállítani. A határőrök a határispánoknak voltak alárendelve. Itt szolgáltak a határőrök között a különböző segédnépek is. Ilyen segédnép a besenyő (kik, ha fejbe vágják ellenségüket, azok feje be se nő), a székely, a bösörmény (káliz), (az ő nevüket viseli Berekbösörmény és Hajdúbösörmény), és

kezdetben az Erdélybe telepített szász is.

A magyar hadsereg fő taktikai és szervezeti egységei a vármegyei zászlóaljok voltak. Ez azt jelentette, hogy az ispán zászlaja alá kellett beállniuk, s kicsi kopjazászlóikon is ezt a jelvényt viselték. Mielőtt arra gondolnál, hogy mekkora zászló lehetett az, amely alá befért háromszáz ember, ki kell ábrándítsalak, nem így volt. Nyugaton a taktikai egységeket lándzsának nevezték, s ez sem azt jelentette, hogy egyszerre fogták közösen azt az egy lándzsát.

Ha a nyugati seregek ellen harcoltak a magyarok, akkor egymás mögött több sorban állottak fel, s a besenyők és a székely íjászok nyitották meg a harcot, akik megbontották az ellenfél hadrendjét, majd hátrahúzódva hagyták, hogy páros viaskodással a nehézlovak roppantsák össze az ellenséget.

Amikor üldözésre került sor, megint a könnyűlovak vették át a harcot s üldözték az ellenfelet megsemmisítésig, vagy a megadásig.

Bizánci hadszíntereken a nehézelovasság kezdte a küzdelmet, s rohamaival próbálta az ellenfelet megsemmisíteni.

A király általában személyesen vett részt a harcban; ha nem érezte magát rátermettnek, vagy a harcot fontosnak, akkor hadvezéreit küldte el.

Királyként és hadvezérként egyaránt nagy volt Szent István és Szent László, I. Béla, akit „bölénynek” is neveztek, valamint II. Géza, V. István és Kun László.

I. Béla koronáját és feleségét is egy párbajnak köszönhette, hiszen a pomeránok fejedelmét is így

győzte le, mert az nem akart adót fizetni.

Szent István és Szent László hőstetteivel tele van az egész Árpád-kori legendárium és valamennyi templombelső, de erről másutt lesz szó.

II. Gézától, vitéz királyunktól jobban félték szomszédaink, mint a rómaiak Asterixtól Goscynny és Uderzo történeteiben. Nem csoda, hiszen igen valóságosan csépelte őket, s egy arab forrás szerint serege nemhogy sok, hanem egyenesen megszámlálhatatlan. Freisingi Ottó krónikáiban a magyar sereg fegyelmezettségét, és a király iránti odaadását emelte ki.

V. István volt az, aki visszaszerelte mindazt, amit apja, IV. Béla elveszített. Kétévnyi uralkodása alatt helyreállította az ország határait.

A legcselesebb hadvezérek közé tartozott Imre királyunk, a pálcával való csatadöntés nagymestere, aki-ről külön fejezet is szól.

Híres hadvezér volt még Dénes bácsi ispán, akinek a kedvenc sportja a bizánciak legyőzése volt, aztán Tomaj Dénes nádor, aki IV. Béla páncéljában az életét áldozta királyáért a muhi csatában, vala-

mint Csák Máté, aki egyszerre három királlyal is háborúzott úgy, hogy ő maradt a győztes. Csák Máté zsenialitását árnyalja, hogy az egyiknek az alattvalója volt.

Királyaink igen sokat hadakoztak, s ennek köszönhetően növekedtek a királyság területét (895 és 1301 között több, mint 300 hadi esemény történt). A lovagi eszményeknek megfelelően éltek és viselkedtek, s bár később néhányukat szentté avatták, életük során a harciasságot a keresztényi erkölcsökkel össze tudták egyeztetni.

Szentjeink nyomában

A szentté válás álma

A szent szó a sémi *qodes* szóból származik, jelentése szentség, és az *elkülönülni* igéből keletkezett. A római egyház tanítása szerint szent mindazon személy, aki életében igaz életet élt, élteben és holtában egyaránt csodák fűződnek nevéhez, s ráadásul a kanonizációs eljárás során fenti állításokat még a pápai kollégium jóvá is hagyta, s egyszersmind elrendelte tiszteletét. A kanonizációs eljárás csak VII. Bene-

dek pápasága idején (1012–1024) kezdődött, s az egyházszakadás (1054) és VII. Gergely tevékenysége után folytatódott. 1083-ban az első magyar szentek avatásakor még elég volt a pápának tudni róla, s utólagosan engedélyezni a dolgot, míg 1193-ban már a pápai legátus jelenlétében ment végbe a szertartás. A végső fordulat 1234-ben történt, amikor IX. Gergely pápa a „Határozatok” című ügylevél

gyűjteményébe pontosan bekerült a szentté avatásról szóló összes szabály.

Ennek alapján a lényeg a következő: A szentté avatásra vonatkozó kérést a pápa elé a helyi egyházfők terjesztik, minél több egyházi és világi támogató levéllel megsegítve. A kéréshez mellékelni kell az előzetes tájékozódás írásos eredményét is. A *fama sanctitatis*, vagyis a szentség hírének megállapítása azt bizonyította, hogy érdemes a hírrel foglalkozni. Ebben már a bizonyított csodák is szerepelnek. A pápa ezután egy háromtagú bizottságot küld ki, ahol az egyik tagnak mini-

mum püspöknek kell lennie. A tanúskodásokról írásbeli jelentéseket készítenek a pápa részére. Ebbe bevonják a ferences vagy a domonkos rend képviselőit is. Az összes anyagot a pápa kiadja két bíborosnak, akik átnézik s jelentést tesznek a pápa elé. Két titkos és egy nyilvános tanácskozás megtartása után hirdetik ki a végeredményt, amely szerint az illetőt felveszik a szentek listájára. Vagy nem.

Egy svéd királytól például megtagadták a szentséget, mert ugyan a sírjánál csodák történtek, ám világi élete messze nem volt példaértékű a jámbor hívek számára. Földi

életében ugyanis gyakrabban volt részeg, mint józan, s hitvese helyett más nőket boldogított. Mai szóval élve a nevezett hölgyek „mennyországi karrieristának” számítottak (javasolták a király szentté avatását), de az ő indítékait jelen esetben nem vizsgálták meg... Fenti sorokat nem az *Őnagysága* szponzorálta, s azt hiszem a *Kiskegyed* sem.

Szentté avatás esetén közölték a hivatalos életrajzot, a szent ünnepelésének napját, s minden gyakorlati tennivalót a tisztelettel kapcsolatban. Ebben az időben még nem alkalmazták a jelenlegi gyakorlatot,

miszerint a szentté avatás feltétele, hogy az illető előbb megkapja a *boldog* címet.

A szentté avatás nemegyszer politikai kérdés is volt. VII. Gergely fogcsikorgatva volt kénytelen elismerni, hogy a magyarok meghódították a szerinte pápai hűbérenek számító Horvátországot. A mi *I. László* királyunk pedig volt olyan erős, hogy nemcsak az új területek magyar kézbe jutásának elismerését követelte ki, hanem az 1083-as szentté avatásokat is. *III. Béla*, ha lehet, ugyanezt az eljárást követte. *Ő I. Lászlót* avattatta szentté, s a pápának így kellett az ő trónra lé-

pését is elismerni. A pápa szerint III. Béla, az egykori bizánci trónörökös nem volt feltétlen híve a keresztény egyháznak, de a szentté avatás elfogadásával az egyházfő mégis megerősítette a magyar királynak a római anyaszentegyházhoz való kötődését.

Az Árpádok idején szentté avattak névsora: *Szent Gellért, Szent István, Szent Imre, Szent András és Benedek, Szent László, Szent Erzsébet, Szent Margit*, hogy csak a legfontosabbakat említsem.

Szent Istvánról, Szent Imréről, Gizelláról, Szent Lászlóról és a remetékről a történelemórákon már rengeteget hallottunk. Lássuk a többiekét!

Szent Erzsébet

A II. András, IV. Béla és III. András magyar királyok kora a magyar női szentek évszázada; leszármazottaik közül többen *szentéletűek* voltak, s haláluk után szentté, boldoggá váltak. Életük részben hazai földön zajlott, vagy távoli királyi udvarok fényében, messzi kolostorok magányában. Közülük világszerte a legismertebb Árpád-házi (Thüringiai) Szent Erzsébet. II. Endre és Gert-rúd királyné gyermekeként fiatal

korában a thüringiai udvarba került, mint a trónörökös Herman herceg menyasszonya. A királylány nem kedvelte az udvari életet, s a gyarló világ elől imádkozásba, áhítatba menekült. Herman korai halála után annak öccséhez, Lajos herceghez adták, akit hűségesen szeretett, és gyermekekkel ajándékozott meg. A jámborság azonban tovább kísérte; minden pénzét elosztogatta a szegények között, sőt

még ékszereit is eladta ezért. Menhelyet, kórházat állított fel, ahol saját kezűleg ápolhatta a rászorulókat. Egy napon adományát kötényébe rejtve tartott a szegényekhez, amikor férje megállította és megkérdezte, mit rejteget. Zavarában azt felelte: rózsát, a szétnyíló kötény pedig – csodák-csodája – tele volt virággal! Férje halála után nyomorgott, majd visszatérhetett az udvarba, az a vágya azonban, hogy kolostorba vonulhasson, nem teljesült. Anyósa és gyóntatója rendkívüli szenvedéseket okoztak

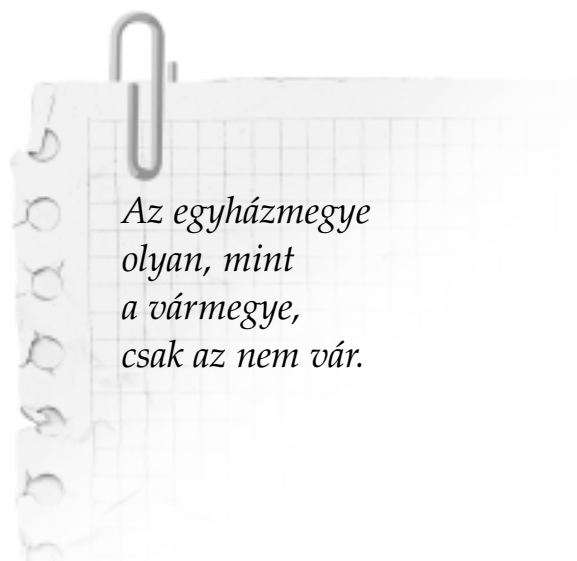
neki. A megpróbáltatások hamar felőrölték. Amikor 1231-ben meghalt, híre már messze földre eljutott, koporsóját pedig a császár és hét választófejedelem vitte. Még életében két ajándékot kínáltak neki: a császár koronát, a pápa pedig Szent Ferenc köpenyét. Az utóbbit választotta; halála után négy évvel már a szentek sorába került. Máig ható népszerűsége miatt a külföldi kiadványok nagy része még azt is vitatja, hogy Erzsébet magyar származású...

Árpád-házi Szent Margit

B IV. Béla lánya még meg sem született, amikor szülei a tatárvesz elhárítását remélve Istennek ajánlották. Gyermekként Veszprémben, majd a Nyulak szigetén élt domonkos kolostorban, jámborságban és aszkézisben (önmegtartóztatásban), amikor pedig apja mégis férjhez akarta adni, megtagadta a világba való visszatérést. Most már szülei haragja miatt is vezekelt; durva szőröcsu-

hát hordott, alatta tüskékkel kivert vasövet. Nappal a legpiszkosabb kolostori munkát végezte, éjszaka virrasztott, imádkozott, ostromozta magát. 1271-ben halt meg; kolostorában, a mai Margitszigeten temették el. Margit aszkéta hírére, valamint a sírja körüli csodák miatt megkezdődött a szentté avatási eljárás, amelynek jegyzőkönyvét Ráskai Lea domonkos apáca másolatából ismer-

jük. A boldoggá avatás hamarosan meg is történt, a szentek sorába azonban Margit csak a XX. században léphetett.

Szent Gellért

9980 táján született, velencei patrícius család sarja. Ötéves korában a kor végzetes betegségét, a pestist sikerült élve átvészelnie. Szülei megfogadták: ha felgyógyul, isten szolgája lesz. Ezután nem sokára Gellért apja keresztes vitézként áldozta fel életét a Szentföldön. Az ifjú Gellért a San Giorgio Maggiore kolostorban tanult. A történeti tények szerint a mai Ausztria felől 1020 táján érkezett

Magyarországra, Szent István hívására. Püspökké való kinevezése előtt Bakonybélben hét évet remetéskedett s csak utána fogadta el a püspöki címet. Aba Sámuellel éppúgy szembeszállt, mint Orseolo Péterrel, s hajlíthatatlan jelleme még ellenfeleiben is csodálatot keltett. 1046-ban a Vazul fiak elé ment. Diósdon töltötte utolsó éjjelét, és felkészült a vértanúságra a Szent Szabina templomban.

A kelenföldi révnél Vata pogányai elfogták és előbb kővel megdobálták, majd felvitték egy taligán a mai Gellért-hegyre. Ott fejét szétverték egy kővel, majd mellébe lándzsát döftek biztos, ami biztos

alapon. A halálosan megsebesült püspököt ledobták a hegyről. A vérével szennyezett követ oltárkőnek használták. 1083-ban avatták szentté Szent Istvánnal és Imrével együtt.

A szerzetesség kezdetei

A szentek mellett külön kell szólni a szerzetességről. Mint említettük, a térítés korában nem különíthető el élesen egymástól a szerzetes és a világi pap. 1020 táján, amikor a regensburgi prépost Magyarországra látogatott, Anasztáz esztergomi érsekségén még szintén együtt éltek a szerzetesek és a világi papok, a „klerikusok”. Ez volt a szentek „előképzője”, hiszen az egyházon belül sajátíthatta el vala-

ki azokat a képességeket, amelyek a legalkalmasabbak arra, hogy valaki igaz élettel szentté váljon. Működött egy „gyorsított eljárás” is: téríts megtérni nem kívánó pogányokat, s villámgyorsan vértanú leszel! Innen már csak egy lépés a szentté avatás...

Az egyházak felépítésével és az intézmények megszilárdulásával azonban a kettő szükségszerűen el kellett különülni, mert a szerzete-

sek nem nősülhettek, és monostori közösségben éltek, a világi papok viszont megházasodtak, és családjukkal együtt laktak. Magyarországon a Szent Márton-hegyi apátság volt az első Szent Benedek-rendi monostor. A történelmi hagyomány nem sokkal későbbi alapításnak tartja a pécsváradi apátságot; de ennek felszentelése a megbízható Pozsonyi Évkönyvek szerint olyan későn történt (1038), hogy a hamis alapítólevélben megadott alapítási és felszentelési dátum (997 és 1015) méltán kétségbe vonható.

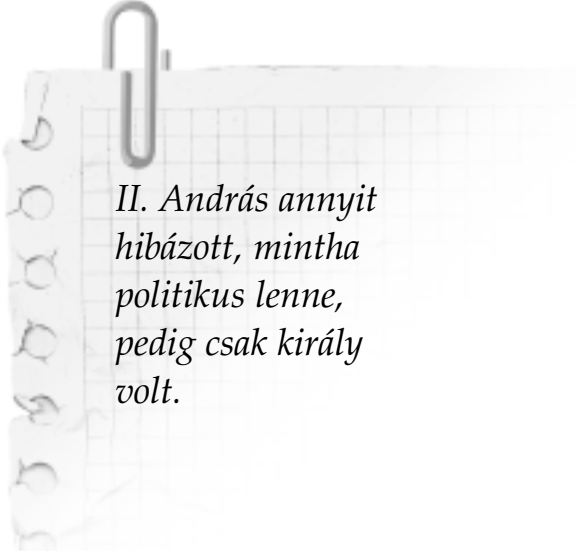
Az Árpád-ház idősebb tagjai, akik Gézával egy időben éltek, a

bizánci típusú kereszténység hívei voltak. Szent István szintén jó kapcsolatokat akart fenntartani császári szomszédainkkal. Imre kiskorú menyasszonya, a név szerint nem ismert bizánci hercegnő Veszprémbe, Gizella királyné székhelyére került, ahol a gyermek Imre herceggel együtt nevelkedett. Ezért alapította István király Veszprémben a görög kíséret lelki szükségletét is ellátó apácakolostort. A magyar–görög viszony 1008–09-től megjavult, 1015–18-ban pedig a szövetség szintjére emelkedett.

Az új társadalmi berendezkedés alapja volt az ideológiai váltás is.

Ezt csak példaértékű személyekkel lehetett elérni, mással nem. Ők voltak a szentek, akik életükkel és halálukkal példát mutattak a hívőknek. Arról nem beszélve, hogy fel-

csillantották a hívők előtt a nagy lehetőséget: nyomorult életük ellenére követhetik őket a mennyországba tartó úton!

II. András annyit hibázott, mintha politikus lenne, pedig csak király volt.

Nincs egy lyukas poltúrám sem Gazdagságunk álma, avagy pénzverésünk az Árpádok alatt

Árpád-házi királyaink már verettek pénzt. Ez a pénz igen népszerű volt, mert ebben a korban még svédországi sírmellékletekben is találkozunk velük. Nézzük most meg, milyen pénzek voltak azok, amelyeket az Árpádok idején fizetőeszköznek használtak a Magyar Királyság területén. Mielőtt azonban ebbe belemennénk, tisztázzunk néhány alapfogalmat.

A verőtő az a fémtömb, amibe a pénz negatív nyomatát belevésték, és a fémlapokat ezzel ütötték, amíg ki nem rajzolódott az érme képe. Azután kivágták.

A poncoló egy árhoz hasonló fémrúd, amelynek hegyes végén van egy bevágás, amivel általában kör alakú mintát lehet a pénzre felvinni, ezt hívták gyöngykörnek.

Dénár

Árpád-házi pénzverésünk legfontosabb pénze, ezüsből készült. A római pénzrendszer alapja volt, de átvették a németek, az arabok és a magyarok is. Egyeduralmát a XIII. században vesztette el. A dénárt nevezték közkeletű szóval pénzának.

Obulus

A dénár váltópénze, pontosan a felét érte.

Quarting

Angol eredetű pénz, a negyedét éri a dénárnak.

Bani

1255-től a szlavón bán külön ezüstpénzt veretett, amit báni dénárnak neveztek el. A neve máig megőrződött, ma román váltópénz.

Poltúra

Lengyel pénznév a poltwory szóból. Jelentése másfél, és a lengyel határszélen, annak mindkét oldalán elterjedt. Az arány a dénár-ra értendő, vagyis egy poltúra másfél dénár.

Az első magyar pénzérme Szent István királyunk nevéhez fűződik. A jó minőségű ezüstdénár a magyarok jó hírének közvetítője volt. Ugyanis ezzel jutalmazták többek között azokat a nyugati harcosokat, akik a királyt szolgálták. Az érmét német mintára az idehívott bajor pénzverők készítették. Magyarok azért nem, mivel ennek a magyarok között nem igazán voltak hagyományai. Pénzt a honfoglalásig csak a bizánci és az arab kereskedőknél láttak. A pénzen, amelynek súlya 1,26 gramm, egy égi felhőből kinyúló kéz látható, amint lándzsát szorít.

Mi is volt ez a lándzsa?

- A) döfőeszköz, amivel hatékonyan lehetett az ellenfelet megölni.
- B) méltóságjelvény, az önálló királyság jelképe
- C) A keresztény térítésre utal.

A helyes válasz a három egy-
szerre. Ugyanis a koronázásra
a pápa küldött egy megszen-
telt lándzsát. Ezt a lándzsát
fogja majd Henrik császár
visszaküldeni a koronával Rö-
mbe, miután Orseolo Péter
hűbérbe ajánlja neki hazánkat.
Ezek - - ti. a korona és a lán-
dzsza - - ugyanis a pápa hatalmi

A pénzt nem vésővel, hanem poncolóval díszítették. A pénz szélén úgynevezett gyöngykört alakítottak ki. Ennek több célja van. Egyrészt így védik ki, hogy vámot szedjenek rajta körbenyírással, mert nyírás után nem látszik a kör, másrészt az analfabéták e minta alapján ismerik fel a pénz valódi voltát. Szent István pénze a bizánci arany váltópénze volt. 40 db ért belőle 1 *bizánciuszt*. Hogy miért gyártottunk váltópénzt? Európában ebben az időben ezüstpénz terjedt el, s az aranyat kivételes esetben használták pénzként, a sárga fémnek inkább

kincsképző szerepet szántak. Így ez a 0,76 gramm súlyú ezüstvaluta lett Szent István második pénze.

A fenti rendszer alapján Szent László idejében változott meg, amikor elrendelték az érmek évenkénti beváltását. Az érmeiket évenként újraverték s csak az újat lehetett használni. A beváltást a királyi kamara bizonyos haszonkulccsal végezte. Innen ered a rendszer neve: kamara haszna. Ez a mód könnyen válhatott a pénzrontás eszközévé, ha az új pénz gyengébb minőségű volt az előzőnél. Ekkor vezették be, hogy valamilyen azonosító je-

let, szíglát kell a pénzre verni, hogy idejében felismerjék az esetleges csalásokat.

A hamisításnak három fajtája volt:

1. A munkások a hivatalos verőtöveket használva a pénzt gyengébb minőségű fémből gyártották.
2. A nagybirtokos, bányatulajdonos urak hamis verőtővel, gyengébb minőségben csináltatták.
3. A falusi mesteremberek által hamis verőtővel, ez a leggyengébb minőség.

A hamisítás büntetése minden esetben halál volt, teljes vagyonele-

kobzással. A hamisítás bűne hűtlenségnek, királyi felségjog csorbításának számított.

A későbbi királyaink is sokszor éltek a kamara haszna elvével, olyannyira, hogy az Aranybullában külön cikkelyben kellett megemlékezni róla.

III. Béla veret először rézpénzt. Az obulus, a dénár váltópénze az utolsó Árpádok idején jelenik meg. Ám pénzünk a különböző negatív beavatkozások – pl. *tatár tatarozás* – hatására elértéktelenedett, s az ezüstöt rézzel kellett pótolni. Így nemegyszer külföldi fizetőeszkö-

zök tűntek fel az országban, vagy mondjuk színezüst rudat használtak pénz helyett. II. András királyunk például 140 márka színezüstért adta el saját felesége koronáját.

Ez azért mégsem olyan, mint amikor leviszed az üres üvegeket, hogy mozijegyet tudjál venni. Vagy mégis?

*A békési Vata
láadásáról
nevezték el a vattát.*

Hol vagy, István király?

A szentté válás beteljesült álma: Szent István király története

István királynak nagyon sokat köszönhet minden magyar ember. Szobra ott áll minden magára kicsit is adó város, vagy falu valamelyik terén. Utcák, parkok, sétányok, körutak sokasága viseli a nevét, s ráadásul gyakorlatilag azon kevés történelmi hősünk egyike, akit politikai hovatartozás nélkül lehet kedvelni. Egyetlen hiteles arcmása a koronázási palástról te-

kint reánk. Szomorú, megfáradt ember arca ez, aki nem tudja, mi lesz majd mindabból, amit ő elkezdett. Nem mindennapi életút az övé, emberi tragédiák szegélyezik ezt az utat, sőt tulajdon rokonságának vére tapad a kezéhez. Ám sajnós ez (vagyis a rokonvér) volt az ára, hogy bekerülhessünk az európai nemzetek sorába, s ne járjunk úgy, mint az előttünk ideér-

kező nomádok, akiknek egy szállóige szerint elfújta a hírüket a szél, se nevük, se nemzetségük nem maradt fenn.

István *Vajk* néven született *Géza* nagyfejedelem és *Sarolt* házasságából.

Saroltról feljegyezték, hogy kardos asszony volt, s haragjában agyonütött egy férfit. A genetikusok már bebizonyították, hogy sem *Xenával*, sem *Xalmával*, sem a *Kardok királynőjével*, sem pedig *Tia Carrere*-vel nem állt rokonságban, s nem volt emancipált feminista sem.

A magyar fejedelemasszony a X. sz. közepén élt erdélyi *Gyula* leánya, (*950-es évek?, †1008 körül?)

az ezredfordulón szereplő Gyula testvére, Géza fejedelem felesége. Neve török eredetű, „fehér hölgy-menyét” jelentésű. Keleti (bizánci) rítus szerint keresztelték meg. Géza a közelebbről ismeretlen Beliud tanácsára vette nőül. Sarolt legalább hat gyermeket szült, köztük István királyt. A szépségéről híres, férjén is uralkodó, heves természetű fejedelemasszony Veszprémben püspökséget alapított. Férje halála (997) után Koppány sikertelenül kívánta feleségül venni. Thietmar krónikás szláv néven emlegeti. Beleknegiuinek („fehér v. szép fejedelemasszony”) nevezi.

A krónikás szerint jobb lett volna, ha rokkával foglalkozik, ami azt bizonyítja, hogy derék szerzetesünkhöz még nem vágtak közelről rokkát, s a tudomány mai állása mellett nem is fognak.

Géza felismerte, hogy ha nem akarja, hogy Európában az 1–10. számú közellenség közé sorolják (Wanted! Hungary!), jobb lesz, ha felveszi a kereszténységet. A problémát többek között az okozta, hogy melyik ágát vegye fel az új vallásnak, a bizánci, vagy a római szertartásrendű kereszténységet? A római mellett szólt az is, hogy a *gyula* és a *horka* (vagy *harka* vagy

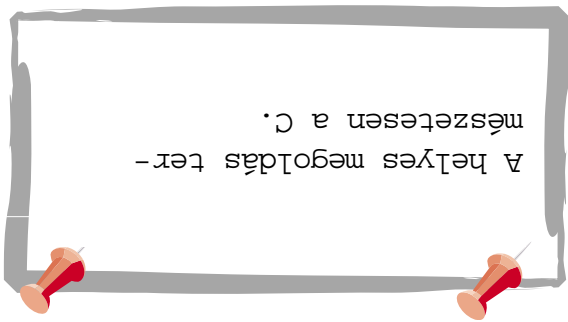
karcha), azaz a második és a harmadik seregvezér a bizánci kereszténységet vette fel, így, ha Géza szintén görögkeleti színekben indul, akkor már első semmiképpen nem lehet a „Ki volt előbb keresztvíz alatt?” című vetélkedőben.

Mit gondolsz, miért van ennyiféle elnevezés a horka méltóságával kapcsolatban forgalomban?

- A) Többféle nyelvjárásban többféle módon kell ejteni.
- B) Egy arab nyelvű feljegyzésből maradt fenn ez a méltóságnév és ott csak magánhangzókat

írnak s ezért van többféle olvasata.

- C) Egy arab nyelvű feljegyzésből maradt fenn ez a méltóságnév és ott csak mássalhangzókat írnak s ezért van többféle olvasata.

Horranjunk vissza Géza fejedelem dilemmájához. Vagyis: kelet vagy nyugat? Ha az uralkodó nem

Bizánc, hanem Róma mellett dönt, akkor őt nem lehet vallási alapon nyugatról megtámadni, hiszen az Atlanti-óceánig a pápa a főnök. Ráadásul ő lesz az első az Árpád családból, aki a római hitet veszi fel.

István, Géza fia, politikai alapon házasodott, s sűrű tartó kapcsolat lett belőle. A német-római császár rokona, Civalakodó – más néven Jámbor – Henrik leánya, *Gizella* lett István házastársa és egyben az első (*985 k., †1060 körül, máj. 7.) magyar királyné. Gizella testvérei a későbbi császár – II. (Szt.) Henrik, Bruno augsburgi (Németo.) püs-

pök, s Brigida apátnő voltak. Életének minden évszáma bizonytalan, kivéve a halála napját. István 995-96 körül vette feleségül Gizellát a bajorországi Scheyernben (helyi hagyomány szerint) talán Szent Adalbert közreműködésével. A XIV. sz.-i krónika feltűnően kedvezőtlenül ábrázolja Gizellát, István király feleségét, s neki tulajdonítja Vazul megvakítását is.

Kedves emancipált hölgyolvasóim, a krónikás nem volt férfisoviniszta. Viszont a német Gizella befektetésével rá lehetett kenni az uralkodócsaládon belüli kellemetlen incidens kiötlését. A kései olva-

só is könnyebben fogadja el, ha a bűn egy „idegen” nőtől származik. Gizella egyébként Aventinus krónikás szerint 1045-ben III. Henrik császárral együtt távozott Magyarországról. Elfogadott, hogy a passauai niedernburgi (Németo.) Szent Kereszt és Pantaleon bencéskolostor apátnőjeként fejezte be életét, sírja ma is ott áll.

Géza fejedelem 997-ben hirtelen meghalt. Még ki sem húlt a teste, máris kitört a vita, hogy melyik uralkodói alapelveket vegyék figyelembe az utód kiválasztásánál. (Lásd az idevágó részt) A források

nem foglalnak egyértelműen állást. Van olyan (tegyük hozzá: légből kapott) elmélet, ami szerint fia gyilkoltatta meg, mások úgy vélik, merénylet áldozata lett. És persze vannak olyanok, akik szent meggyőződéssel állítják: lesújtott rá az Isten haragja. (Hogy tisztázzuk: a krónikaírók között abban a kérdésben nincs egyetértés, hogy tulajdonképpen kinek a keze által halt meg Géza fejedelem.) A kanonizált krónikák egy öreg Gézát mutatnak, míg az apokrifok (azaz nem szentesített) – ereje teljében lévő uralkodót. Erre mondanánk az *X aktákban*, hogy az igazság odaát van.

Istvánnak mindenkivel meg kellett értetni, hogy ő az egyetlen jelölt Géza örökére. Elsőnek *Koppányt* győzte meg felnégyelés útján, majd következett az erdélyi Gyula elfogása.

Koppány (*?–†997) Árpád-házi előkelő, bizánci rítus szerint megkeresztelkedett somogyi vezér. Tar Szerénd fia, Árpád (nemzetsége első ágából származó?) ükunokája, aki Géza fejedelem halálakor (997) a seniorátus jogelvé (a legidősebb nemzetségbeli rokon) és a levíratús szokása (az elhunyt uralkodó özvegyével való házasság) alapján kívánta megszerezni a fejedelmi

hatalmat, ezért fegyverrel támadt Sarolt szállására. (Tipikus macsó gondolkodás: azt hitte, a verekedés tetszik a nőknek!) Seregét Veszprém alatt Szent István megsemmisítette, Koppányt megölték, testét felnégyelték, és darabjait az esztergomi, veszprémi, győri és az erdélyi gyulafehérvári várkapukra szegezték ki. Világosan látszott, hogy Koppány jogelvei és szokásai nem sokat érnek, ha az ő hadserege a gyengébb. A XI. sz. végének hagyománya szerint Koppány pogánykodott, más források úgy vélik, hogy felvette a bizánci típusú kereszténységet.

Gyula legyőzése előtt koronázták Istvánt királlyá 1000. december 25-én.

Gyula magyar nemzetségfő, Gyula fia, Tétény leszármazottja (aki az Erdélyben megtelepedett magyarok feje volt a X. sz. közepén), Szent István király anyai nagybátyja. Anonymus kisebbik Gyulának, *Thietmar* krónikás szláv eredetű néven Prokujnak nevezi.

Itt néhány szót kell, hogy ejtsünk erről a Thietmarról is. Tehát: Thietmar (Thietmarus Merseburgensis) (*975. júl. 25-én, †1018. dec. 1.) német történetíró, Quedlin-

burgban (Németo.), majd Magdeburgban tanult, egy másik krónikással, Querfurti Brunóval együtt.

1009. ápr. 20.-tól haláláig merseburgi (Németo.) püspök. Fő műve 1012-től írt igényes stílusú krónikája a szász dinasztia történetéről I. Henriktől 1018. okt.-ig. Widukind és a Quedlinburgi Évkönyvek mellett előkelő rokonsága és kapcsolatai folytán hitelt érdemlő saját hírforrásait, élményeit hasznosította. Gézáról, Saroltról és a kedvezően bemutatott Szent István királyról csak nála megtalálható ismereteket közöl, így pl. István eredeti Vajk nevét.

Gyula ellen I. István 1003-ban haddal támadt, elfogta őt és családjával együtt udvarába vitette. Területét, sóbányáit bekebelezte.

Anonymus szerint Gyula pogánykodásáért élete végéig börtönben sínylődött. Pogány volta vitatható. Viszont Thietmar alapján az kétségtelen, hogy nem börtönben végezte életét, mivel Gyula Istvántól I. Boleslaw Chrobry (Vitéz Boleszló) lengyel fejedelemhez szökött, aki a Felvidéken egy megszállt magyar erősséget bízott rá. István ide küldte utána feleségét. Később innen is kiverték a magyar hadak. Fiai: Baja és Bonyha össze-

esküvést szóttek, s emiatt életüket vesztették. Ez is igazolja azt az alapelvet, hogy (fejedelmi) család ellen nincs orvosság.

Ezután következett *Ajtony*, illetve *Zombor* leverése. Az ő legyőzésük után gyakorlatilag nem volt más főrangú, aki vitatni merete volna a beállt állapotokat.

Ajtony (†1028 k.) törzsi vezér volt. Neve a török *altun* „arany” szóval hozható kapcsolatba. Vagy a Gyulák nemzetségéből származott, vagy – Anonymus szerint – Galád bodonyi (Vidin, Bulg) vezér ivadéka volt. Szállásterülete Marosvár (Csanád, Cenad, Rom) székhellyel a

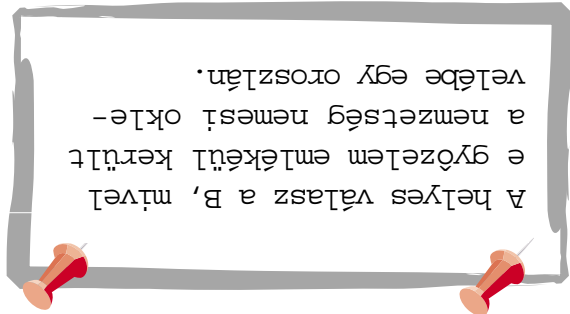
Tiszától az Erdélyi-középhegységig és a Körösöktől az Al-Dunáig terjedt. Hívei döntően szabad magyarokból kerültek ki, de éltek szlávok és bolgárok is a területén. Legendája szerint birtokain az állattartás mellett a földművelés (gabona, szőlő) szintén jelentős volt. Szállásközpontjait megerősítette, kíséretében kimutatható a hierarchizálódás (főemberei, tisztjei, vitézei, vámosai stb. voltak). Politikai nézeteit a bizánci orientáció jellemezte, noha szerteágazó diplomáciai kapcsolatait hét felesége és ugyanannyi anyósa is valószínűsítheti, az egyéb nőrokonokról nem is beszélve. Bo-

donyban keresztelkedett meg, és Marosvárott görög stílusú kolostort emeltetett Keresztelő Szt. János tiszteletére, annak ellenére, hogy pogány tudatát megőrizte, és befogadta a Balkánról menekülő eretnekeket (bogumilizmus) is. Géza fejedelem magatartása lehetett számára a követendő példa, mert Géza állítólag azt mondta, hogy elég nagy úr vagyok ahhoz, hogy két istennek is áldozzak. A Maroson leúsztatott királyi sót megvámoltatta, ezért összeütközésbe került a királlyal. Leverésének dátuma vitatott (több évszám is felmerült ebben az ügyben:

1003, 1004, 1008, 1014, 1030). Valószínű, hogy seregét – *Csanád* vezetésével – 1027–28 körül győzték le, tőrbeccsalva Oroszlánosnál, illetve Nagyósz mezején, őt pedig megölték. A helyzetet színesíti, hogy Csanád vezér korábban Ajtony színeiben versenyzett, de egy vitatott bírói ítélet után klubot cserélt. A legenda szerint Csanádot egy el-lensége bevádolta Ajtonynál, s a derék lovag a kellemetlen kérdések feltétele előtt jobbnak látta Szent István udvarában menedéket kérni. Az eredményt Csanád helyismerettel párosított bosszúvágya hozta meg Ajtony ellenében.

Mi őrzi ennek a csatának az emlékét?

- A) Csanád vezér címerében egy férfit álmában levágnak!
- B) Csanád vezér címerében egy oroszlán van!
- C) Csanád vezér címerében egy nagy fehér hajú ember van!

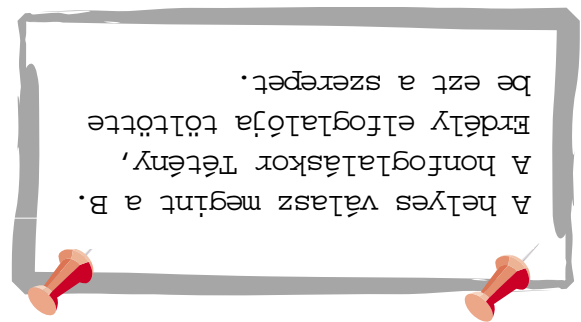

Anonymus gestájában többször történik utalás Zombor személyére, aki ezek szerint Harka (vagy Hor-ka, vagy Karcha) fia, Gyula testvére és a Maglód nemzetség egyik őse volt, apja a kisebbik Gyulának, nagyapja Bolyának és Bonyhának. Eredetét egy ősszláv „bölény” jelentésű szóra vezetik vissza.

Árpádok Álmai

Ki volt a harka, vagy más olvasat szerint a horka?

- A) Madárjós, aki harkályból jósolt, úgy, hogy megsámolta hány tollat hagy a harkály a fészében, illetve hányat kopácsol egyszerre a fán.
- B) Tűzkovács szó szerint, ő volt honfoglaláskor a sereg főhadbírója, a harmadik seregvezér.
- C) Annak a fejedelmi testőrség vezetőjének a csúfneve, aki álmában nagyokat horkantott.

A belső ellenfelek legyőzése után Istvánnak már támadó jellegű hadviselésre is futotta. Ilyen volt a bizánci szövetségben lefolytatott bolgár-törökök elleni háború.

Részletek a Tarih-i Ūngürűszbűl

I„Íme, ez a korona és trón, ez az uralkodói szék megűresedett, tehát most az szükséges, hogy ebbűl a nemzetsűgbűl Isztefánt (István) űltessűk a trónra, mert őt látjuk erre alkalmasnak, tegyűk fejűre a hatalom koronáját, és ezáltal a királyi műltűsűg feltűtelét is teljesűtjűk, s ennek kűvetkeztűben a mi tekintűlyűnk is naprűl napra emelkedni fog. Így tehát a bűgeknek megtetszett a javallat. Rendkűvűl jűnak találták és megtettűk az

elűkűszűleteket a kiralitysűg megalapozására.

Azután tehát Isztefán lett a király. Három űven keresztűl igazsűgosan uralkodott és igazsűgot szolgáltatott. Amikor eltelt a három űv, a Bulgár tartomány kiralityával, Keán vojvodával ellensűgeskedés keletkezett, mert megsűrtette őt. Elhatározta, hogy hadjűratot indűt Bulgaria ellen. Azonnal leveleket kűldűtt szűt a kűrnyűkbeli bűgeknek

és a többieknek, s hadsereget kezdett gyűjteni.

De eközben ennek a híre eljutott a Bulgár tartomány bánjának, Keánnak a fülébe, aki túlságosan makacs hitetlen volt, és nem félt a királytól. Azonnal leveleket küldött az összes bolgár katonaságnak és készült a háborúra, hadsereget kezdett gyűjteni.

Isztefán király pedig összehívta a végtelen Üngürüsz valamennyi bégjét, kibontotta zászlait, kitűzte a harci jelvényeket, megpergette a kis és nagy dobokat, s megszámlálhatatlan fegyveres seregével útra kelt Keán ellen. Miután sok útszakaszt és állomáshelyet hagytak hátra, Keán is hírüket vette, összevonta

a bolgárok bátrait, és elindult a király ellen. Hatalmas harci eszközről gondoskodott és készenlétbe helyezte.

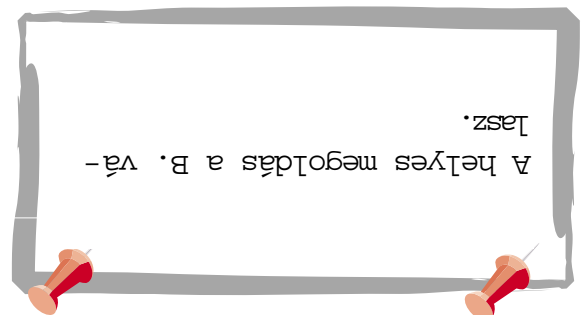
Keán és bolgár népe Isztefán királlyal a saját tartományuk területén kerültek szembe. Lovaik hátára vetették magukat, hogy szerencsét próbáljanak, s hatalmas rohammal megkezdődött az öldöklés. Végül is a király kerekedett felül, és leverte a bolgár sereget. A bolgár fejedelem Keán is súlyosan megsebesült, és abban a csatában kézre került, de súlyos sebei miatt nem sikerült felépülnie, és meghalt. Keán rendkívül bőkezű és dúsgazdag ember volt, de mivel a király kezétől elpusztult, műve semmivé vált. A ki-

rály az egész bolgár tartományt kifosztotta. Megtalálta Keán kincseit és azokat is zsákmányul ejtette. Azután elfoglalta a bolgár tartomány többi részét is.”

(Tarih-i Üngürüs)

Emlékszel még? Ki volt a Tarih-i Üngürüs szerkesztője?

- A) Mahmud Terdzsuman, a török szultán rokona
- B) Mahmud Terdzsuman, II. Lajos törökké lett apródja
- C) Mahmud Terdzsuman, aki Gardezi rokona volt.

Szent István harmadik háborúja Keán vezér ellen (Szemelvény a Képes Krónikából)

E„Ezután seregét Keánra indította, a bulgárok és a szlávok vezérére. Eme népek olyan helyen laknak, melyek természeti fekvésük szerint igen erősek: ezért sok fáradságba és harci verejtékébe került, míg a nevezett vezért végre legyőzte és megölte. Fölbecsülhetetlen mennyiségű kincset szerzett, kivoált aranyat, gyöngyöt, és drágaköveket. Ide helyeztette egyik dédapját, név szerint

Zoltánt, aki utóbb ama erdélyi részeket örökölte, ezért köznyelven erdőelvei Zoltánnak nevezték. Elélt a szent király idejéig, és igen öreg ember volt, ezért tette őt a király gazdag nemzetek fölé. Ebből a sokféle kincsből Szent István felette meggazdagodott, dússá tette a maga alapította fehérvári székesegyházat, ellátta arany oltárokkal, kelyhekkal és keresztekkel, színaranyból vont, drá-

gakövekkel kirakott főpapi öltözetekkel. Szertartási edényekkel és egyéb, a székesegyháznak szükséges szerekkel isten más egyházait is megajándékozta királyi bőkezűséggel. Egyebek közt adott ennek a fehérvári székesegyháznak némely örök emlékezetre méltó adományokat, és pedig két vállruhát, mindkettő szegélyébe hetvennégy márka színtiszta arany volt beleszőve, meg drágakövek; Szent István király kérésére a római szentegyház pápája, Szent Benedek ennek oly tekintélyes kiváltságot adott, hogy bárki magára ölti mise végzése közben, érvényesen felkenheti, megkoronázhatja a királyt, karddal övezheti...”

(Képes Krónika)

Szent István király sikerrel hadakozott a németek ellen is, 1031-ben visszaszerezve magának Bécs városával együtt a Lajta és a Fischa folyók vidékét.

A háború kirobbantásának az eszmei oka az volt, hogy Konrád német-római császár a magyar királyságot is besorolta azon szomszédos országok – Itália, Burgundia, Cseh- és Lengyelország – közé, amelyek előbb vagy utóbb elismerik (vagy már elismerték) a császárt hűbéruknak. Emlékszünk ugye a filmcímre, hogy *A világ nem elég?*

Wipo, a császár káplánja írta meg ura történetét. A tények nagy ré-

szét ugyan elhallgatta, ám annyira ragaszkodott a tárgyilagos írásmódhoz, hogy nem tagadott meg bizonyos együttérzést a nyilvánvalóan erkölcsi magaslaton álló István királytól. Wipo megemlíti, hogy a „bajorok hibájából” határvillongások zajlottak a bajor–magyar határon, mire a magyarok – nyilván a határispán vitézei – többször betörték „Noricumba” (Ausztriába), és zsákmánnyal tértek meg onnan.

A gyepűn az egyik gödörre meg ráírták, hogy aki másnak vermet ás, az sírásó, s még azt is, hogy nem ők fognak beleesni. A gödör

szélére tett kenyerek pedig a drakulitiszben szenvedő ellenséges harcosoknak szolgáltak tunkolásra.

A német oldalról kirobbantott határvillongás jó ürügy lett Magyarország megtámadására. Konrád Lotaringiától a bajor Ausztriáig minden erőt mozgósított. Püspökök, grófok, őrgrófok követték a császárt. Egy malmédy-i nemes a luxemburgi herceg seregéből, még elindulás előtt, „félve életének végétől”, végrendelkezett. Méltán, mert a magyarországi hadjárat nem volt diadalmenet. 1030 júliusában nyomultak be Bécs irányából Győr felé. István összehívta a püs-

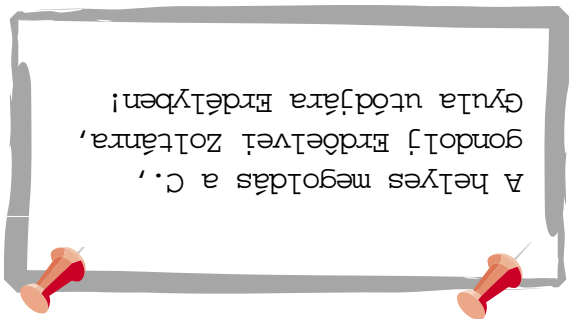
pökök és főurak tanácsát, országos böjtöt és könyörgést rendelt el, és haditervet készített. Ismerve a német had ellátási szükségletét, kiürítette a Lajta és Rába közti területet, minden állatot elhajtattott, minden élelmet eltünttetett. Konrád már a folyókon, mocsarakon és gyepű-akadályokon is nehezen vergődött át a seregével, a kiürített területen pedig éhség környékezte, s csak nagy nehézségek között jutott el a Rábáig. Bizonyos, hogy a nélkülöző sereg a Rábától visszafordult, és mindent felégetve, elpusztítva, demoralizáltan vonult vissza. Az üldöző magyar hadnak Bécsnél sike-

rült a német sereget bekerítenie és megadásra kényszerítenie.

A problémák megoldása okán II. Konrád követségbe küldte Magyarországra az itt jó barátokkal rendelkező Egilbert freisingi püspök kíséretében kisfiát: a bajor hercegi székbe ültetett (III.) Henriket. Némi huzavona után 1031 nyarán létrejött a béke, amelynek értelmében a császár lemondott a Lajta és Fischa folyó közéről és egy terület-sávról a Morva folyó nyugati oldalán. István ezt a területet nyilván lakatlan „gyepű elvének” szánta, a határincidensek kiküszöbölésére.

Mit jelent az „elve” kifejezés?

- A) valamely gondolatrendszerhez tartozó gondolatsorokat
- B) a nyelve régies alakját.
- C) régi magyar szó, a jelentése túl. Erdélyt sokáig Erdőelvének nevezték, ami Erdőn túl-t jelent.

Szent Istvánnak csak jól működő egyház és szintén jól működő feudális állam segítségével sikerülhetett győztesnek maradni.

A feudális (a frank föld [„feu”] és a latin adni [„do,dare”] szavak keveredéséből) állam alapja a feudális törvény. A megkoronázott István király első teendői közé tartozott az új jogrend alapjainak lerakása. A nagy király törvényei a magántulajdon sérthetlenségét hirdetik, védelmezik az új vallást: a kereszténységet. Szent István királyunk két törvénykönyvet fogadtatott el, az egyiket 1018-ban, a másikat 1031-ben. A törvények mindig az

elmúlt időszakot rögzítik, tehát meghozásuk idejében a már elfogadott szabályokat szentesítik. Szent István törvényeit a Száli Frank Törvénykönyv (Lex Salica) illetve egy Isidorus ókori jogtudóst követő törvénykönyv (Pesudo Isidorus) alapján készítette el. Ezek a törvények a feudalizmus alapjait rakták le. A király számos alkalommal ült össze előkelőivel, püs-

pökeivel, hogy egy-egy esetben konkrétan vagy általánosan állást foglaljon. Az ilyen alkalmakkor hozott döntéseket rendezték az előbb említett források alapján törvénykönyvvé. Az első törvénykönyv Szent István uralkodása első felében jött létre, a második uralkodása vége felé, közvetlenül az után, hogy sikertelen merényletet követtek el ellene.

Az egyház legfontosabb feladata a térítés volt. A hit megértetése csak a régi pogány fogalmak megtartásával és átformálásával volt egyedül lehetséges. A magyarság különböző elemekből – finnugor, bolgár-török, iráni – ötvöződött egybe, s ehhez járult a türk-kazár államszervezethez való tartozás és a török tudat.

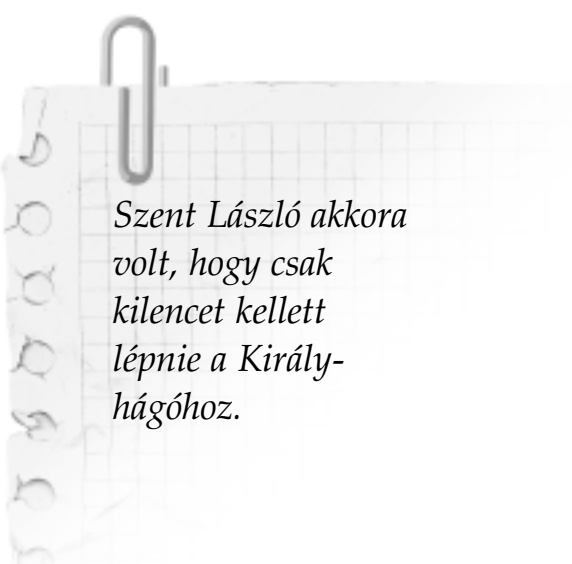
Ez a többféleség nyilván a hitvilágban is megnyilvánult, de valószínű, hogy a honfoglalást követő évszázadban a különféle hiedelmeken a türk-kazár Isten-hit kezdett felülkerekedni.

A térítő papok ezt a nézetet ugyanúgy szembenállónak érezték a keresztény ideológiával, mint a különféle rítusokat, s ezért a táltsokat, bűbájosokat és varázslókat egyformán üldözték, a pogány áldozóhelyeket – legyen az finnugor szent liget vagy türk áldozóbarlang – feldúlták, és a különféle házi és közösségi bálványokat egyaránt ledöntötték. A keresztény ideológiát azonban meg kellett magyarázni, s ezt a nép csak úgy értette meg, ha régi fogalmakhoz kapcsolták. Az egy isten magyarázatára leginkább az istenként tisztelt türk kagán ős,

Isteni hite látszott alkalmasnak, de
az új ideológusok hangsúlyozták,

hogy a keresztény Isten mindenk
felett áll.

*Szent László akkora
volt, hogy csak
kilencet kellett
lépnie a Király-
hágóhoz.*

EDNA

Az új hit terjesztésére Szent István papokat és szerzeteseket hívott be. A szerzetesek nem nőülhettek, és monostori közösségben éltek, a világi papok viszont megházasodtak, és családjukkal együtt laktak. Magyarországon a Szent Márton-hegyi apátság volt az első Szent Benedek-rendi monostor. A történelmi hagyomány nem sokkal későbbi alapításúnak tartja a pécsváradi apátságot.

A veszprémi apácakolostort István király Imre herceg görög származású feleségének és annak itt élő kísérete számára alapította. Ezt az tette lehetővé, hogy a magyar–gö-

rög viszony 1008–09-től megjavult, 1015–18-ban pedig szövetség szintjére emelkedett.

Szent István tudatosan készítette fel az uralkodásra fiát, Szent Imre herceget. Szent Imre (*1007v.1000–†1031) I. (Szent) István királynak és Gizella bajor hercegnőnek (II. Henrik német-római császár testvérének) a fia. A hagyomány szerint 1007-ben, mások szerint 1000-ben született. Voltak testvérei, nevüket nem ismerjük. Anyai nagybátyja után kapta a Henrik (Henricus-Emericus-Imreh) nevet. Felesége a Margit-legenda (13 sz. vége) alapján bizánci hercegnő. Trónörökösként

udvari nevelésben részesült; Gellért püspök nagy legendája Gellértet nevezi meg tanítójául.

A Hildesheimi Évkönyv szerint Szent Imre címe *dux Ruizorum*, amit Kristó Gyula a királyi testőrség parancsnokának, Győrffy György nyugat-dunántúli orosz (varég-viking) határőrnépek vezetőjének értelmez. Szent Imre így részese lehetett 1030-ban a II. Konrád német uralkodó elleni harcoknak. A Hildesheimi Évkönyv feljegyzi, hogy 1031-ben egy vadászaton vadkan okozta halálát, október 2-án. A baleset helyszíne ismeretlen, egyes kutatók szerint Thunozoba besenyő vezér volt a vadkan,

az a férfi, akit ezért a tettéért egyes vélekedések szerint (Lőrincz L. László) István király elevenen eltemetett. Ráadásul a feleségével együtt. Ebben azért nem lehetünk egészen biztosak, abban viszont igen, hogy Szent Imrét Székesfehérvárott temették el.

A XII. sz. első felében keletkezett Szent Imre-legenda már hangsúlyozza a herceg önmegtartóztató szüzségét. Utóbbi alapja II. Henrik és Kunigunda XI. sz. második felében lejegyzett szüzsies házasságának példája lehetett. Ez alapján a felek nem éltek házaseletet, csupán lelki társak voltak.

– részletek a Szent Imre herceghez
írott Intelmekből –

E„Édes fiam! Valahányszor ítéletet kell hoznod egy ügyben, ne heveskedj, ne esküdj, hogy bizony lakolni fog a bűnös. Te magad ne is hozz ítéletet, mert ez által megcsorbítod a királyi méltóságot, hanem bízd meg ezzel az illetékes bírakat, hadd ítéljenek ők a törvény szerint. Ha pedig olyan ügy kerül eléd, amelyben magadnak kell ítélni, türelemmel és könyörülettel hozz ítéletet. A római birodalom azért növekedett meg, mert ott számos nem-

zet nemesi és bölcsei gyülekeztek össze. A különféle tartományokból más- és másféle nyelvet, szokást és fegyvert hoztak magukkal. Mindez díszére vált a királyi udvarnak, és rémületet keltett az idegen tartományokban. Az egynyelvű és egyszokású ország gyarló és törékeny. Azért meghagyom neked, fiam, hogy a letelepülő idegekkel bánj tisztességesen, hogy veled és nálad szívesebben tartózkodjanak, mint más országban.”

Szent István királyunkban a középkori magyar állam megteremtőjét tisztelhetjük. Híre-neve messze túlmutatott korán, s lovagrendtől kezdve a kitüntetésekig rengeteg cím, intézmény stb viselte, és viseli

máig is a nevét. De ami még ennél is többet mond, hogy egy régi egyházi ének kezdő sora szintén őhöz-zá fohászkodik: *Hol vagy István király? / Téged magyar kíván!*

Abasári nem a lányom

Aba Sámuel király álma a hatalomról és az életről

Egykori professzorom mondta, hogy a félműveltség egyik ismérve, ha valaki azt hiszi Abasáriról, hogy az Aba Sámuel részeges leánya, aki belefulladt a rizlingbe. Vannak olyan lelkes borisszák, akik megvannak győződve arról, hogy Abasárinak Rizling a keresztnéve, és Dabas Sári a testvére. Mindkét nézet téves. Mellékesen több, erre a vidékre valósi állította, hogy meg-

jelent neki Aba Sámuel és későbbiekben maga Aba Sári is. Igaz ez az állapot a negyedik liter fehérbor, és az első liter „háromemberes” pálinka (két ember fogja le a célszemélyt, egy meg tölti bele a kisüstit) hatására, valamint a pince ajtajának lefejelése után.

Az *Aba* kabar eredetű magyarországi nemzetség, tehát hozzánk csatlakozott kazár népelemet jelöl.

Az aba név szó szerint fehéret jelent (vö. abaposztó, azaz tiszta fehér anyagú posztó) Anonymus szerint a nemzetség honfoglalás-kori fejei *Ed* és *Edömén* a Mátrában. Az ő leszármazottjuk volt Pata ispán, aki Mátraalján várat épített. A vár ma is ott áll. Természetesen nem a *faluszélén* s nem az ott lakó *öreg néném* volt a várnagy. A rokonság névadója azonban Aba Sámuel. A nemzetség 28 ágát tudták azonosítani. Az azonosítást nehezíti, hogy kevés iratanyag maradt fenn, s a történelem viharai először mindig az irattárakat lobbantják lánggra. Az Abáktól szár-

maztatta magát Aba Amadé nádor, Nécsei Demeter, a Kompolti és Atinai család.

Vannak természetesen mai utódok is, mint például Pistike. Nem hiszitek? Pedig így van! Magam hallottam, amikor Pistike közölte a történelemórámon, hogy az ő családja is az Abáktól ered, és ezt azal bizonyítja, miszerint szülei szobájából éjjelente gyakran hallja, hogy ne hagyd Aba Sámuel...

Abasár Heves megyében van, ahol egy monostor található, Sámuel király oda temetkezett. Ma kitűnő szőlőtermő vidék, s minőségi fehér boráról híres.

Sámuel király 1041 és 1044 között uralkodott. Korábban István hadainak vezére volt a Vitéz Boleszló lengyel király elleni harcokban. A folytatás erősen népmesei, mivel Aba Sámuel a király nővérét, vagy leányát nyerte el feleségül és a nádori méltóságot kapta meg, tehát a király helyettese lett. Ugye emlékszel, hogy a mesebeli királyfi elnyeri a király fele birodalmát, ráadásnak a királylány kezét? Nádas Györgynél a feleségét és az egész királyságát kapja meg, de az egy másik történet, hiszen az se mindegy, hogy melyik felét...

Keresztény hitében erős volt, amit bizonyít az egri egyházmegye megszervezése terén véghezvitt tevékenysége. Más vélekedések szerint viszont zsidó vallású volt, ami arra utal, hogy hittel, vallással nem volt problémája. Mivel okos politikus volt, s emlékezett az Igére, hogy „adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami Istené”. Felépíttette a debrői és a sári monostorokat, bizonyítván az új hit iránti elkötelezettségét. Ennek ellenére nagyfokú vallási türelmet tanúsított, így nem üldözte a régi hitet, engedélyezte a bogumil szektákat, pénzt veretett, s a keresztény

egyház megregulázására és közben tartására zsinatot (egyházi gyűlés, tanácskozás) tartott, támaszkodva ebben az Orseolo Péter által mellőzött főpapokra. István halálakor felesküdt Péterre, majd nem sokkal később ő állt az elégedetlenek élére. A dolgot tovább bonyolítja, hogy rokonok voltak, hiszen Péter István nővérének a fia volt. Mivel egyikük sem volt vér szerinti utód, így kiesett a primogenitura, azaz elsőszülöttség, nem ők voltak a nemzetség legidősebb tagjai, így kiesett a seniorátus. A választás, azaz az electio Sámuel mellett szólt, hiszen őt ténylegesen megválasz-

totta a nép, míg Pétert István jelölte utódnak.

Feleségül egyikük sem akarta venni Gizellát, a királyi özvegyet, hiszen mindenki emlékezett rá, mi történt Koppánnal hasonló esetben. Így tehát a levirátus sem működött. Alkalmasnak viszont mindketten alkalmasnak tartották magukat, hiszen másképp nem vállalták volna, így mindkettejük serpenyőjébe bekerülhetett az idoneitás, és a legitimitás. Ez utóbbi erősen függött attól is, hogy ki mellé áll a testőrség...

Aba Sámuel király megelőző háborút folytatott a Pétert befogadó

III. Henrik ellen. Csapatai Bécs városáig jutottak el 1042-ben. Az év nagybőjtjében csellel magához hívott, majd bunkósbottal agyonveretett ötven urat az ellenzéki előkelők közül. Ez joggal váltott ki ellenkezést, elsősorban a probléma kezelésének módja miatt, hiszen az előkelőknek és a harcosoknak fegyver által illik távozni e világból, ha csak nem önszántukból teszik azt. A Sámuel féle magyarázat is világos, hiszen azzal, hogy ellene lázadni próbálnak, nem méltóak az emberi nevezetre, s az ilyeneket úgy kell kezelni, mint a veszett kutyát: bunkósbottal agyon kell verni.

Mivel állatvédő egyesület abban az időben nem létezett, így a probléma kezelésének az indoklása nem sértett senkit és semmit.

Gellért püspök, a későbbi Szent Gellért nem vállalta a koronázást, mert Sámuel megtagadta a kivégzettektől az utolsó szentségeket. Ily módon Sámuel a szokásjog, nem pedig Szent István törvényei szerint uralkodott. Ez veszélyes, mert remek táptalaj az ellene lázadók számára az új törvények alapján. Ezért viszont simán halálra ítélik őket a régi törvény, a szokásjog alapján. Így bizonyul ismét igaznak Montesquieu bölcsessége, miszerint a

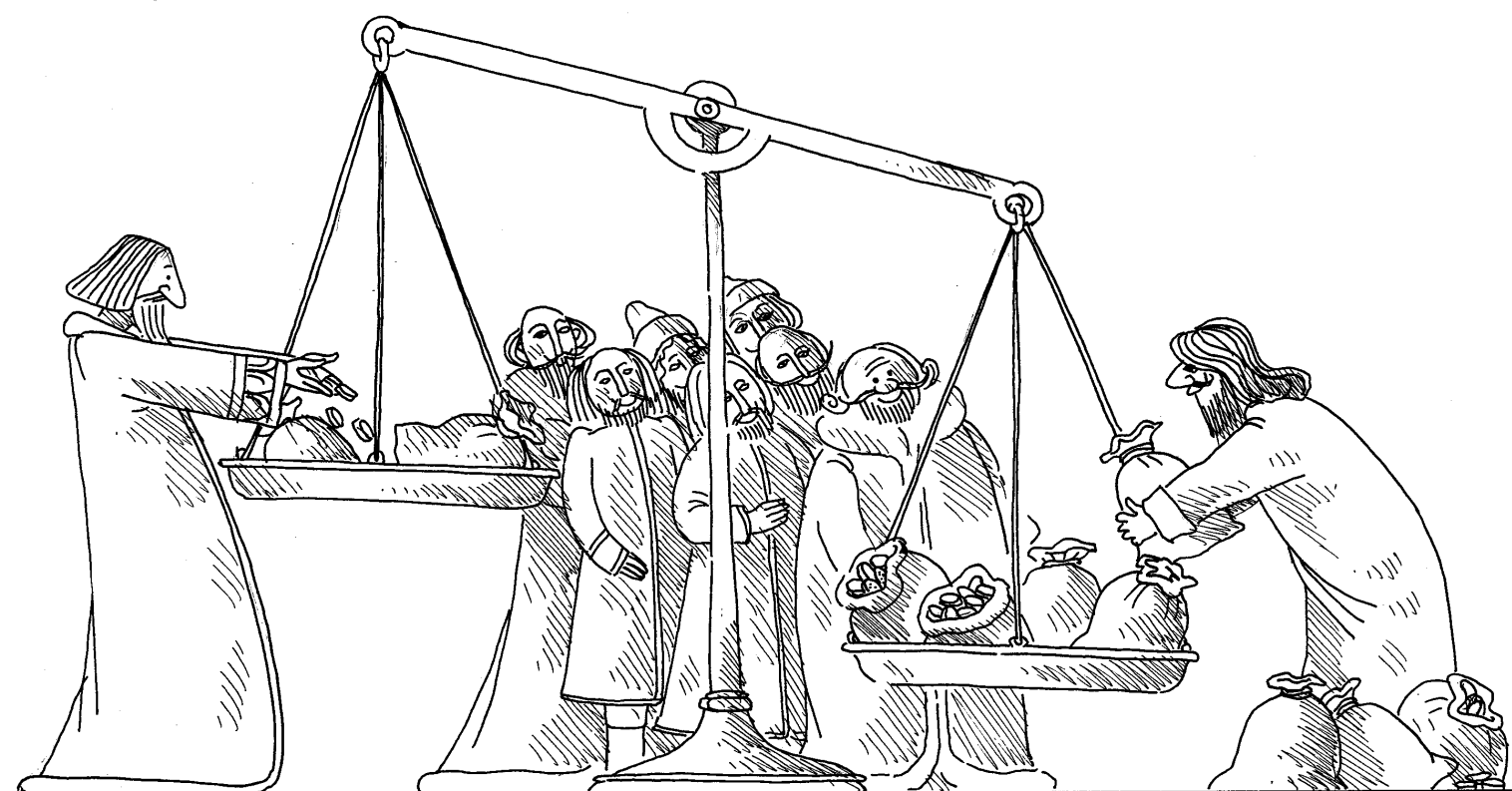
törvény annyit ér, amennyit végrehajtanak belőle.

Sámuel támogatja a hatalomból kiszorított ellenzék. Az ország érdekében még az egyháziakat és a nagyurakat is megadózta, hogy a béke fedezete együttálljon. 1043-ban ugyanis küldöttei csak pénzen és kincseken tudták békét váltani. III. Henrik kedvéért a pápa kiát-

kozta Sámuel, s az ellene folytatott harcot keresztes háborúnak nevezte. Így terem a legitimitás, azaz a törvényesség. Ha III. Henriknek Orseolo Péter nem ajánlja fel hazánkat hűbérbe, a császár nem biztos, hogy ennyire kapkod a keresztény jog védőjének kétes értékű szerepéért...

Alkalmassági próba

EDUA

Zotmund

– Az első szabad tüdejű Búvár Kund

A sikeres halogató harc álma

1044-ben a döntő csatát Aba Sámuel Ménfőnél árulás következtében elvesztette. Az emberi érdekek szembekerültek az ország érdekeivel. Ha valaki árulása következtében hozzájárul az új rendszer létrejöttéhez, már nem árulóként, hanem nagy alapítóként tartja számon a történelem. Az se mindegy, hogy milyen társadalmi szinten tevékenykedik az áruló, vagy a lázadó. A hata-

lom átvételekor a győztesek azt bosszulják meg a veszteseken, hogy nekik nem volt bátorságuk végig kitartani, s a vesztesek nagyon is emlékeznek, mit tettek, vagy nem tettek a győztesek korábban. A nagy leszámolások során az a katona, aki esküjéhez híven kitartott bukott ura mellett, az nyomorult zsoldos, aki nem méltó az ember nevezetre. Ha idejében átáll, akkor az új királyt

erősítő derék férfiú. (Szintén szállóige, hogy a jó időben elkövetett árulást jutalmazni kell). Ha tisztként, vagy beosztott parancsnokként teszi az esküben vállalt kötelezettségét, akkor áruló és bűnös az új urak szerint, ellenkező esetben az ellentábort gyengítő derék ember, akit a győzelem után jutalmazni kell. Magasabb szinten, ha kitart, akkor fő hazaáruló és főbűnös, míg ha átáll, akkor nemzeti hős lesz, akiből akár nádor, vagy király is lehet. Erre mondta Murphy a XX. században, hogy az álláspont az ülésrenden múlik.

Aba Sámuel királyt a csataterőről menekülés közben elfogták és

megölték. Abasáron, majd Feldebrőben temették el. Személyét a köznép szentként tisztelte, hiszen joggal érezhették úgy, hogy egy olyan királyt veszítettek, aki a köznépre támaszkodva akart az előke-lőek nagy részével szemben kormányozni. Sírjánál csodás gyógyulások is történtek, de a korabeli egyházi vezetőknek valahogy nem akarózott szentté nyilváníttatni őt.

Egyes krónikások egészen a pogány Attila királyig viszik vissza Aba Sámuel családfáját. Valamire csak rá kellett fogni, hogy miért nem felelt meg a patrimonialis kor (kora középkor) királyeszményének.

Személye ellentmondásos, s megítéléséről a mai napig nincs egyetértés még a történészek között sem. „A jó, amit az ember tesz, túléli őt, míg a rossz gyakorta sírba száll vele” – mondja Antonius Shakespeare drámájában

Az emberek szeretnek kereskedni, ki-ki olyan áruval, amilyenel tud. Velencei Péter királyunk egy egész országgal kereskedett, amit a Német-római Császárságnak adott el. A magyar alattvalók sokallták az árat és megölték a kereskedőt. Emiatt aztán újabb probléma lépett fel, hiszen a vevő tiltakozott az áru „le

nem szállítása” miatt, és a kor szokásainak megfelelően hadsereggel jött behajtani a követelést.

Megkérdezheted, hogyan jött létre az üzlet. Eléggé bonyolultan, mint a nagy üzletek általában. Szent István királyunk fia, Szent Imre herceg egy vadkanvadászaton életét vesztette, így az ország uralkodó utód nélkül maradt. István választása nőtestvérének fiára, Orseolo Péterre esett, aki a frissen elűzött Orseolo Ottó velencei *dózsé* fia volt. (A *doge* a *dux*, azaz *herceg* latin szó eltorzított alakja. Így nevezték a Velencei Köztársaság vezetőjét.) Pétert az udvarban egy-

szerűen Velenceinek nevezték. István, hogy bevezesse a hatalomba, először a királyi testőrök kapitányának nevezte ki. E minőségében nem vizsgázott valami fényesen, hiszen az 1031-ben elkövetett István elleni merénylet sikertelensége a vakszerencsén múlt, pontosabban: nem Péter éberségén.

A merénylet kapcsán viszont sikerült kikapcsolni a másik lehetséges utódjelöltet, Vazult, akire rákenték az egész esetet. A kor szokásainak megfelelően tették alkalmatlanná az uralkodásra (lásd az idevonatkozó részt), de a beavatkozás, vagyis a fülébe öntött ólom

megölte a herceget. Péter így egyedül maradt a porondon. Amikor trónra került, nem úgy kormányzott, ahogy a magyarok ezt István alatt megszokták, hanem szokatlanul, és intrikákkal telten. A méltóságokat is a német és olasz jövevényekre bízta, ami alapvetően sértette a magyar előkelők érdekeit. Ezért egy sikeres palotaforradalom zajlott le, amelyben, az addigi nádorispán, Aba Sámuel ragadta el tőle a hatalmat. Neki is megvolt a jogcíme a trónra, hiszen Szent István nővérét, mások szerint leányát vette feleségül. Aba ellen Péter német segítséggel tért vissza és áru-

lás segítségével Ménfőnél legyőzte a királyt. Hatalmát attól kezdve csak idegenekre támaszkodva tudta megtartani. A kapott segítségért cserébe III. Henriknek hűbérbe ajánlotta fel a királyságot, amit utóbbi el is fogadott. A ménfői csata után a koronát és a Szent István-i lándzsát visszaküldte Rómába, így jelezte, hogy Magyarország többé nem független állam. A magyar előkelők hazahívták Vazul herceg száműzött fiait, Andrást (Endrét), Bélát és Leventét, akik még egy pogánylázadást is engedélyeztek, hogy a köznép melléjük álljon. Pétert a nyugati gyepük felé

menekülése közben egy udvarházban elfogták, miután három napig vitézül küzdve védte magát. Elfogása után megvakították. Miután nem a legfinomabb módon történt meg a vakítás, a szerencsétlen Orseolo Péter belehalt az uralkodásával alkalmatlanná tételbe (lásd az idevonatkozó részt!). I. András, az új király pedig rögvest közölte, hogy reá nézve az elődje által kötött szerződések nem érvényesek. Így III. Henrik úgy döntött, hogy fegyverrel láttatja be András állításainak tarthatatlanságát.

A magyarok jól felkészültek a védelemre.

– részletek a Képes Krónikából –

Zotmund

A „Abban az időben a németek királya nagy sereggel megszállás alá vette Pozsony várát, az volt a szándéka, hogy megbosszulja a Péteren esett igazságtalanságot, és a maga uralma alá hajtassa Magyarországot. Sok hadigépezetet állított fel a vár megővésére, de nyolc-heti megszállás alatt semmire sem ju-

tott. A nevezett király hajón érkezett Pozsony várának ostromára. Ekkor a várbeli magyarok találtak egy, az úszás mesterségében igen okos embert, a neve Zotmund. Az éj csendjében a császár hajóihoz küldték; a víz alatt jutott oda, megfúrta mind a hajókat: hirtelen megteltek vízzel és a németek ereje odaveszett. Megfélemlettek, erejük oda volt, hazatértek.”

Vértes

Ugyanis ezen okból a következő esztendőben is eljött a császár Magyarországra nagy sokaságú harcosal, a Zala és a Zelice patakok forrása mellé. Eleséggel rakott hajókat is küldött Magyarországra a Dunán: ezek élére atyjafiát Gebhard püspököt állította. Ennek hallatára András király és Béla herceg mind a búzakeresztet és szénaboglyákat fölégették és messze elvezérelték a lakosokat minden barmaikkal azokról a tájakról, amerre a császár útja vezetett. Amikor a császár benyomult Magyaror-

szágba és a fölégetett vidékre ért, nem talált eleséget sem vitézeinek, sem lovainak; azt sem tudta, hol vannak hajói, azokról sem kaphatott semmi segítséget...

Gebhard püspök eközben Győrbe érkezett, levelet küldött Henrik császárhoz, tudakolta tőle, hol várja őt. Isten akaratából András király kóborlói elfogták azt, aki a levelet vitte és a király elébe vezették. Amikor Miklós püspök tolmácsolásából megértették a levél tartalmát, Gebhard püspöknek feleletet írtak levélben, és azt elküldték neki holmi jövevénnel; ez úgy tett, mintha a császár küldené, elvitte a levelet... Megértvén ezt

Gebhard püspök, hamarsággal Németországba futott. A császár pedig csalódott reményességében, hogy a hajókról kap segítséget és halálos éhínségre jutott... Ezenfelül a magyarok és a besenyők éjszakáról éjszakára kegyetlenül zaklatták, mérgezett nyilakkal öldösték őket, sátraik közé pányvát hányva, sokat elragadtak azok közül, aki valami szolgálatban jártak... Láttá a császár, micsoda és mennyi veszedelem bénítja meg, elküldött András királyhoz és Béla herceghez, s örök, szilárd békét kért..."

A magyar győzelem emlékét számos helynév őrzi, mint a Vértes hegység, Bársonyos. A németek az egyik helyen a vértjeiket, másik helyen a bársony öltözékeiket és bársony ülőalkalmatosságait hagyták el.

Hirdeti a magyarok dicsőségét és szemfülességét, valamint azt az igazságot, hogy az erő nem minden, ész is kell a sikerhez.

Színjáték egy koronáért

dramolett

Szereplők:

I. András, a király
Béla, a herceg
Miklós, a palotaőrök ispánja
Vid ispán I. udvaronc
II. udvaronc
Salamon, a gyermek
A korona
A kard

Történik Várkonyban, a király udvarházában 1060-ban

ANDRÁS: Azért hívattalak benneteket, hű udvaroncaim, hogy legyetek segítségemre. Meg akarom kísérteni a herceget. Igaz, hogy a koronát neki ígértem, de akkor még nem volt fiam egy sem, most meg kettő van. A fiam nem uralkodhat a herceg beleegyezése nélkül. És én azt akarom, hogy fiam kövessen a trónon. Vid ispán, te mit csinálsz?

VID: Vidulok felség. Elképzelem, milyen képet vág majd Béla herceg, ha megtudja, hogy most már nem ő a trónörökös.

ANDRÁS: Most még ne vidulj, hanem vedelj ebből a jóféle borból. Ebből kell erőt merítened.

II. UDVARONC: Nem meríthetnék én is?

ANDRÁS: Nem. Előbb a munka, azután a szórakozás.

II. UDVARONC: És akkor ő miért ihat? Ő mit dolgozott?

ANDRÁS: Mióta kérdezheted királyodat, mióta vonhatod felelősségre? Még egy ilyen, és megtudod, milyen súlyos az Árpádok haragja. Súlyosbításként felveszem a vaskesztyűmet.

II. UDVARONC: Inkább, ne felség. Bocsánatodért esedezem.

ANDRÁS: Akkor esedezz odébb. És nehogy azzal gyere, hogy neki azért lehet, mert ő a bácsi ispán.

VID: Mit kell tennünk? Öljük meg kérdezés nélkül, vagy előtte kérdezzünk is.

ANDRÁS: Diplomátikusabban.

VID: Értem. Mérgezzük meg.

ANDRÁS: Jobb ötletem van. Döntsön maga a sorsáról, a mi segítségünkkel. Ha a kardot választja, ami a hercegséget jelképezi, akkor maradjon életben. Ha ellenben a koronáért nyúl, akkor megölhetitek. De csak akkor.

II. UDVARONC: Csak akkor?

ANDRÁS: Igen. Emberiesség is van a világon. Elvégre a testvéremről van szó.

II. UDVARONC: Uram, királyom, a király fölött egyedül az Isten ítélhet.

ANDRÁS: Azért néha az emberek is. Elődünk, Aba Sámuel és Velencei Péter nagyon is evilági úton „lépett minden földi hús útjára”. Ha valakinek nem tetszene a megölés és sikerrel lázad személyünk ellen, ti el tudtok szaladni, engem viszont a szélütés hordszékhez kötött.

VID: Nincs olyan ember, aki felséged döntését kétségbe merné vonni.

ANDRÁS: Kétségbe nem is. Ha elfognak, téged sem kétségbe fognak vonni, hanem karóba.

VID: De én nemes ember vagyok. És ispán.

ANDRÁS: A karó végére ráteszik a nemesi leveledet és az ispáni jelvényedet.

MIKLÓS ISPÁN (*az ajtó mögött*): Ha idejében lépek közbe udvarispán leszek, ha rosszkor, akkor halott.

KORONA A KARDHOZ: Hogy mi mindent visznek végbe a mi nevünkben, ez felháborító!

BÉLA ÉRKEZIK: Vajon mit akarhat tőlem megint a testvérem? És miért pont Videt küldte az üzenettel? És miért vidult folyton a szakállába?

MIKLÓS (*súgva a belépő Bélához*): Ha kedves az életed, válaszd a kardot!

BÉLA: Milyen kereskedő van testvéremnél?

MIKLÓS MAGÁBAN: Hatalommal keresked ő.

ANDRÁS: Isten hozott kedves fivérem. Kérlek, ülj ebbe a székbe. Fiam, Salamon, te is gyere be. Azért kérettelek ide, mert fontos dologban hívattalak. Azért kérettelek ide, hogy döntsünk az ország sorsa felől. Amikor Henrik ránk támadt, ketten együtt győztünk elbizakodott seregével szemben a

Vértesben, majd Pozsonynál. Utána osztottuk el az országot, te kapván a hercegséget, én a királyságot ...

BÉLA: ...és Levente egy koporsó földet.

ANDRÁS (*nem zavartatva magát*): Amikor Henrik a pápa őszentsége előtt esküdött meg, hogy nem támad ránk...

BÉLA: ...senki nem hitte el.

ANDRÁS: Leányát, Juditot, fiamhoz, Salamonhoz adta feleségül a jó békesség megtartása végett.

BÉLA: Az azért erős volt, hogy azt énekeltetted a papokkal, hogy légy ura testvéreidnek.

ANDRÁS: Én most békét akarok kötni.

BÉLA: Velem? Hiszen még nem is háborúztunk.

ANDRÁS: Eddig. Rajtad áll, hogy ez így is maradjon. Nézd, itt van e két jelvény: a korona és a kard. Az egyik téged illet. A másikat, kérlek, hagyd meg a fiamnak. Ha akarsz, válaszd a koronát, ami jog szerint téged illet, hiszen apáink törvénye így szól, azonkívül neked ígértem. Ha akarsz, válaszd a hercegséget, de fiamnak az egyik méltóságot hagyd meg.

BÉLA (*magában*): Most már értem. (*Hangosan*): Legyen enyém a kard, hiszen ezzel tudom megvédeni fiadat, a királyt, ha bármilyen ellenség megtámadja.

ANDRÁS: (*térdre borul*): Köszönöm, fivérem.

I. UDVARONC A MÁSODIKHOZ: Az ördögbe, elmarad a mulatság.

SALAMON: Jaj de jó, enyém marad a korona!

MIKLÓS: Gyerek még, ráér megtudni.

BÉLA (*kifelé menet Miklóshoz*): Ezért udvarispán leszel!

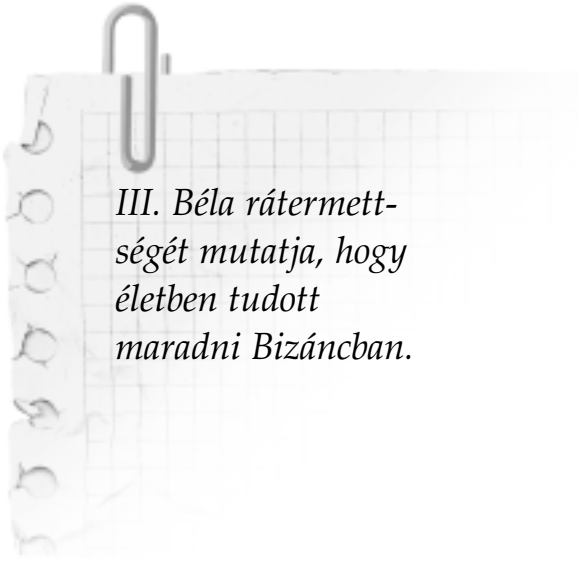
MIKLÓS: Nem is rossz kezdetnek.

BÉLA (*kint*): Ezzel a karddal veszek majd elégtételt a koronáért!

KARD: Utálom, hogy mindig velem példálózna. Jobb nem tudni, mi mindent fognak még tenni a mi nevünkben.

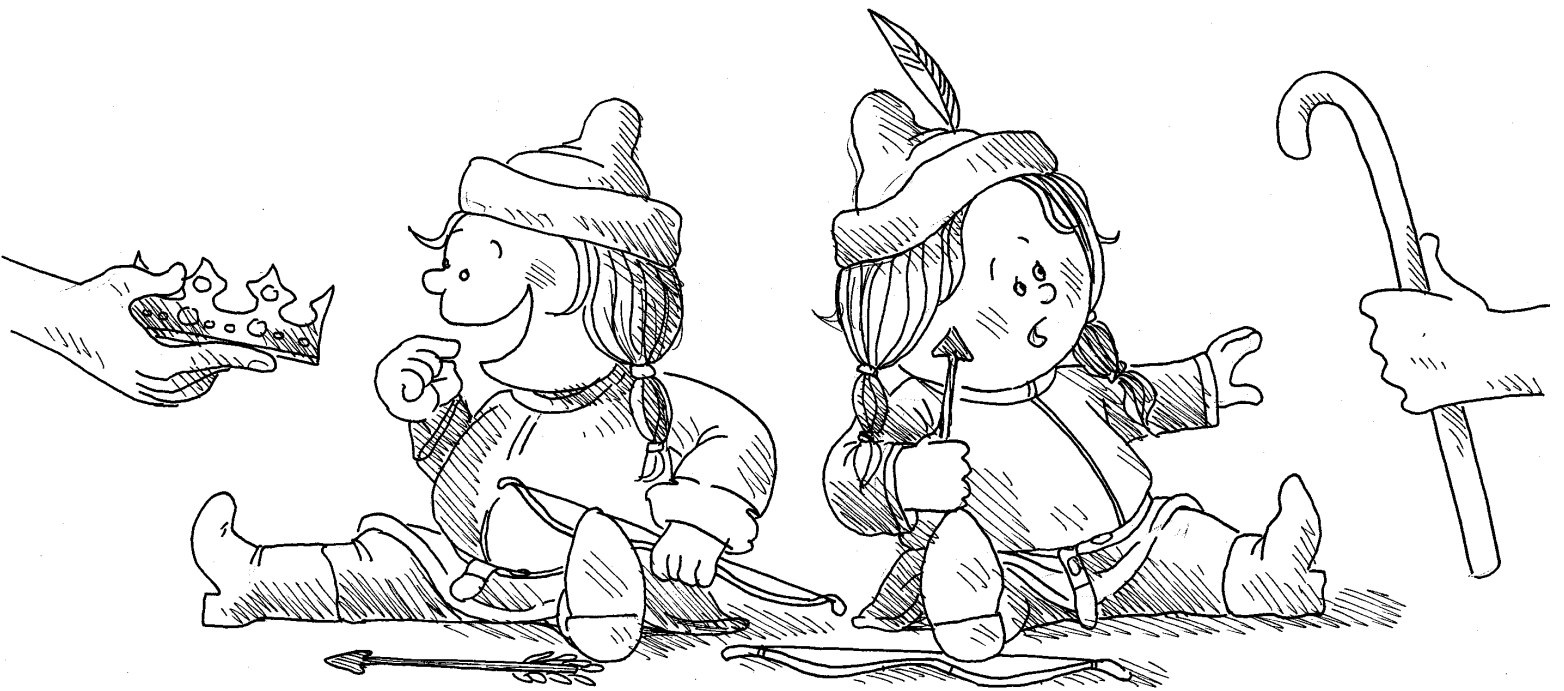
KORONA: Mintha mi tehetnénk róla.

BÉLA: Tehettek egy szívességet... és csöndben maradhattok.

III. Béla rátermettségét mutatja, hogy életben tudott maradni Bizáncban.

Életkilátások

Szakszerű toronyba zárás

A nyugtalan vér álma, avagy Salamon király története

Salamon király az egyik legrejtélyesebb Árpád-házi uralkodónk. A szélsőségek embere, még forrásaink sem tudnak mit kezdeni vele. Kitűnő hadvezér, rettenthetetlen harcos, faragatlan tuskó, akit még a faiskolából is kirúgnak, gyorsan döntést hozó, meghitt emberei által könnyen befolyásolható, könnyörtelen, áldozata annak a szerepnek, amelybe belekényszerítették, tragi-

kus sorsú ember. Az egyetemes egyház szentté avatta őt, míg a magyar nem.

András király fia, aki születésével már gondot okozott, hiszen apja miatta szegte meg testvéreinek tett ígéretét, azaz változott meg a trónöröklési rend. Amikor a trón örökösének nyilvánították, akkor énekeltek a szerzetesek a „Légy ura testvéreidnek” kezdetű egyházi éneket,

s nem sokkal később ő az egyik főszereplője a korona és kard történetének. (Lásd az idevágó részt.)

Apja halála után német védnökség alá helyezi magát, hiszen gyermekkorában, Juditot, Henrik király lányát vette feleségül. Amikor titokzatos kezek meglazítják a dömösi trónust az 1063-as országgyűlésen, és ebbe I. Béla belehal, német segítséggel foglalja el a megüresedett magyar trónt. Béla gyermekeivel: Gézával (később I. Géza néven 1074–77 között uralkodik), Lászlóval (később 1077–1095 között I. László néven uralkodik, később Szent Lászlóvá lesz) és Lamberttel

azonban együtt kell uralkodnia, ezért részükre átengedi a dukátusokat.

Kezdetben békében élnek egymással, sőt közösen verik vissza besenyők és kunok támadását Kerlésnél. Ekkor születik meg minden Szent László legenda. Alapjuk a *Szent László megmenti a magyar lányt* mondája.

Újabb közös akcióra is futja erejükből: Nándorfehérvárt veszik vissza a bizánciaktól.

Ennek receptje:

Végy egy hősies leányt, aki véghezviszi a hőstettet.

Végy néhány hűséges ispánt,

akikből az egyik lehetőleg soproni legyen (azért nem innen van a leg-hűségesebb város elnevezés!).

Tégy hozzájuk dicső magyar harcosokat, akik bátran harcolnak.

Végy egy rendkívüli hőst, akit nevez el bátor Oposnak (ha jól viseli magát, még sci-fi regényhős is lehet belőle!).

Tegyél bele idegen zsoldosokat, akik ellen nagyszerűen lehet küzdeni.

Fűszerezésül tégy bele magát megadni akaró parancsnokot.

Végezetül tégy bele egy jó nagy összeveszést, amely nélkül nincs is igazi magyar történet!

Ezt rázd össze, tégy bele némi misztikát, s íme kész az eredmény à la Kálti Márk (Képes Krónika)

„A király és a herceg (vagyis Salamon és Géza) hétfőn kelt át a Száván, hajnalhasadtakor elrendezték seregeiket, és a sűrű gyalog hadsorokkal, közbeékelve a lovascsapatokat teljességgel bekerítették pajzsaikkal a várost. A görögök tehát és a bulgárok megfélemltek, hogy az ostrom vést hoz rájuk; titkos követek útján megkérték a besenyőket, jöjjenek segítségükre aggodalom nélkül, mert nem a király, nem is a herceg ostromolja városukat, csak Vid, a bácsi ispán támadt rájuk vitézei-

vel. A besenyők hittek a csalóka szavaknak, hamarosan segítségükre siettek; azt remélték, hogy Vid ispánt legyőzzik, és ezzel prédát nyernek – ez csábította őket; nyakra-főre a soproniak csapatára rontottak, ezeket Ján ispán vezette. Ez a soproniakkal emberül, vitézül felülke-rekedett a besenyők támadásán, sokukat a hely színén kard élével veszejtette el, a többieket pedig fogságba ejtette. A besenyők Kazár nevű fejedelme csak kevesedmagával futott el, csak nehezen menekült meg a magyarok kezéből. A király és a herceg illendő köszönetet mondott ama Ján vitéznek, és királyi módon, bőkezűen megajándékozták, amiért úgy törte szét a sokezer bese-

nyőt, mint finoman csiszolt kő a cserépedényt – mielőtt a király meg a herceg seregeikkel még fel se kelhettek a reggeli mellől...

Ezután a király meg a hercegek alkalmas helyeket szemeltek ki a város ostromlására; megparancsolták az ácsoknak, készítsenek nyolc fatornyot, melyek kétszeresen haladják meg a bástyák magasságát. Onnan a vitézek a város közepéig nyilazhattak és hajigálhattak köveket az emberekre. A tornyok között ugyanannyi faltörő kost készítettek a falak megbontására, és a tornyok bejáratának megközelítéséhez hosszú védőfödeleket ácsoltattak, meg egyéb hadiszerszámokat. Némely helye-

ken le is omlasztották a falakat egészen az alapjokig, de a várost meg nem vehették, mert bentől igen vitéz harcosok védelmezték.

Két hónapig tartották megszállás alatt a várost, ezalatt gyakran megharcoltak a városból kirohanó szaracénokkal, ezek közül némelyeket megöltek, másokat megfutamítottak.

Ezután három nagy vitéz, vakmerő szaracén rohant ki a városból, parittyával, dárdával és nyíllal, nagy veszteséget okoztak a magyaroknak. Salamon királyi pattantyús eltalálta az egyiket, megdobta hajítógéppel; tetemét a magyarok el akarták ragadni, említett társai azonban keményen tusakodva vé-

delmezték. Nézte harcukat a király meg a herceg, és így szóltak a körülöttük álló vitézekhez:

– Vajha a makkabeusok szíve és vére gyúlna fel a vitézekben, hogy megmen-tenék a magyarságot ezektől a szaracénoktól, akik ily bátran harcolnak a város védelmében; bár a magyarok elragadnák a szaracén tetemét!

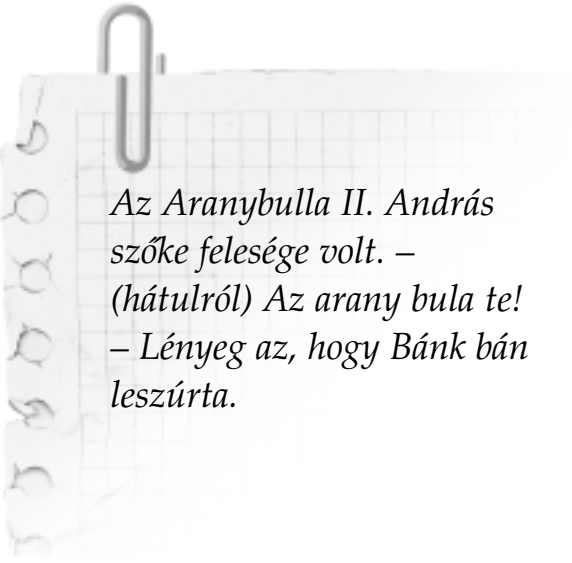
Ennek hallatára három bátor vitéz, Opos, György és Bors gyors támadással, mint a villám rontott rájuk. Opos nagy vitézül úzóbe vette őket és egészen a város kapujáig kergette. A város bástyájáról a védők köveket és nyilakat hajigáltak. Opos mégis sértetlenül tért vissza. Ezalatt György és Bors buzdí-

tották a magyarokat, el is ragadták a szaracén tetemét és piszokba, gyalázatra vetették.

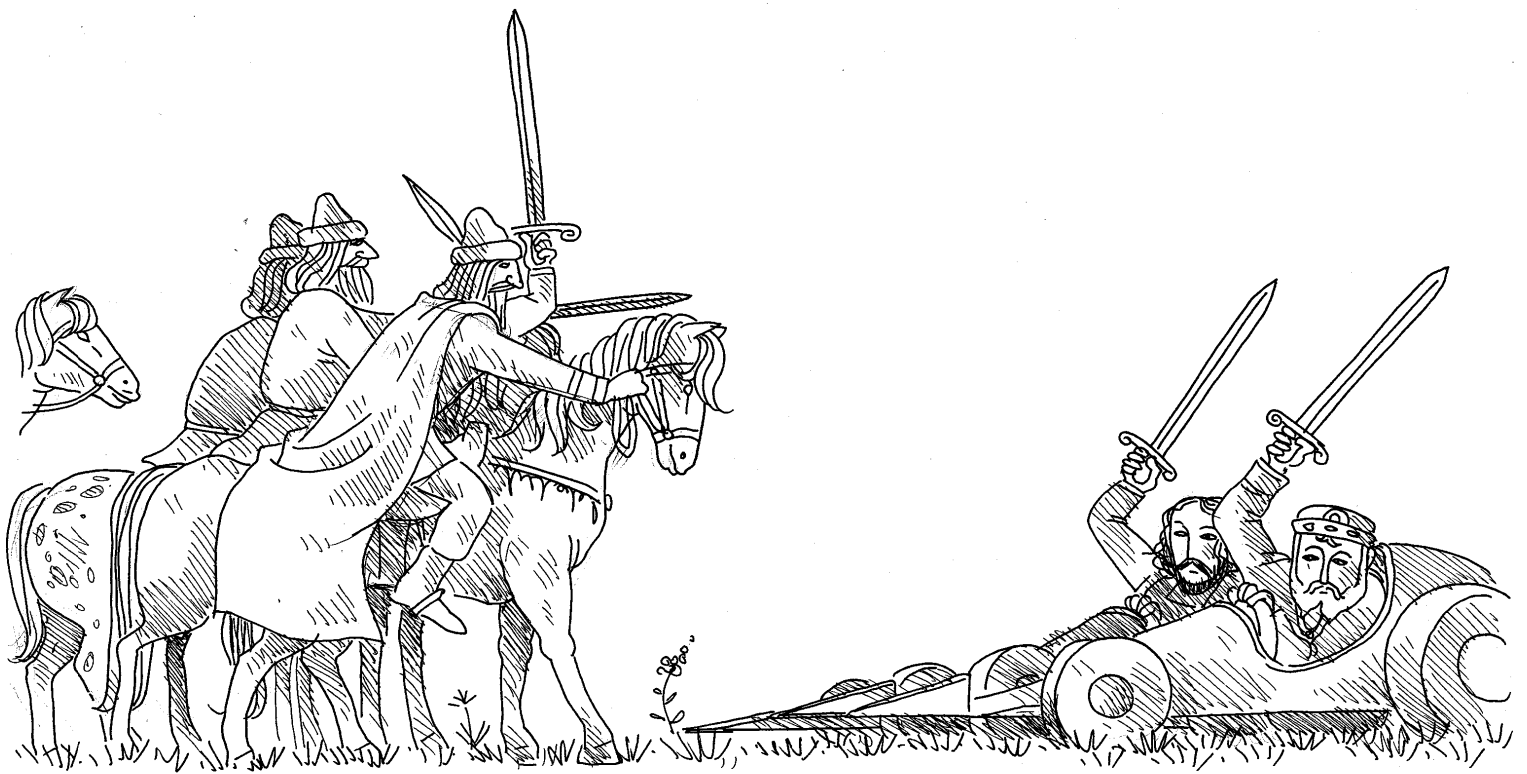
Az ostrom harmadik hónapjában egy magyar leány, akit valaha rabul vittek oda, szerdai napon felgyújtotta a várost. Heves keleti szél fújt, a tűzvész átterjedt az összes épületre. Így a magyar sereg berohant a városba azon a részén, ahol a faltörő kosok a bástyákat már leomlasztották. Kegyetlenül öldökölték a görögöket, szaracénokat és bulgárokat. Maradékuk Nikétás vezérrel a várba menekedett. Másnap, mire elült a tűz, a magyarok elfoglalták a várost...

Mikor azután visszatértek a felmérhetetlen kincssel és Vid jószágára, Búziás falujába jutottak, a király meg akarta osztani a kincseket és a foglyokat, még azokat is, akik a hercegek hitére jöttek le a várból. Ebben aztán a herceg ellene mondott a királynak és meg nem osztozhattak. Ez volt a baj oka és a civódás magva közöttük."

Az unokatestvérek közötti viszály fegyveres összecsapásokhoz vezetett. Salamon először Kemejnél győzött Géza és László ellen, ám a döntő összecsapást 1074-ben, Mogyoród mellett elvesztette.

*Az Aranybulla II. András
szőke felesége volt. –
(hátról) Az arany bula te!
– Lényeg az, hogy Bánk bán
leszúrta.*

Árpádok Álmai

Géza lett a király (I. Géza), Salamon pedig kisvártatva a visegrádi Salamon tornyába zárták. Később állítólag a tengermelléki Polában (ma: Pula) tűnt fel kolduló barát-

ként. Pulában, az egyik kolostorban ma is mutogatnak egy sírkövet, amire rá van vésve a tragikus sorsú király neve...

*Kun László kiátkozta
Fülöp legátust
és ezzel 1-1 lett
a verseny állása.*

A magyarok és a kunok harca

– részlet a Képes Krónikából –

A „Amikor ezt meglátta a pogány harcosok Ozul nevű hadnagya, aki Gyula kun vezér embere volt, mivelhogy a gögösség igen eltöltötte, és nagyon sokat tartott magáról, így szólt embereihez: – Menjenek az ifjak a gyámoltalan magyarok ellen, és csak úgy játszva vívjanak meg velük!

Nem hitte ugyanis, hogy van valakinek bátorsága elébük állani. A pogányok tehát kivonultak a magyarok ellen és látták, milyen rettentő seregekkel jöttek; azonnal megjelentették ezt a hadnagyuk-

nak, Ozulnak. Ez összegyűjtötte a vele lévő kun sereget, és nagyhamar megvonta magát egy igen magas hegy tetején... bátrabb, vakmerőbb íjászaik leszálltak a hegy lejtőjének közepéig, hogy a magyarokat a lejtőről nyilazzák. Mint a záporosó, oly sűrűn hullottak nyilaik a király és a herceg csapataira. Némely jeles magyar vitézek azután rárontottak ezekre az íjászokra, és közülük sokakat megöltek a hegyoldalon, és csak nehezen és vajmi kevesen hághattak fel újra társaikhoz – íjaikkal verték, úgy ösztökélték lovaikat.”

A lovagkirály szentté avatása

A harcos szent álma

A magyar kora középkor legnépszerűbb királya vitathatatlanul Szent László, I. Béla fia, aki számos ütközetben bebizonyította alkalmasságát a magyar trónra. Alakja köré rengeteg monda szövődött. A nagy király tetteit már élteben is csodálatos események kísérték, holtában szintén. A legenda szerint még holtában is győzelmet aratott az ország ellenségei felett. Arany János gyönyörű verset is írt róla Szent

László néven. III. Béla királyunk avattatta szentté. A királyból a legnépszerűbb Árpád-házi szent lett, a harcosok védőszentje, aki mindig a magyar nép segítségére siet, valahányszor ellenség támad rá.

Kevesen tudják, hogy László nem csak szentéletű, lovagi életmódot folytató, harcos király volt, hanem furfangos is. Egyszer éppen a lengyelekkel csatázott, amikor kiszeltek, hogy a krakkói várhegygel

szemben egy ugyanakkora hegyet hordat össze a vitézeivel, hadd rémüljenek meg a lengyelek! Hogy gyorsabban kész legyen a „mű”, László megkérte a magyar katonákat, húzzák le a csizmájukat, s abban hordják a földet. Mikor készen lett, a monda szerint egy éjjel be-

szórták a hegyet liszttel, s ettől a várakban éhező lengyelek aztán annyira megijedtek, hogy rögvest megadták magukat a magyaroknak. Azt hitték ugyanis, hogy egész hegynyi lisztjük van a magyaroknak... Mindez 1093-ban történt.

László király szentté avatása – részletek Spalatói Tamás leírásából a XIII. századból –

Ebben az időben a felséges férfiú, Béla (III.), Magyarország királya elküldte bizalmas nótáriusait az Apostoli Székhez, és azt kérte Innocentius pápa úrtól, hogy rendelje el a megboldogult László király maradványainak felemel-tetését, hogy azokat illőbb helyen lehes-sen elhelyezni, s rendelje el, hogy őt a szentek sorába iktassák.

Kérésébe a pápa beleegyezett, és el-küldött egy főtisztelendő férfiút, Gre-

gorius de Chrescencio kardinálist, hogy a király kívánságának illő módon te-gyen eleget. Ekkor a kardinális ellátva az apostoli követséget áthajózott ... Amikor aztán mint pápai követ Ma-gyarországra hajózott, és ott küldetési feladatának eleget tett, azaz a szentté avatást, mint apostoli követ lefolytatta, végrehajtotta, visszatért hazájába.

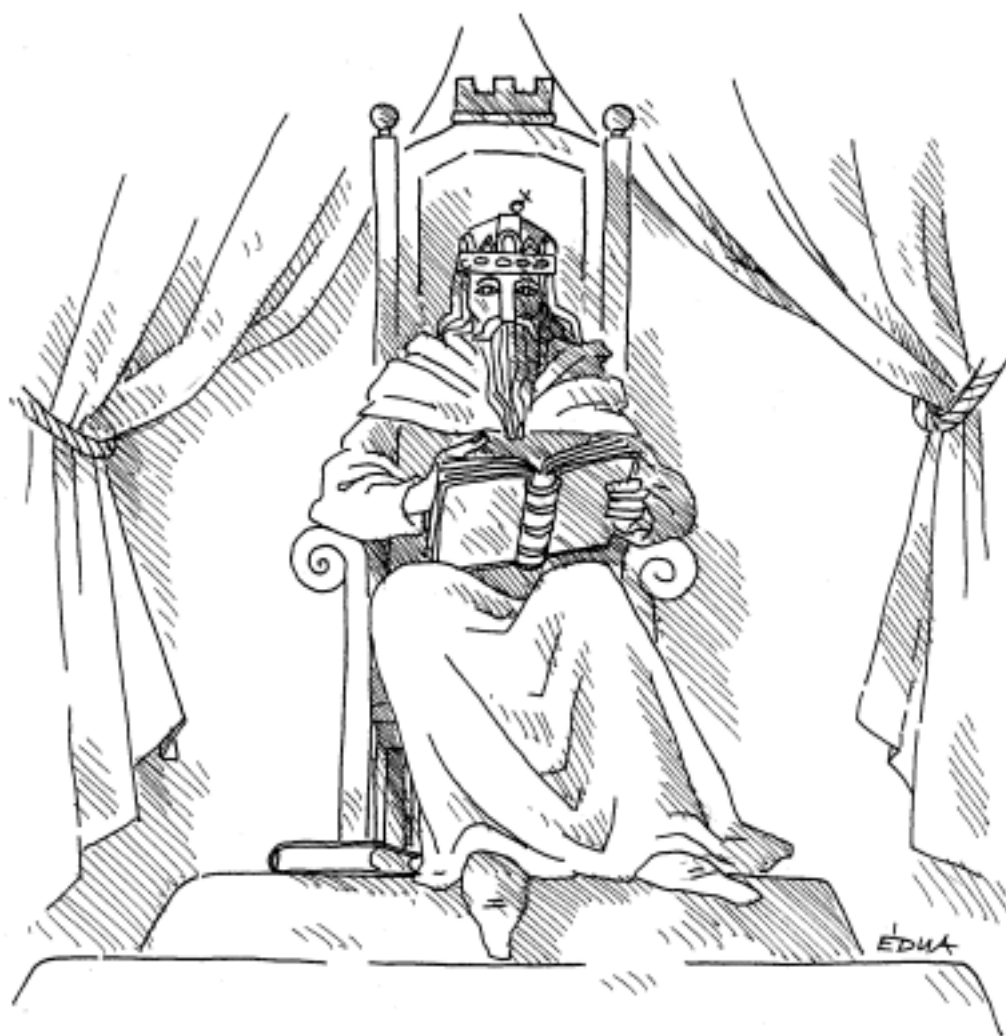
Quasimodo a magyar trónon?! Könyves Kálmán és Vak (II.) Béla története

Kálmán király nem véletlenül kapta a Könyves melléknevet. Nem elég, hogy tudott olvasni és írni, hanem még főpapi módon el is tudta végezni a templomi szertartásokat. Nem csoda, hiszen papnak szánták, Várad püspöke volt.

Miért lesz valaki pap ebben az időben?

Egyrészt, mert a törvény erre kötelezi a családokat, ugyanis előírja, hogy minden tizedik gyermek menjen papnak.

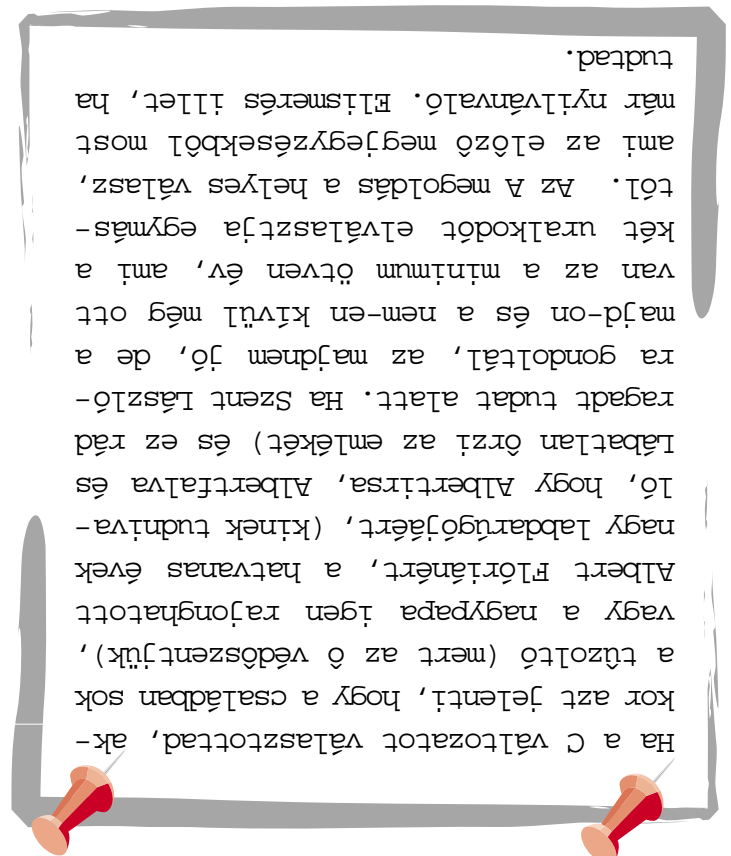
Könyves Kálmán

Árpádok Álmai

Szerinted, ki hozta ezt a törvényt, vagyis, hogy minden tizedik gyermek menjen papnak?

- A) Szent István
- B) Szent László
- C) Szent Flórián

Azonkívül még azért mentek papnak, mert ha a család vagy a nemzetség gazdag volt, a kellemetlenné vált utódjelöltet így tették el az útból. Kettős volt a haszon, mert sosem árt egy előkelő atyafiság a főpapságon belül, másrészt a Kálmán alatt bevezetett confinedtio, azaz érintés tilalma miatt nem lehetett gyermeke, aki az örökség elosztásába beleszólhat. Akkoriban a birtokot nem egyformán örökölték az igencsak számos utódok, hanem az elsőszülötté volt gyakorlatilag a döntő rész, a második még kapott egy morzsát, a harmadik csak egy kardot, ami az útilapu

megfelelője volt gazdagabb körökben. A negyedik maximum csak egy festményt kapott arról, hogy néz ki a kard. Ha valamelyik testvér esetleg vitatta a sorrendet, egykettőre egy klastromban találta magát, kapván az elegendőnél is több időt azon elmélkedni, hogy a világ múlandó, és a szerencse forgandó.

Ha a nemzetség szegény, illetve nem nemesi származású volt, akkor papnak küldeni felettébb gyakorlatias volt: eggyel kevesebb éhes szájat kellett etetni. Ha a gyermeknek testi hiányosságai vannak, amik akadályozzák a munkák teljesítésében, de kiderült, hogy ezen hiá-

nyosságokat jól pótolja a fejével, akkor még inkább érthető volt, ha papnak adják. Ha mondjuk a gyermek Toldi Miklós erejével rendelkezett, és gyorsabban sarlózta le a gabonát, mint öt másik, akkor az égiek talán, de a földiek biztosan nem papnak szánták.

Van még egy harmadik út. Az illető mélyen hívő és vallásgyakorló lévén elhivatást érez a papi foglalatosság iránt, s előbb a szerzetesség fokozatait járja végig, majd pappá szentelik.

Könyves Kálmán királyunkat is papnak szánták. Lehetséges, hogy gyermekkorában összeszedett vala-

milyen sérülést, amitől a válla kicsit csapott lett, de semmiképpen nem annyira, mint a II. Béla korában írt krónika összeállítója fogalmaz:

A daliás Szent Lászlónak fiú utóda nem lévén, öccse, Géza gyermekei közül kellett választania. A testi hibás Kálmán mellett ott volt öccse: Álmos herceg a maga atléta természetével. Szép volt, mint egy görög szobor, de az esze körülbelül ugyanannyi. Ezt László király is tudta, így változás állt be az utódjelölésben: immár Kálmán lett az örökös. Mellette szólt a primogenitúra, az elsőszülöttség is. Az eddig félreállított herceg, aki a

váradai püspökséget kapta eredetileg fájdalomdíjul, élte az egyházfejedelmek életét, de szabadidejében igen sokat olvasott, s kora egyik legműveltebb főurává vált. A trónörökösnek feleségre volt szüksége, s erről a király gondoskodott. Abban az időben Szent László nem a legjobb viszonyban volt a szerényen csupán az egész világot akaró gregoriánus pápasággal szemben, így a trónörökös a pápasággal szintén rossz viszonyban álló szicíliai normann hercegségből kapott feleséget. Erős Róbert fejedelem leánya, Buzilla hercegnő megszerette Kál-

mánt s fiút szült neki, a majdani II. István személyében. Álmosnak, biztos, ami biztos, az ellentáborból szerzett feleségnek egy német hercegnőt Szent László.

Álmos nem értette, s nem is érthette mellőztetése okát, de attól kezdve egyetlen passziója volt: a pártütés. Ezt nagy lelkesedéssel gyakorolta Könyves Kálmán trónra lépése után is. A nagyurak két pártra szakadtak. A kisebbség, akié a hatalmi pozíció volt, Kálmán mellé állt, aki ebből nem kapott, az természetesen Álmoshoz törleszkedett. Eleinte senki nem akarta a vért ontani, s az egymás ellen fel-

vonuló testvéreket felszólították, hogy ha bajuk van, intézzék el egymás között. Erre a csata persze elmaradt, s a hatalmi pozíciókat sem osztották újra. Kálmán egy idő után elunta az állandó pártütést, s egyik alkalommal rövidre zárta a problémát: Álmost és fiát megvakíttatta, ami a korabeli jogfelfogás szerint alkalmatlanná tette az uralkodásra. Ha Kálmán fia, II. István nem fiú utód nélkül hal meg, az eset nem lesz több egy epizódnál. Örökös nélkül Álmos leszármazottjai követték Kálmán fiát a trónon. A bosszúszomjas utódok minden módon igyekeztek befeketíteni

Kálmán nevét. Aki tiltakozhatott volna, az már rég halott volt, hiszen a Kálmán-párti előkelőket módszeresen kiirtották előbb az aradi országgyűlésen, a többit a belháborúk során. S a krónikások bebizonyíthatták, hogy a szó veszélyes fegyver, s jobban öl, mint a kard.

Joggal kérdezheted, honnan van az ellenszenv a krónikásokban, hiszen Kálmán közülük való írástudó volt? A válasz nem is annyira egyszerű. Egyrészt tiszta sor: nem biztos, hogy a megrendelő, azaz a királyi család jó néven veszi a velük szembenálló király dicsőítését. De a fő ok nem ez: Szent László túlságo-

san bőkezű adományait Kálmán felülvizsgálta, s a szerinte jogtalanságokat visszavette. A minden jogos, amit adnak elv alapján álló adományozottak, mindezt felettébb rossz néven vették, s ha már szemtől szemben nem mertek semmit sem csinálni, akkor utólagosan szidták szegény királyt, mint a bokrot.

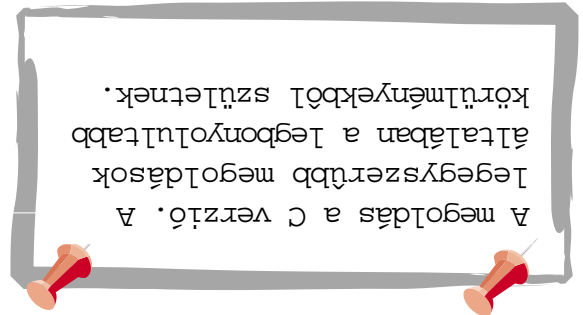
Másrészt a krónikaíró szerzetesek a pápának szintén meg akartak felelni. Kálmán hadserege ugyanis szétverte az első kereszties had dúló, fosztogató csürhévé vált részét, s ráadásul teljesen jogosan. A cseppet sem derék harcosok, látva hazánk gyönyörű tájait, közölték, hogy túl

szép ez az ország a magyaroknak, akik biztos, hogy valamikor pogányok voltak; tehát el kell venni tőlük. Kálmán, miután látta, hogy békés alattvalóit gyilkolják, hadseregével szétverte a keresztieseket, s csupán maradékuk jutott el a Szentföldre (ahol meg is semmisültek). A lovagok hadjáratánál, amelyet Buillon Gottfried vezetett, már az egész magyar sereg várta a nyugati határnál a páncélosokat, akik jobbnak látták mindjárt szerződésben rögzíteni áthaladásuk feltételeit. A krónikások viszont meg akartak felelni az elvárásoknak, s a hazai érdekekkel szemben a külföldet támogatták.

Megint felteheted a kérdést, hogy miért?

- A) A krónikaíró így kívánt KEU-konform lenni. (Gyengébbek kedvéért Középkori Európa Unió)
- B) Egyszerűen megszokásból utálta Könyves Kálmánt, mert úgy tudta, hogy ez sikk.
- C) A krónika a francia király részére készült jegyajándéknak (Nagy Lajos Katalin nevű lányát

ugyanis a francia király fiával jegyezték el, a Képes Krónikát jegyajándékkul oda szánták, de a királylány korai halála miatt a Képes Krónika itthon maradt), és nem biztos, hogy örült volna a leendő francia király, hogy korábban élt alattvalóinak ilyen tetteiről olvashat.

Könyves Kálmán tehát, bár a maga korában kiváló király volt, mégis, a *piárja* meglehetősen rosszra sikeredett. Nehéz az igazságot kideríteni. Kiváló történe-szeink szövegnyelvészeti vizsgálatokkal megtalálták a feltételezett Kálmán-kori őskrónika töredékeit. Hogy miért nem a teljeset, azt találd ki. Nyilvánvaló, hogy jó királyunk elsősorban az ország érdekét nézte, s csak utána akart a szomszédoknak is megfelelni. Ezért szerették alattvalói, s a szomszédos királyságokban nem tudták eldönteni, hogy utálattal tiszteljék, vagy tisztelettel utálják.

A nőekkel Kálmánnak korántsem volt szerencséje. Első felesége szülés közben meghalt, míg második feleségét a hűtlenség tényszerű megvalósítása közben érte tetten. Innentől az események egy latin amerikai szappanoperát megszégyenítő tempóban és fordulatokban folytatódnak. A király miután önmagára képezte le hitvesét (magyarul alaposan helybenhagyta), hazavarta a szüleihez, a Kijevi Rusz területére. Könyves Kálmánnak, ki tudja miért, de a viking vagy normann nők voltak a zsáneri. (Az orosz fejedelmi család a

varég-viking Rurik fejdelemtől származott, valószínűleg innen ered a rusz-orosz elnevezés.) Kálmán felesége a hazazavarás után adott életet annak a fiúgyermeknek, akinek a fogantatásának körülményeit – természetesen – mindegyik fél másképp szemlélte. Kálmán egyszerűen „Borics, a fattyú”-ként emlegette. A becses exnej ezzel szemben Kálmánnak kereszteltette, azzal a céllal, hogy egy jól szabott trónkövetelővel verhesse a sors (valamint a feleség) hazánkat a következő évtizedekben. A férfiú törvénytelen származását illetően mind a Kálmán-párti, mind

a Kálmán-ellenes magyarok egyetértettek. Jól tudták: ha elismerik törvényesnek, akkor új trónkövetelő áll a csatasorba, s az is sok, aki eddig van.

Könyves Kálmán megpróbálta fegyverrel beláttatni, hogy a trónigény helytelen. A fenyítési kísérletből nagy mazochista akció lett, mivel a kijevek segítségére érkező kunok igen alaposan szétverték a magyar sereget. A mongolok árnyéka a kunok képében vetült a magyarokra, jó száz évvel megelőzve a muhi katasztrófát.

A király halála után fia követte őt a trónon, a harcias *II. István*, aki-

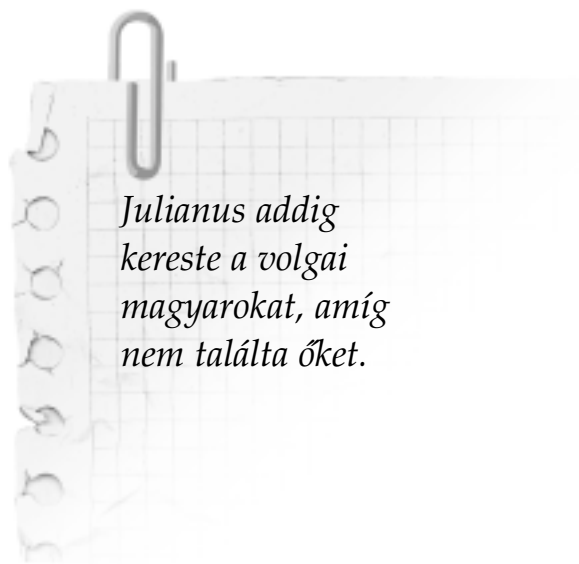
nek kalandjairól a későbbiekben lesz majd szó. Most beszéljünk inkább a Kálmán által megvakított unokaöccsről, a későbbi II. Vak Béláról. A királynak füle, szeme és szája lett felesége, *Ilona* úrnő, a szerb király leánya. A tüzes balkáni menyecske felettébb harciasra sikeredett belépővel mutatkozott be az aradi országgyűlésen. A királynő olyan lincshangulatot teremtett, hogy a lelkes résztvevők azonnal lemészároltak 68 Kálmán-párti előkelőt azon a címen, hogy mindannyian sugdosás útján vették rá Kálmán királyt gonosz tetteire. (A művelt nyugaton simán meggyil-

kolták az útban levő királyi személyt, és nem szórakoztak holmi vakítgatással, meg süketítéssel. Ebből is látszik, hogy a „kíméletesség” nem mindig kifizetődő!) II. Vak Béla támasz nélkül maradt (vesd össze: „Az ellenségeimmel elleszek, csak a barátaimtól kímélj meg!” című szállóigével), helyette felesége s annak testvére Belus bán kormányzott, s őrá egyedül az utódok nemzésének nemes feladata hárult. Királyunk feladatát alaposan beteljesítvén (négy fiú és két leány) meghalt, s elsőszülött fia, II. Géza követte a trónon.

Mindebből látszik, hogy a kö-

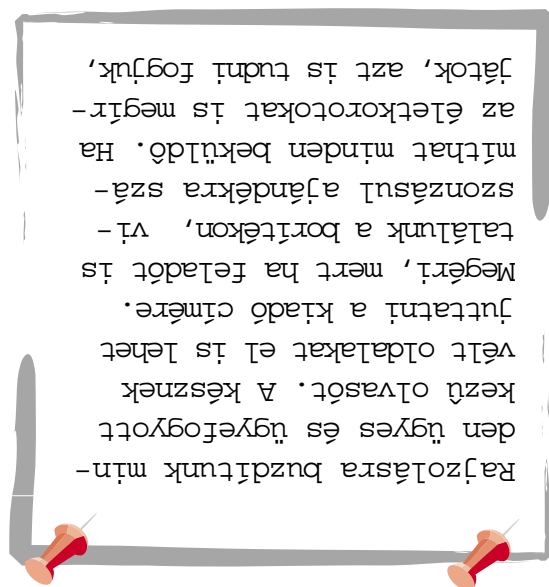
zépkorban nem volt egyszerű az élet, még királyként sem. Az utódok a tetteket saját nézőpontjuk-

nak megfelelően értékelik, néha szöges ellentétben azzal, ahogy azt a cselekvő szerette volna.

Egy pofon története

Képregény kép nélkül, „fa”-humorral, a Képes Krónika alapján

1. kép: bizánci udvar.

Komennosz János bazileusz (*bazileusz: bizánci császár*): A magyar király disznó ember.

Felesége, Piroska (*Szent László leánya*): Ez nem így van.

Árpádek Álmai

A prológ csendes, alig történik valami. Ezért még a bulvárlapokat sem érdemes értesíteni. A disznókat meg majd megbékíti valaki.

2. kép: még mindig a bizánci udvar, a bazileusz pofont ad nejük.

Egyik udvaronc a másiknak: Mennyi az idő?

Másik udvaronc az egyiknek: Két pofon múlva öt.

Piroska: Azért is szent lesz belőlem.

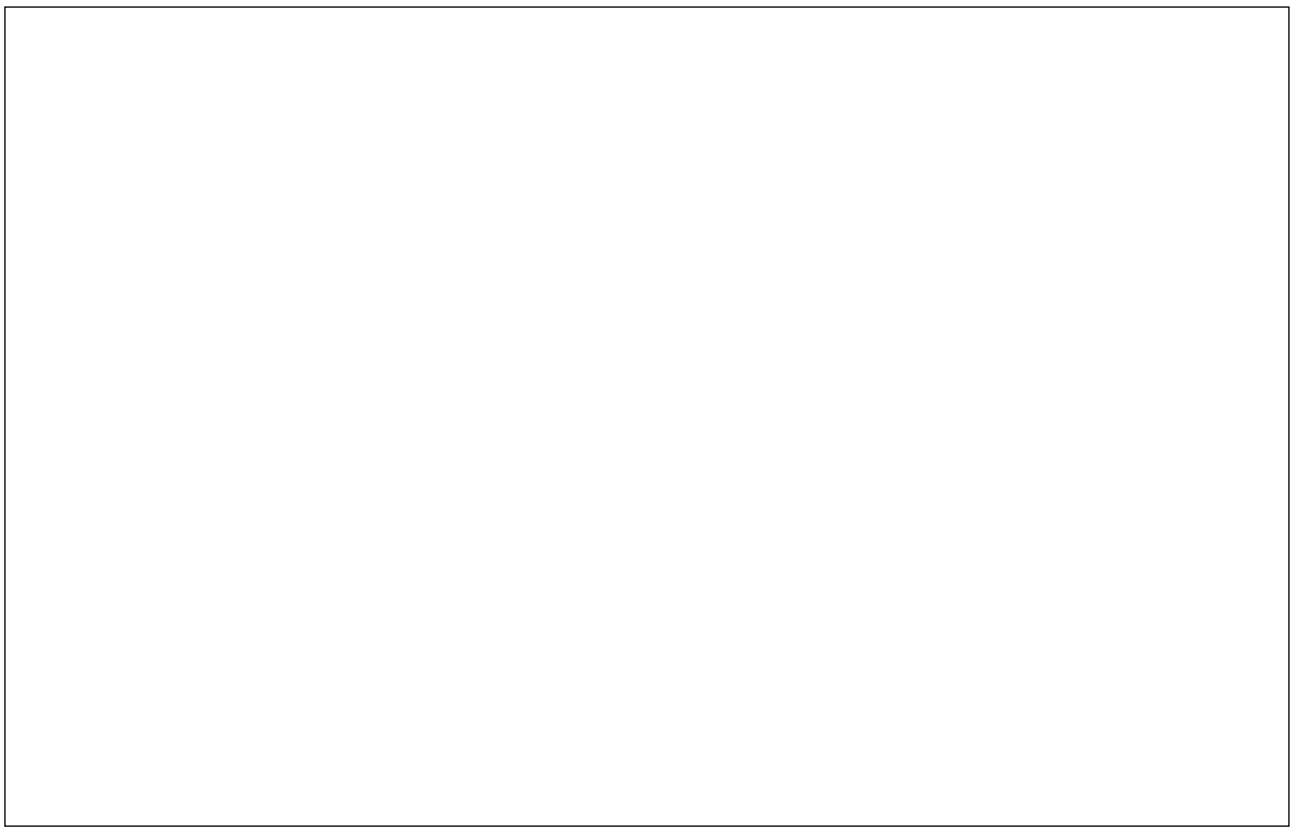
Árpádek Álmai

A hatás rettenetes. A nőszövetség demonstrációra készül, ámbár ez a kor nem a feminizmus diadalútja. A pofozkodás viszont a vitás kérdések egyik megoldási formája. Az ügy tiszta, a császár az álláspontját nyomatékosan kifejtette. De azért most dönt-sük el: Komennosz János macsó volt, bunkó, vagy csak egyszerűen férfi. (Ezt a mondatot a Magyar Feminista Szövetség szponzorálásával írtam le.)

3. kép: Piroska ír egy levelet: Majd adok én neked pofozkodni! II. Istvánt, a rokonomat megkérem, szabadidejében erre háborúzzon, ha a férjem ilyen brutális.

Árpádek Álmai

A dráma kitörőben van, s kiderül, hogy egy levél mire képes. Más oldalról nézve látszik, micsoda problémát okoz, ha egy nő írni tud. De ez még a jobbik eset, mert nézhetné az esedékes szappanoperát.

4. kép: II. István követe beszél: A bazileusz egy anyóka, és egyre csak helyél, mint egy vén banya.

A bazileusz: Higgye meg a király szentül, még ez évben köldökig kimetszem a férfiúságát.

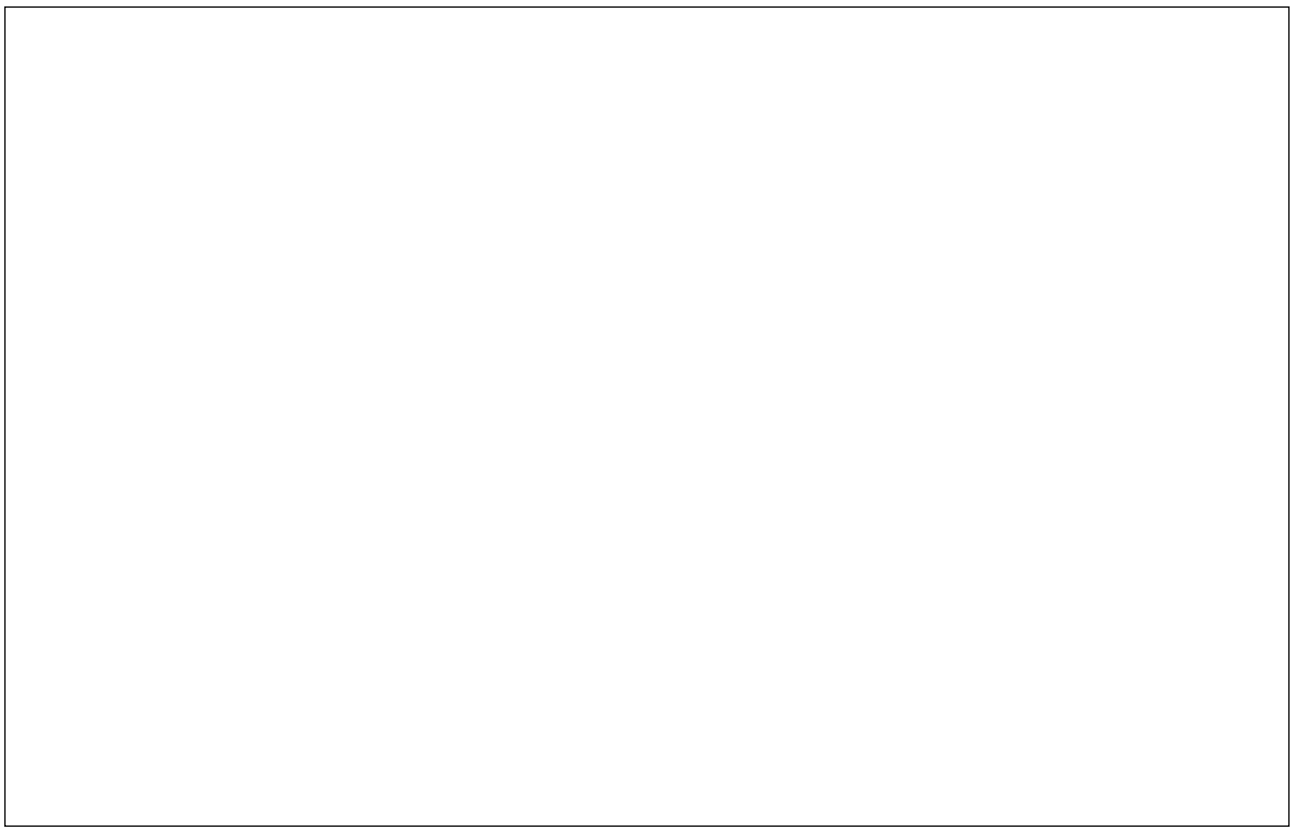
Árpádek Álmai

Amint látjuk, nem a testvéri szeretet hangján érintkeztek a szomszéd uralkodók.

5. kép: csatajelenet. A harc közben a bazileusz és a király kérdezik egymástól: Most miért ütjük egymást? A válasz: nem a mi dolgunk, hogy gondolkozzunk rajta. Inkább otthon ülnél, s hallgatnád az apósod (Szent László!) egykori hőstetteit? Inkább a csata!

Árpádek Álmai

Ebből is látszik, hogy Shakespeare jól ismerte a valóságot: A király sóhajt, az összes nép nyög arra jajt. És itt nem is sóhajtásról volt szó.

Ha Piroskát Komennosz János fel nem pofozta volna, az én mesém is másról szólott volna.

Magyarország oltalmazója

A kizárólag az Istent féltő király álma, avagy II. Géza magyar király története

A „Az Úr letekintett Magyarországra és adott neki oltalmazót, aki járdal erejének nagy voltában. Mert az Úr a királyságot Béla fiának, Gézának adta, akit Szűz Szent Cecília napján megkoronáztak, és akinek megfogta kezét, megerősítette, sok népet rendelt alája, és kardja előtt királyok futamodásra fordítottak hátat.”

E gyönyörű részlet a Képes Krónikából való, s méltatlanul elfeledett uralkodónkról, II. Gézáról (1141–1162) szól. 11 évesen került trónra, és 32 évesen elragadta a halál. Mégis e rövid élet alatt rendkívüli dolgokat vitt véghez. (Te tizenegy évesen legfeljebb kiskirály lehetsz az osztályban, s nem trónolhatsz a királyi trónon.)

Borics herceg, Könyves Kálmán állítólagos fia (Bővebben lásd a Quasimodo a magyar trónon?! című részt) 1146-ban meg akarta szerezni a koronát. Zsoldosaival beütött az országba, s csellel elfoglalta Pozsonyt. Géza körbezárta a várat, míg a védők némi pénzért visszaadták. Ebből is látszik, mi a különbség aközött, aki hazaszere-
tetből, illetve a hitéért harcol, mint aki pénzért tenné ugyanezt. Ha nincs a lelkekbe bevésve a háború célja, s megmaradnak a zsák-
mányszerzés szintjén, akkor mindig ez az eredmény. Ősszel Géza megtámadta Jasomirgott Henrik

osztrák herceget, mert ő tette lehetővé Boricsnak, hogy zsoldosokat toborozzon. Ekkor *övezték föl karddal*, ami azt jelentette a kor szokásjogában, hogy immáron teljes jogú férfi. A csata a következő módon folyt le a krónikás szerint:

„(A németek) Gőgösen, becsmérésekkel szidalmazva támadtak a magyarokra, hogy gyalázkodásaikkal rémületbe ejtsék őket. Szembe velük a magyarok is csatára keltek, megfújták a kürtöket, megharsantották a harsonákat, felkiáltottak az égbe – és megkezdődött a csata.”

Milyen érdekes, hogy még ekkor is őrzik a nomád hagyományt

a magyarok: az égbekiáltást. Egy sulibeli verekedéskor is kiabálással próbálják a másikat eleve esélytelenné tenni, és megzavarni, még mielőtt a felek ütni kezdenék egymást. Ha két gorilla találkozik, akkor is mind a kettő dőngetni kezdi a mellét, és kiáltozni kezd, hogy a másikban tekintélyt ébresszen maga iránt. Ezzel nem azt mondom, hogy az ember a majomtól származik, de a harc előtti ijesztgetés (szerencsés esetben úgy megijed az egyik, hogy elmarad az összecsapás) még az ember előtti korból maradt a génjeinkben.

„A rossz besenyők és a hitvány székelyek valamennyien egyszerre megfutamodtak, mint birkák a farkasok elől; szokás szerint ugyanis ők jártak a magyar hadsorok előtt.”

A derék krónikás az évek távolából bebizonyítja, hogy a tollforgatáshoz ért, de hadakozáshoz nem. A besenyő és a székely könnyűlovasságnak nem az volt a feladata, hogy megsemmisítse az ellenfelet, hanem, hogy megbontsa a sorait; zavarja, nyugtalanítsa felvonulását. (Lásd a „Ha egy táltoskirály harcol” című részt). A magyar vezéreknek volt annyi eszük, hogy a könnyűlovasságot nem viszik be a

húsdarálóba a páncélos lovagokkal szemben, hiszen akkor nekik kábé annyi esélyük lett volna, mint a döglött hintalónak az epsomi derbyn. Viszont amíg ingerelték az ellenfelet, addig a magyar nehézlóvasság fel tudott zárkózni, és felkészülhetett az ütközetre.

„Ekkor néhány magyar csapat is megrémült a dühös németektől, mielőtt még a magyarok megütköztek volna.”

A csapat elnevezés, valamelyik vármegye alakulatára utal, ugyanis a hadszervezetben ez volt az elnevezésük.

„A hadimérfőzés elején a németek a magyarok fölé kerekedtek; olyanok űk

ugyanis, mint az eretnekek, kezdetben mindig heveskednek, végül is azonban meglankadnak.”

A németek támadását ki kellett védeni ahhoz, hogy ellentámadást lehessen indítani. Ezért hagyni kellett, hogy űk támadjanak először. A krónikás a maga civil szeművegén át azt mutatta be, hogy ha az első roham nem sikerült, akkor a németek általában visszavonultak és vereséget szenvedtek.

„Ekkor Géza király úr anyai nagybátyja – akit (Belus) bánnak neveztek – övéi ezre felett állván dicsőségben, a német csapatokra rontott, keményen rajtuk ütött szemtől

szembe, és nagy vereséget mívelt közöttük.”

Belus bán Ilona királynőnek, a szerb nagyzsupán leányának testvére volt, aki II. Vak Béla helyett kormányzott. (Lásd Quasimodo a magyar trónon?! fejezet befejező részét). Mielőtt eszedbe jutna a zsipp, a zsupp és a kenderzsupp, az nem szerb rang, hanem egy mondóka része.

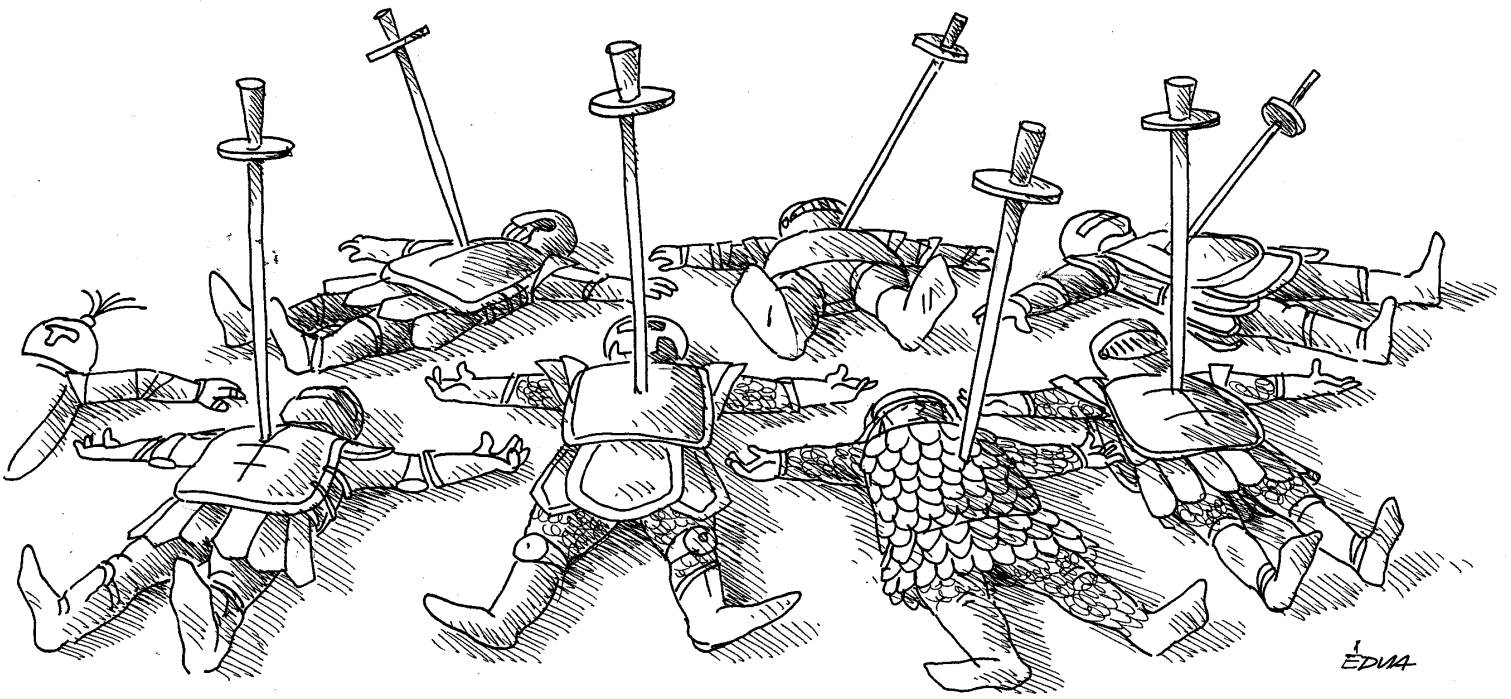
„A király válogatott vitézei is megtámadták az ellenséget.” Ők voltak a királyi dandárok, akikről már olvashattál a „Ha egy táltoskirály harcol” című fejezetben. *„Nehéz lőn a csata a németeknek, erejük sem-*

mivé foszlott, hétezernél több harcos veszett kard élén, a megmaradottak pedig elfutottak. Megszabadította tehát az Úr a magyarokat a kegyetlenül dühöngő sárkányok torkából. Annyira megtört itt a németek ereje, hogy azután még a határszélükön lakó magyar parasztokat sem merték bántani, sem sérteni.”

Figyeljünk ismét a krónikásra! A határszéli parasztok kifosztása mindkét oldalon bevett szokás, amolyan fizetéskiegészítés volt a határőrök részére. A vereség annyira súlyosan érintette az ellenfelet, hogy a határvédelmet is újra kellett szervezniük.

„A király pedig Isten kegyelméből szerencsés győzedelmet nyervén, dicsérte és magasztalta, és áldotta Istent. Ebben a csatában Uros ispán elfogta a német Rápolc grófot, aki éjszakai csellel már régebben elfoglalta Pozsony várát – és Gábor elfogta Ottót.”

A győzelmet még a Gézával szemben nagyon elfogult német krónikások is elismerték. Ez volt az első alkalom, hogy a magyar sereg nyílt mezei csatában győzött le egy nagy lovagi sereget.

A magyar királyság aktív külpolitikát folytatott, vagyis igen sok hadjáratot vezetett. Beavatkozott az európai koalíciós küzdelmekbe éppúgy, mint a széteső Kijevi Rusz beháborúiba. Harcolt Bizánccal is a Balkánon.

Amikor a német és francia keresztiesek átbocsátást kértek az országon, a király ezt megadta. Fressingi Ottó püspök (amúgy a legyőzött osztrák őrgróf testvére), a hadjárat történetírója, Magyarországról szóló feljegyzéseiben megdöbbenéssel vegyes tisztelettel írta le, hogy mennyire egységes a magyar uralkodó osztály, és hogy mennyi-

re engedelmeskednek a királynak. Itthon ez nem volt annyira csodálatos dolog, hiszen nem igazán maradt, aki engedetlenséggel akart volna próbálkozni. Az aradi országgyűlésen, illetve Vak Béla uralma alatt ugyanis mindenkit sikerült meggyőzni az uralom legitim voltáról (uralkodói alapelv!). Akit mégsem sikerült teljesen meggyőzni, annak kényszernyughelyet jelöltek ki, ahová általában több darabban került; s csak a szerencsésebbek lettek állami beutaltak valamely várbörtönbe.

A német uralkodó viszont nem tagadta meg önmagát. A magyar

krónikás szerint minden útjába eső anyaegyházak és monostort megsarcolt, hogy a keresztes hadjáratához pluszköltséget szerezzen. Ezt a fegyveres kéregetést nehéz a keresztényi szeretettel magyarázni.

A francia lovagok áthaladása gond nélkül zajlott, csupán Borics okozott újabb galibát. A francia király lábához borulva *asylumot*, azaz kegyelmet kért, és ezt meg is kapta, s nem adták ki II. Géza királynak. A francia kapcsolatok ettől függetlenül szerencsésen alakultak.

Géza 1148 és 1152 között hat alkalommal vezetett hadjáratot orosz területre és ebből az irányból is bizto-

sította magát. II. Géza 1152-ben döntő csatát vívott, és rettentően megverte Vlagyimirko halicsi fejedelmet, így ott több gondja nem akadt.

Az investitúra jogáról Géza lemondott. A magyarok királya tehát elismerte, hogy a főpapokat a pápa nevezi ki, ő csak megerősíti azokat egyházi méltóságukban. Géza ezzel a döntésével a pápa oldalára állt a császárral szembeni küzdelemben. A szövetség tagja volt még a dél-italiai Normann Királyság, a Francia Királyság és – természetesen – a Pápaság. Az ellenoldalon Bizánc, a Német-római Császárság és Velence állott. Erről is fennmaradt egy nagyon

szép levél, amit Géza a francia királynak küldött.

„Géza, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország, Ráma nemes királya, Lajosnak, ugyanennek kegyelméből Franciaország győzedelmes királyának, leginkább szeretett barátjának a szeretet elszakíthatatlan kötelékét küldi.

Bizonyos lévén szeretetekről és a barátságokról követként küldöm Hozzátok Osbertust, hűséges belső embereimet. Magasabb méltóságban lévő személyt küldtem volna, ha biztonságos lett volna az útja.”

A király meglehetősen praktikus. Főembert azért nem küld, mert

meghalhat, túl alacsony sorsút meg azért, mert annak nem hisznek, illetve személyét a francia király személyes sértésnek veheti.

„Tudjátok, hogy a németek császára az egyházi szakadás keletkezésekor saját pápát választott magának, és a szentatyák határozatával szemben is védelmezi. Én pedig Istent, és nem embereket félvén, mint a katolikus hit vallója, Sándort erősítettem meg és fogadtattam el, akit az egyetemes egyház meg a Ti királyi méltóságotok tekintélye erősített meg, és megerősítve elfogadott, miként azt követeim által megüzented; és ettől nem is vagyok hajlandó eltérni. Ha tehát a ti megkülönböz-

tetett bölcsességtek az említett apostoli megerősítésben és engedelmisségben szilárdan és kitartóan megmaradni akar, ezt nagyrabecsült követek útján tudassátok velem. Én ugyanis akkor valakit főembereim közül fogok Hozzátok küldeni, hogy általa akaratom teljességét közöljem. Bizonyossággal ígérem azt is a Ti testvéri szereteteknek, hogyha a mondott császár Nektek vagy országotoknak valami gonoszságot akarna cselekedni, én azonnal pusztítani kezdem erős kézzel az ő országát. Ugyanezt tőletek is, mint jó baráttól bizodalommal remélem. Isten Veletek! E levél átadója szavainak éppúgy hihettek, mint az írásnak.

Ez két egyenrangú fél közötti levél, melynek következményei még sokáig pozitívan befolyásolták a magyar–francia kapcsolatokat.

II. Géza Bizánccal is sokat háborúzott. A Bizánctól függetlenedni kívánó szerbeket a magyar király segítette, és II. Uros királlyal közösen harcolt Manuel császár ellen. A Tara folyónál vívott ütközetben Bakhinos ispán kis híján levágta a bizánci uralkodót, de a párbajban végül is ő maradt alul. 1152-ben, amíg II. Géza sógorát segítette, addig a Szerémséget megtámadták a bizánciak és Zimonyt elfoglalták, de II. Géza érkezésére

visszavonultak. A felek rövid időre békét kötöttek. Manuel azonban hibázott azzal, hogy Andronikosz Komennoszt nevezte ki a határterület duxává, aki egész életében Manuelt akarta megdönteni. Áru-lóvá lett, s megígérte II. Gézának, hogy átadja az általa felügyelt tartományt, ha a magyarok segítik a trón megszerzésében. A terv lelepleződött, ám II. Géza nagy vereséget mért az óvatlan bizánciakra Nándorfehérvárnál. A békét ismét-ten 1155-ben kötötték meg.

Gézának Eufrozina orosz hercegnővel kötött házassága bővelkedett gyermekáldásban. Fiai közül

Istvánból és Bélából király lett (*III. István, III. Béla*), Árpád herceg maradt. Három leánya is született: Erzsébet, Ilona és Odola. Ez utóbbi természetesen nem alapított fogkrémgyárat.

Két testvére megpróbálkozott ugyan összeesküvéssel ellene (István 1157 és László 1160), de nem sok eredménnyel. Hatalomvágyukhoz ész nem párosult. III. István uralma alatt, mint ellenkirályok veszítették életüket (*II. László és IV. István* néven). Saját embereik ölték meg mindkettőt.

Géza uralkodása alatt telepedtek meg hazánkban a ciszterci szerze-

tesek és a johannita kereszteslovagok, Erdélyben és a Szepességben a szászok. Ez utóbbiakat hívják cip-szereknek.

1156-ban Mór esztergomi érsek Jeruzsálemben felújította az ispotályt (kórházat) és szállást, amelyet Petronella úrnő építtetett. II. Géza templomot alapított, a Szent Király Keresztesek Ispotályos Rendjének (Cruciferi Sancti Stephani Regis) adta, amelyet röviden stefanitának hívtak. Ezt még II. István alapította. Utóbbi lovagok idehaza Eszter-

gomban és Budafelhévízen telepedtek le és a johanniták mintájára ők is gyógyítással foglalkoztak. Későbbi megtelepedéseik helyét jelzik a -keresztúr végződésű helységnevek.

II. Géza királyunk eseménydús uralkodása emberfeletti teljesítményeket kívánt. Az állandó harcok megviselték az országot, de a győzelmek mindenért kárpótoltak. Az ország olyan hatalommá vált, amellyel szinte minden európai uralkodónak számolni kellett.

Alexiosz, a Béla

A magyarból göröggé lett királyfi visszaváltozásának álma, avagy III. Béla király története

Abban az időben, amikor egyáltalán nem voltunk jóban a szomszédos bizánci birodalommal, a jó szomszédok időről időre megpróbálták bebizonyítani, hogy ők az erősebbek. Hogy ne csökkenjen az irántuk való buzgóság, időről időre túszokat kellett adni a bazileusz udvarába. Az egyik ilyen akció alkalmából Béla herceg, II. Géza királyunk

fia is tússzá vált. Ő volt a béke záloga.

A zálog menet közben aktivizálódott. Manuel császár hiába volt vehemens természetű, és igen nagy barátja a női nemnek, nem sikerült trónörökösre szert tennie. Ennek okáért keresett egy olyan utódot, akinek a rokonsága nem fog különféle igényekkel előállni, nincs Bizáncban élő erős

akarátú anyja, vagy nagynénje, aki uralkodni akar az uralkodó helyett.

A görög császár számára fontos volt, hogy jelöltje önállóan is képes legyen gondolkodni, s ne higgyen el mindent, amit a tanácsadói mondanak neki. Meg kell, hogy lássa az igazat a valódi mögött.

Béla herceg megfelelt az elvárásoknak. A sikeres uralkodói vizsga jeleként hivatalosan trónörökössé tették, s pályadíjként elnyerte a császárlány kezét. Nagyjából megvalósult a magyar népmesék általános lezárása, a fele királyság és az egész lány elnyerése. Egyes kuta-

tók szerint hasznosabb az egész királyság és a fele lány.

De a végzet Manuel negyedik felesége képében érkezett el, aki az uralkodó sokadik próbálkozása eredményeképpen áldott állapotba került, és fiú utódnak adott életet. Béla pedig hoppon maradt, hiszen de facto trónörökösből csakhamar kegyvesztett, és sokaknak útjában álló veszélyes idegenné vált. Még feleségétől is elszakították, s új feleséget adtak neki. Chatillon Ágnessel házasították össze, Chatillon Raynald lovag és jeruzsálemi keresztény király leányával. Ágnes így szintén trónörökös volt; csak

éppen Szaladdin szultán hódításai következtében nem tudott hozzájutni az örökségéhez.

Manuel gyorsan döntött: kiakolbóltja országából Bélát és újdonsült nejét, mielőtt még túl sok bajt okoznának neki. Magyarországon éppen üresedés támadt a trónon, hála az udvari orvos, Tamás doktor gyógyító főzeteinek. István meg-

halt, Béla megszerezte a trónt és III. Béla néven egyik legnagyobb uralkodónkká vált.

Figyeld a forrást, amelyet a francia királynak készítettek, hiszen III. Béla második felesége Capet Margit volt, a francia király húga. (A bizánci hercegnőtől oly fiatalon választották el, hogy azt nem szokták a történészek számításba venni.)

III. Béla király jövedelmei – részletek a párizsi kódexből –

M„Magyarország határai és uralmának kiterjedése. Béla király Magyarországon ezek a földek vannak: maga Magyarország, a királyság fő része, továbbá Horvátország, Dalmácia és Ráma (Bosznia). Magyarországon két érseki székhely van: az esztergomi és a kalocsai. Az esztergominak a királyi pénzverés után hatezer márkája van, továbbá egy pénzverője, és ez a város Magyarország fővárosa. A kalocsaié a bácsi székhely, és kétezeröttszáz márkája

van. Az esztergomi püspök alá tartozó püspök urak ezek: az egri püspök, akinek háromezer márkája van, a váci püspök, akinek hétszáz márkája van, a nyitrai püspök, akinek ezer márkája van, a veszprémi püspök, akinek ezerhétszáz márkája van. A kalocsai alá tartozó püspökök ezek: a csanádi püspök, akinek kétezer márkája van, a bihari püspök, akinek székét váradinak mondják, akinek ezer márkája van, az erdélyi püspök, akinek kétezer, a zágrá-

bi püspök, akinek ezeröttszáz márkája van. Dalmáciában két érsekség van, a zárai, amelynek ötszáz: továbbá a spalatói, amelynek négyszáz márkája van. Ezeknek tíz, alájuk tartozó püspökük van. Magyarország királyának pénze jövedelméből évente hatvanezer márkája van. Ugyancsak neki a vámok, a révek, a piacok vagy a vásárok után, amelyek mind az övéi, harmincezer márkája van. Ugyancsak neki a király Erdélyben élő telepeseitől tizenötezer márkája van. Ugyancsak a király őt megillető kétharmad rész címén hetvenkét ispánjától évenkénti jövedelem-

ként huszonötezer márkát élvez. Ugyancsak neki Szlavónia hercegétől évente tízezer márkája van. A hetvenkét ispán mindegyike évente egyszer ellátja Magyarország királyát, és mielőtt az felkelne az asztaltól, legalább száz márka értékű ajándékot ad, de van, aki közülük ezer márkát is. Ebből magának a királynak a pénzüsszegét legalább tízezer márkára lehet becsülni. És ezek mellett nagy adományt kapnak, mind a királyné, mind a királyfiak is ezüstben, selyemben és lovakban. És mindezek mellett a föld népe teljesen ellátja élelemmel a királyt.”

Csatadöntés egy pálcával

A többet észszel, mint erővel álma

Az „Imre király elfogja pártütő öccsét, Endrét”

monda feldolgozása

B III. Béla halála után fia, Imre követte őt a trónon. Imre *András* nevű testvére azonban szintén király akart lenni, és belháborút robbantott ki. A párharc váltakozó sikerrel folyt, míg Imre javára billent. A király hirtelen halála vetett véget a küzdelemnek. A testvérharc egyik legemlékezetesebb elmaradt ütkö-

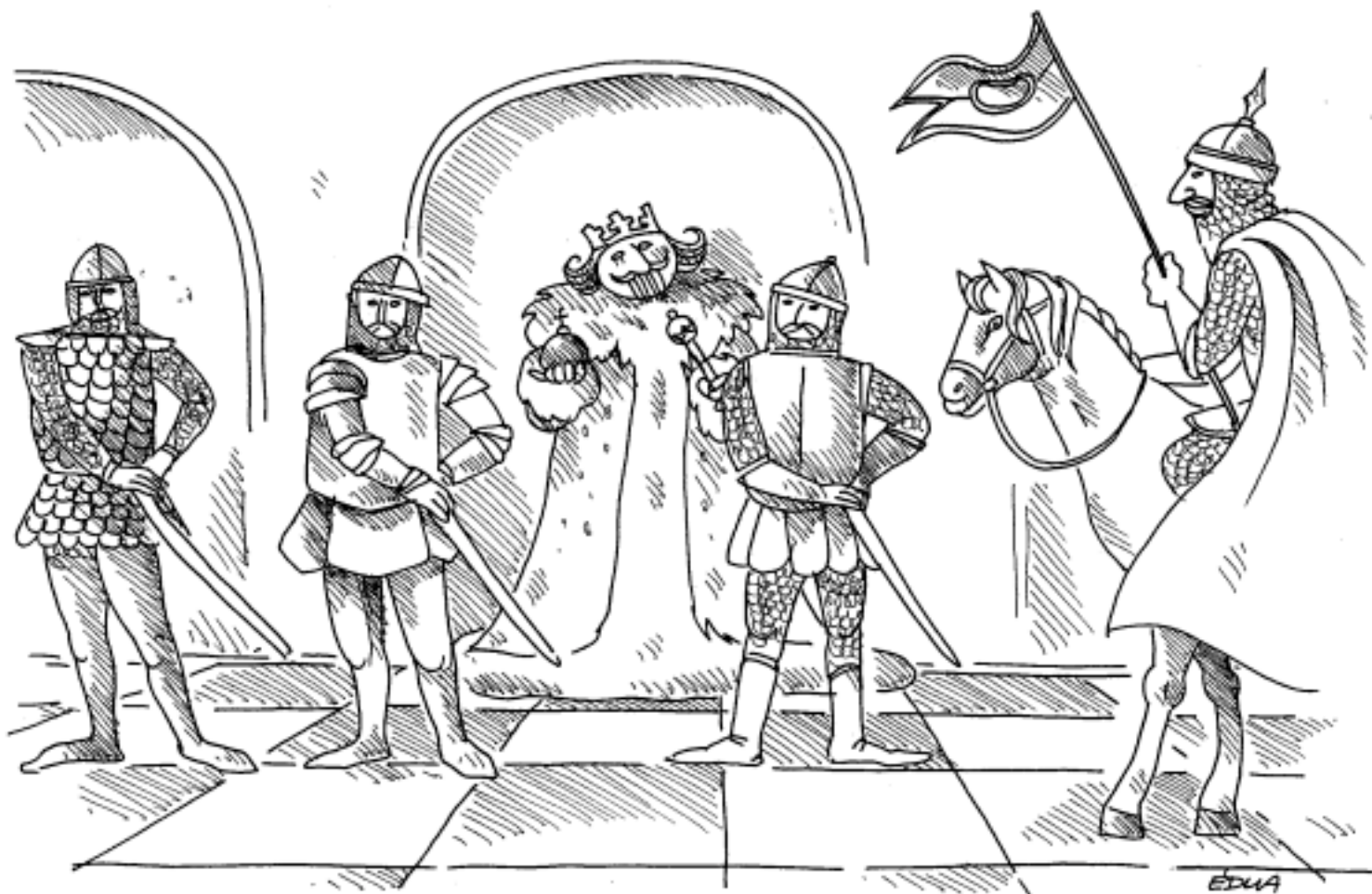
zetét örököltette meg Spalatói Tamás krónikája a XIII. századból

*„Ebben az időben viszály keletkezett Imre király és testvére, András herceg között; András két ízben a Tengermel-
lékre kényszerült menekülni. Később, miután visszatért Magyarországra, még nagyobb zavargás és viszály támadt a testvérek között. Az ország*

összes főurai és majdnem az egész magyar katonaság elhagyták a királyt, és a törvény ellenére András herceghez pártoltak; a király mellett igen kevesen maradtak, és ezek is ekkora lázadástól megrémülve, nem merték biztatni a királyt, hanem inkább futást tanácsoltak. Történt pedig, hogy a két fél egymás mellé érkezett, és erősen készülődött a küzdelemre. ... Végre égi sugallatra megtalálta az alkalmas utat, melyen mind a királyi jogokat visszaszerezheti, mind pedig mentes maradhat a vérontástól. Ekkor így szólt övéihez: »Ne kövessetek, hanem kissé várjatok, majd letevén fegyvereit csak egy vesszőt vett a kezébe, és lassan az ellenséges tábor-

ba menve, a fegyveresek tömege között végighaladt, fennszóval kiáltván:« Majd meglátom, ki meri kezét a királyi sarjadék ellen felemelni.« Midőn pedig meglátták, mindnyájan félreálltak, és mukkanni sem merve széles utat nyitottak előtte mindkét felől. És mikor testvéréhez érkezett, megfogta őt, és a táborából kivezetve fogságra küldötte egy bizonyos várba; és ekkor mindnyájan a szégyen és félelem között lerakták a fegyvert, és a király lába elé leborulva bocsánatért esedeztek. A király pedig, mivel kegyes szívű volt, mindnyájukat kegyelmébe fogadta.”

Az élet nem játék

Árpádok Álmai

„Fia, Imre követte őt (III. Bélát) és nyolc esztendeig uralkodott meg hét hónapig és hat napig. Felesége Konsztancia, az aragon király leánya, a pápa

tanácsára Frigyes császárhoz ment nőül. Az Úrhoz költözött az Úr 1204. évében, november 30-án kedden. Teste az egri egyházban nyugszik.”

*A magyarok
a muhi csatában
szerencsétlen
vereséget szenvedtek.*

Makó és Jeruzsálem

A magyar kereszties hadjárat álma

Amikor azt mondjuk, hogy messze van, mint Makó Jeruzsálemtől, sokan a hagymájáról híres Makó városra gondolnak. Az bizony igencsak messze van. Hanem a szólás eredete egy bizonyos Makó nevű vitézről szól, aki II. András királyunk seregében szolgált. S szolgálat közben, hogy mindig erős legyen benne a kereszténységért való buzgóság, jóféle borokkal öblögette gégéjét. Az egyik öblögetés

annyira jól sikerült, hogy midőn Zimony, más források szerint Nándorfehérvár vára előtt haladt el a sereg, a mi Makó vitézünk térdre rogyott, s „Hozsanna néked Jeruzsálem!” kiáltással az eszméletlenség szintjére részegedett. Delíriumos állapotában látta magát a jövőendő egyik nagy katonájaként, de mire valamennyire is kommunikálni képes lett, addigra a sereg már VI. Lipót osztrák őrgróf seregével

együtt lelkesen hajózott Akkon városa felé.

A keresztes hadjárat eszméje még Orbán pápa idejére nyúlik vissza, aki praktikus módon kívánt megszabadulni Európa emberfeleslegétől: nemes egyszerűséggel exportálta őket a Közel-Kelre. Erre azért is szükség volt, mert a nyugati szokásjog (amely a Karoling jogelveken alapult) csak az elsőszülött fiú számára tette lehetővé az öröklést. A másodszülött akkor örökölhett, ha az elsőszülött egyházi pályára lépett, vagy megosztotta testvérével az örökséget.

A harmadszülöttek egy kardon kívül nemigen kaptak semmit, a negyedik még azt sem. A gyermekáldás pedig igen szapora volt akkoriban, s bár a gyerekhalandóság aránya szintén jócskán meghaladta a mai statisztikai adatokat, mégis egyre többen tengődtek nemesként, ám földbirtok nélkül. A birtoknélküli ifjaknak egyetlen esélyük volt: lovagi tornán elnyerni egy gazdag leány vagy özvegy kezét. A pénz nagyságával arányban kevésbé volt probléma, ha a hölgynek esztétikai problémái voltak, s bizonyos összeg felett nem is számított. Emlékszel Markos György

meséjére a királyfiról és a vödör-ről? Nem? Szóval, amikor a királyfi meglátta elaggott jövődóbelijét, ijedtében a fejére húzta a vödröt, hogy ne kelljen látnia hitvesét. De nem célravezetőbb lett volna fordítva alkalmazni a vödröt?

S hogy nagy legyen bennük a buzgóság, a pápa Isten nevében engedte a lovagok valamennyi eddigi bűnét, ha részt vesznek ebben a hadjáratban. Így aztán az 1095-ös clermont-i zsinat döntése a pápaságnak váratlanul nagy népszerűséget szerzett, hiszen az európai emberfelesleg (kivéve persze az elhájásodott elsőszülötteket) meg-

kezdte kiáramlását Palesztina irányába. A legenda szerint a kereszties hadak vezetését először Szent László királyunknak ajánlották fel. László király azonban nemcsak szent volt, hanem okos is, mert nem fogadta el a meglehetősen előkészítetlen vállalkozás vezetését.

Kálmán király pedig a szegények kereszties hadjáratát, mikor az rablóbandává változott, szétverte. Bővebben erről a Quasimodo a magyar trónon?! című részben olvashatsz!

A hercegek hadjáratát, a királyok hadjáratát, és az ún. lombard kereszties hadjáratot nem kísérte rend-

zavarás, csupán a német uralkodó értelmezte félre a keresztény szeretet és az önkéntes adományozás erényét. A lombard hadjárat során III. Bélát is felkérték, hogy tartson a kereszties haddal. Ő kitért ez elől, és kisebbik fiára örökítette ezt a feladatot, tetemes mennyiségű kincset hagyva rá a „fogadalom” megvalósításához. A kincset azonban II. András eltékozolta. Később a király a saját lelki üdvét féltve, mégiscsak elment kereszties hadat viselni. A krónikások lelkesedtek érte, jeruzsálemi Andrásnak nevezték, és dicsőítették a hadjáratban elért eredményeit. A történetben annyi

a szépséghiba, hogy derék királyunk – bár oda indult –, soha nem jutott el Jeruzsálembe, a hadjárat eredményességéről pedig igencsak megoszlanak az értékelések.

A Képes Krónika szerint:

„Ezután András király a pápa úr meghagyására meglátogatta Szentföldet; ezt a parancsot még herceg korában kapta, miként áll az Extravagentesben (1300 körül keletkezett egyházi gyűjtemény) a fogadalomról és a fogadalom beváltásáról a következőképpen: »Noha mindenkinek...« – Tudniillik ő teljesítette és váltotta valóra atyja fogadalmát.

Ott a Szentföldön a keresztény sereg vezére és kapitánya lett a babilóni szul-

tán ellenében és dicsőséges diadalt aratott.”

Tényleges nagy ütközetre nem is került sor. Három hónapig maradt ott. Ennyi idő alatt a kor színvonalán nem lehet hadjáratot nyerni.

„Végül előszedte királyi kincsét, és különféle szent ereklyéket szerzett össze: nevezetesen Szent István első vértanú koponyáját, Szűz Szent Margit vértanú koponyáját, Boldog Tamás apostol és Szent Bertalan jobb kezét, továbbá Áron vesszejének egy darabját és egyet a hat kancsó közül, melyekben Krisztus borra változtatta a vizet, és még sok egyebet, amit még csak összegyűjthetett.”

Ezekkel az ereklyékkel az a probléma, hogy finoman szólva, nem mindig igaziak! Például Jézus keresztjének szilánkjaiból egy statisztika szerint 330 óriás méretű keresztet lehetne kirakni. A kegytárgy az külön iparággá vált, hiszen nagyon jól meg lehetett belőle élni. Jászberényben mai napig mesélik a történetet arról a német turistacsoportról, akiknek 47 darab Lehel kürtjét sikerült eladni, természetesen másolatban; azzal az indoklással, hogy egy előkelő vezérnek több kürtre is tellett. A csúcs azonban az az amerikai turista, aki több ezer dollárt fizetett Napóleon

gyermekkorai koponyájáért. Egy régen élt egyházatya szerint viszont hinni kell, nem pedig kételkedni!

„Szentek drága kincseivel tér vissza Magyarországra. Országát virágzó állapotban találta.”

Ennek ellentmond a Bánk bán-történet, valamint a korabeli panaszok, de leginkább az, hogy a panaszok miatt kellett kiadni az Aranybullát.

„Ezt azonban nem tulajdonította a maga érdemének, hanem a szenteknek, akiknek ereklyéit magával hozta. Ega

fia, Benedek, a királyné kancellárja a király elébe gyűjtötte mind az egyházak főpapjait. Aztán kiváltképpen csak azok az egyházak kapták meg a szent ereklyéket, melyek főpapjai az érkező király elébe siettek.”

Tényleges eredmény inkább diplomáciai téren jelentkezett, hiszen II. András hazafelé jövet valamennyi keresztény fejedelemséggel megállapodást kötött, s nem egyet eljegyzéssel erősített meg. A magyar nevet ismét megismerte a Szentföld. Ez a hadjárat igazi eredménye.

Az Aranybulla születése

A reformkísérlet és bukásának álma

II. András története a szentföldi úttól az Aranybulla kiadásáig

Ha egy angol megkérdeznék, hogy mi a két legnevezetesebb emlék a történelmükből, akkor mindjárt rávágja: Excalibur és a Magna Charta! A mi Aranybullánk szinte egy évben keletkezett a Magna Chartával (1222, 1215), és mind a kettő a nemesek jogait foglalta törvénybe. Mind a két esetben a királytól a köznemesség

egy balszerencsés hadjárat után csikarta ki a jogokat. Földnélküli János angol királyt (innen van a mellékneve!) a Normandiát elvesztő bouvinnes-i csata után, II. Andrást pedig a balszerencsés kereszties hadjárat (1217) után kényszerítették e fontos döntések meghozatalára. Hazánkban a király politikája elleni tiltakozásként öl-

ték meg Bánk bán hívei a királynőt.

Bánk bán személye azóta is foglalkoztatja az embereket. Legnevezetesebb operánkban és egyik leg híresebb drámánkban is ő a címszereplő. A szerzők azt a problémát vizsgálják, mikor szállhat szembe az ember a fölé rendelt hatalmakkal.

Figyeljük csak Bánk bán nagyáriájának szövegét!

Bánk bán nagyáriája

*Mint száműzött, ki vándorol a sűrű éjen át,
vad fürgetegben nem lelé vezérlő csillagát
Az emberszív is úgy bolyong oly egyes-egyedül
Az orkán kint úgy fáj, mint az önvád itt belül.
Csak egy nagy érzés éltetett a gond és gyász alatt,
hogy szép hazám és szent nevem szeplőtlen megmarad.
Most mindkettő orvosra vár, s míg itt töprenkedem
Hazám borítja szemfödél, s elvész becsületem.*

*Hazám, hazám
Te mindenem
Tudom, hogy életem
Neked köszönhetem
arany mezők
ezüst folyók
Hős vértől ázottak*

*könnytől áradók.
Sajgó sebét felejtí Bánk.
Zokog, de szolgálja
népe szent javát.
Tied Hazám, ez áldozat.
Szép érted élni, érted halni
Te szent, magyar hazám.*

Nézzük meg, hogy a Képes Krónika, hogyan ír erről.

Bánk bán története Részlet a Képes Krónikából

A „(András) Felesége Gertrúd úrnő Németországból való volt, ettől nemzetette Bélát, Kálmánt, Andrást és Szent Erzsébetet. De jaj! Kétségkívül az emberi nem ellenségének ösztönzésére, a nevezett úrasszony a nagyságos férfiú, Bánk bán feleségét erőszakkal átadta valamelyik jövevény öccsének, hogy megbecstelenítse. Ez okból a Bor nem-

zetségből eredett Bánk bán kardjával keservesen kiontotta a királyné véréét, súlyos sebet ejtett rajta és az Úr 1212-ik évében megölte. Testét a szürke barátok pilisi monostorában temették el. Halála miatt siralom hangzott egész Pannóniában, és Bánk bán minden nemzetségében irtóztató, szörnyű vérontás következett.”

Találd ki, mi volt ennek az oka?

- A) A krónikás szakszerű javaslatot akart tenni a leendő uralkodónak, hogyan kell kiirtani a renitens alattvalókat!
- B) A krónikás kicsit csúsztatott, mivel családjának személyes ellentéte volt Bánk bán családjával.
- C) Így igazolták visszamenőlegesen a Zách Felicián (1330) miatti tömeges megtorlást, vagyis azt állították, hogy már a múltban is volt erre példa.

Ha az A-ra gondoltál, akkor azért tévedtél, mert arra ott vannak a tanácsosok, s a ki-rályi hóhér bármikor mutat be demo-változatot. Ha a B-re gondoltál, a válasz azért helytelen, mivel a szerző, Kálti Márk, családja aligha volt egyenrangú a Bor-nembeli Bánkokkal, azonkívül a család akkor már nem léte-zett. A helyes megoldás: C! Ugyan-ís olyan tömeges megtorlás addig még soha nem volt ha-zánk történetében, mint ami-ről részletesen majd a VI-

Petőfi Sándor a XIX. században
megint más szempontokból vizs-
gálja a kérdést!

Petőfi Sándor: Bánk bán – részletek –

1. *Ügyefogyott király volt az
A második Endre,
Papucs alatt szuszogott az
Isten-teremtette;
Felesége tartotta az
Ország gyepelőszarát,
Ógyelgett is ám a szekér
Majd tüled, majd hozzád.*

2. *Gyöngé kéz az asszony keze
Nem való kormányra,
Hát ha még a gyöngeségnek
Gonoszság a párja!
Endre király, gonosz asszony
A te feleséged,
Szíve gonosz, neve Gertrúd,
Születése német.*

3. Gertrúd a jó magyarokat

Kutyába se vette,
Hívatalrul, méltóságrul
Le-letevegette.
A helyökbe meg a maga
Perepútyát rakta,
Maradtak vón, vesztek vóna
Ott a hazájokba'!

4. Ilyen sértést szenvedtenek

A nagy uraságok
A szegény nép meg szenvedett
Húzzavonjaságot,
Szenvedett az istenadta
Árva magyar népe,
Mint a Krisztus a keresztfán
Olyan volt a képe;

12. Kezdte pedig a beszédet

Mag'a nádor, Bánk bán,
Királynénak s udvarának
Jó estét kívánván:
„Jó estét, jó mulatságot,
Fölséges személyek...”
A királyné: „Mit akartok,
Hivatlan vendégek?”

13. „Azt azonnal tudni fogod,

Nem soká váratlak”,
Felelt Bánk bán, „elbeszélem
Neked s ez uraknak.
Tiszteletet parancsolok!
Mert nemzet áll itten,
Egy megbántott nemzet és a
Bosszuálló Isten.

14. *Mi vagyunk a vendégek itt?*

És nem ti lennétek?

Ti vagytok itt a hivatlan

S hálátlan vendégek!

Befogadtunk titeket, s ti

Kivertetek minket,

És eszitek, és isszátok

Testünket, vérünket.

15. *De csak ettétek ... mert ez az*

Utósó falattok,

Ami most van szájatokban,

Ettül megfulladtok!

Először is te halsz meg, te

Gertrúd, német szajha!

Te királyné s kerítőné

Egy személyben! ... rajta!"

16. *Bánk bán kardja a királynét*

Át meg átaljárta,

S magyarság a németséget

Hányta mind kardjára.

Aki bírta megszökéssel

Életét elorzá;

Meghalt, aki nem szökhett ...

Kitisztult az ország!

Petőfi korában nem a tett személyes indítéka volt a lényeg, hanem a németellenesség. Bánk bán nem azért szúrta le a királynőt, mert német volt, hanem azért, mert a felesége elcsábításában részt vett. Ha személyesen Árpád vezér húga lett volna, akkor is ez lett volna a nő sorsa.

A kutya ott van elásva, hogy II. András egy új gazdaságpolitikát akart bevezetni: a „nove institutio- nest”. Ez a kísérlet a hazai előkelők ellenállásán megbukott, s ezt a bukást Magyarországon nem feledtették el olyan PR-tevékenységek sem, mint például egy ténylegesen eredmény nélkül záruló, ám külföldön jó hírünket keltő keresztes hadjárat. Amikor a király távol volt, az ellenzék ekkor és így fejezte ki tiltakozását. (Egy kis „szurkapiszkával”.) A király támogatói olyan gyengék voltak, hogy Bánk bán, a nádor büntetlen maradt, csupán nádori címéről kellett le-

mondania és el kellett hagynia a királyi udvart. Így aztán nem ő, hanem a Miskolc nembeli Pósa volt az, aki az Aranybullát, mint nádor aláírta. A királyi politika csődjének elismerése volt az Aranybulla, hiszen, ha a király felülkerekedik politikai ellenfelein, akkor nem kell engedményeket tennie, s mi több, ezt írásba is foglalnia.

Az Aranybulla nevét, annak az aranyból készült pecsétnek a latin nevéből nyerték, amelyet az oklevél aljára tettek. Ilyet csak királyok adhattak ki. Az Aranybullát többször megerősítették, 1231-ben, illetve 1233-ban. Róma hatalmát mu-

tatja, hogy az egyházzal külön kellett az Aranybullát megkötni Beregi egyezmények néven az 1230-as években. Hazánkban e törvénycsoport 1848-ig volt érvényben.

Az Aranybulla olyan törvény volt, amely jóval túlélte alkotóit. Elősegítette az uralkodó osztályok kialakulását, s az azon belüli rétegek elkülönülését. S ne feledjük, majdnem egy időben keletkezett a Magna Chartával!

Az ő Excaliburukkal szembehelyezhetjük a mi Attila-kardunkat. Akkor hol itt a probléma? Hogy ők pár ezer kilométerrel nyugatabbra

élnek egy szigetországban. Nyugaton nem nagyon értik a mi problémáinkat. Moldova Györggyel szólva talán akkor értenének meg az angolok minket, ha a franciák 300 évig megszállták volna őket, a Magna Chartát és a koronázási ékszereiket csak útlevéllal nézhetnék meg valamelyik spanyol városban; Cromwellről, Nelsonról és Drake-ről bebizonyítanák, hogy valamennyien írek, esetleg walesiek; s a tankönyvekben pedig azért hallgatnák el Oroszlánszívű Richárd hőstetteit, mert ez sérti az arabok érzékenységét.

Siralmas ének a tatárjárásról

Az utolsó népvándorlás álma

Az 1241–42 és a második tatárjárás története

1207-ben messze Ázsiában a mongol pusztákon egy ismeretlen kánt: *Temüdzsint* választották főfejedelemmé. Kánná választása alkalmával felvette a *Dzsingisz kán* nevet, s magát valamennyi pusztai ember, azaz nomád főkánjává, az „Ég küldöttjévé választatta.” Azt a harminchárom törzsfőt, aki nem rá akart szavazni, üstökben főzette meg. Érdekes: ez után ellenszava-

zat nélkül lett főkán. Hatalmas hadsereget szervezett, amelyben a példás fegyelem ötvöződött rendkívüli kitartással, hadimesterségbeli tudással. Dzsingisz kán katonái meghódították Ázsiát (India egy része és Japán kivételével), s felosztották egymás között a meghódolt területeket. Így született meg a központi területeken az *Aranyhorda*. A horda szavunk egy

elhalláson alapul, mivel a mongol orda, azaz területi egység szóból származik. Tehát, amikor az Aranyhordáról olvasol, nem azt jelentí, hogy az illetők aranyszínű ruhában, ám óskori körülmények között éltek.

A messzi sztyeppén, a „Népek országútja” kezdetén, azon a széles pusztá sávon, ahol valamennyi nagy Ázsiából indult népvándorlás végbement, ismét rettenetes veszedelem készülődött. *Batu kán* félelmetes *Kékhordája* arra készült, hogy uralma alá hajtsa Európát, s megszerezze azt a földet, amelyet dicső nagyapja, Dzsingisz kán reá ha-

gyományozott. A mongolok – mert így nevezték magukat e harcos nomádok –, útjában senki sem tudott ellenállást kifejteni. A mongol szó eleve győzedelmest jelent, de az ellenfelek – persze – nem feltétlenül ettől rettentek meg. Egyébként egy hozzájuk csatlakozott nomád törzsről, az elővédet alkotó tatárokról, működésüket tatárjárásnak nevezik. A mongolokkal korábban halálos ellenségek voltak, aztán, aki életben maradt a tatárok közül, az a mongolok elővédjeként szolgált. A gyengébb szövetségesnek mindig ez a sorsa. Árpád magyarjainál a székelyek és a hozzánk

csatlakozott besenyők játszották ezt a hálátlan szerepet.

Batu kánt segítette nagyapja legendássá vált hadvezére: *Szubotaj Bagatur* is. Bár a *kurultáj*, azaz a kánválasztó gyűlés nem Batut jelölte főkánnak, az övé volt az első szavazás joga, s a többieket így befolyásolhatta. Tekintélye folytán az ő jelöltjét választották főkánnak. Így történt a tatárjárás után is, amikor *Güjük kán* lesz Batu jóvoltából az Aranyhorda főkánja.

1223-ban a mongolok már adtak egy leckét abból, hogy mire képesek: a Kalka folyónál tönkreverték az orosz és a kun fejedelmek együt-

tes erőit. Ekkor azonban nem a teljes haderő támadott, hanem csak egy részük. Szubotaj Bagatur, Dzsingisz kán legtehetségesebb vezére irányította a sereget. Ezt a sereget állították meg a volgai magyarok és bolgárok. (Julianus barát őket találja meg.) Az orosz földekre másodszor 1236-ban zúdultak. Várost város után foglaltak el, fejedelemséget fejedelemség után vettek be. A volgai magyarokat kutató Julianus barát, domonkos rendi szerzetes értesítette *IV. Béla* királyt elsőként a veszedelemről. A kunok sem jártak jobban, szinte teljesen felmorzsolódtak. Nem segített a keresztény

hitre térés sem, hiszen Köncsög fia György és Köbek fia Dániel is meghalt. Aki megmaradt, az jött át Kötöny vezetésével hazánkba.

Batu hadai megindultak Magyarországon ellen, de előtte átgázoltak Oroszországon és Lengyelországon. Az egymással hadakozó orosz fejedelemségek részenként estek áldozatul nekik. Sajnos, nem kerülték el ezt a sorsot a Julianus barát által megtalált volgai magyarok sem. Legnicánál és Walstadtnál megsemmisült a lengyel és német lovagrendi hadsereg, s ezzel egyidejűleg került sor hazánkra. A feljegyzések szerint a *legnicai csata* kö-

zépén lengyelül kiabálták a mongolok, hogy „meneküljünk”, s ezzel jó nagy zavart idéztek elő az ellenfél soraiban. Batu egyik testvére azonban meghalt a csatában, s Mazóviai Henrik herceget ezért ölték meg a mongolok a harc után. Krakóhoz kapcsolódik az a legenda is, hogy egy kürtös riasztotta az öröket, s addig fújta a hangszert, amíg le nem lőtték. Mindennap hallhatjuk ezt a régi dallamot Krakóban, s ugyanúgy benn marad a hangszerben a dallam vége, mint az egykor élt kürtösnél. Így emlékeznek a lengyelek a mártírhalált halt hősrre.

IV. Béla számos védelmi intézkedést hozott. Julianus barát után még több felderítő missziót küldött ki; hatalma és a védelem növelése végett befogadta a kunokat 1239-ben, királyuk Kötöny vezetésével. Új kémeket küldött ki, a mongol kémeket megölette; megerősítette a hágók védelmét és a Vereckei-hágóhoz Dénes nádort küldte ki serege felével. Az országnagyokat haderejükkel együtt magához rendelte, hogy a központi sereg minél nagyobb létszámú legyen; a kunokat, akik a mongolok haditaktikáját ismerik, a várható felvonulási útvonalhoz, Pest alá rendelte; kül-

ső fegyveres segítséget kért II. (Babenbergi) Frigyes osztrák hercegtől; segítséget kért a pápától és a német-római császártól, s tájékoztatta őket a hozzá beérkezett hírek felől.

Mindez azonban kevésnek bizonyult. A magyar főurak féltékenyen figyelték a kunok előtérbe kerülését. Mai szóval élve „pogrom”-ot hajtottak végre (rajtaütés a fegyvertelen, lehetőleg alvó áldozaton, majd tömeges kivégzés), s ennek az akciónak esett áldozatául a kun király és családja is. Az életben maradt kunok rabolva, fosztogatva elhagyták a királyság területét.

A királlyal szemben amúgy is bizalmatlan urak még inkább szították az ellenségeskedést. A kunokkal való szövetség tehát nem vezetett sikerre, s a hadak összegyűjtésére késve kiadott királyi parancs sem.

Ráadásul Béla király kivégeztette a mongolok követeit, s ez igen barátságtalan diplomáciai lépés volt. A magyar királyban nem volt annyi rugalmasság, mint pl. II. Frigyes császárban, aki megjutalmazta a követeket, és arra a kérdésre, hogy milyen állást vállalna a mongol udvarban, gond nélkül jelentkezett fősolymásznak. Tudta, hogy a mongolok közül senki nem akar-

ja majd számon kérni rajta könnyelmű ígéretét.

Béla király seregét négy részre osztotta: a határt Dénes nádorra, Erdélyt Pósa erdélyi vajdára, a Dunántúlt Geregye nembeli Pál országbíróra bízta. A király pedig öccsével együtt a központi sereget irányította. Az összes katona kb. 60-65 ezer fő lehetett, s ebből a fő-seregbe 12-15 ezer harcos tartozott.

A magyarok fő védekezési szintere a Kárpátok volt, s az itt lévő mintegy 40 hágót kívánták elsősorban védeni Pozsonytól Bázisáig. Erdélyben külön három védelmi vonal illeszkedett a rendszerhez: a

X–XI. századi gyepűrendszer; az Ó-Radna várától a Cenk-hegy lábáig húzódó várak sora (habarcsos kőfalú várak: Szováta, Rapsonné, Énlaka, Firtos, Homoródszentpál, Béla bán vára, Varság, Tartód, Kustaly, Mihály), amelyet besenyők és székelyek védtek; s ezenkívül a védelmi vonalhoz tartozott még a Kárpátok keleti vízválasztójára települt földvárrendszer. A kutatások szerint több mint száz vár védte ezt a földet.

A magyar haderő felállítás szempontjából három kategóriába tartozott: határvédő könnyűfegyveres magyar, székely, besenyő alakulatok; a vármegyék által kiállított ka-

tonaság tagjai és a központi sereg, amely a királyi, a főúri, a lovagrendi, és az egyéb szövetséges hadakat jelentette.

A parancsnokok nem tudták a könnyű- és nehézlovasságot egyszerre mozgatni, s a követendő haditervről is vitatkoztak. Voltak, akik azonnal harcolni akartak, mások be akarták várni a beígért segédcsapatokat, megint mások ki akartak térni a főerők elől. A vezérek bíztak a katonák felszereltségében, a jobb terepismeretben, s a király iránti hűségükben. Úgy gondolták, hogy ez képes ellensúlyozni a gyakorlatlanságot, a fegyelme-

zetlenséget, s a hadvezéri méretekben gondolkodni képes parancsnokok hiányát.

Harcias Frigyes herceg cserbenhagyta szövetségeseit és egy portya után hazament. A magyar seregek magukra maradtak.

A mongolok terve a következőképpen valósult meg: A kunokat behódolásra szólítják fel, akik ezt megtagadják és az oroszok segítségét kérik; a kunokat támogató

orosz seregeket leverik; az orosz és a kun földeket pacifikálják (elfoglalják); a kunok befogadása miatt megbüntetik Magyarországot; összehangolt támadással részenként verik meg a magyar sereget; a királyt üldözik, s a magyar földeket is elfoglalják. A tatárok mindegyik magyar sereget megverték. A forrás a királyi sereg pusztulásáról szól a muhi csatában 1241. IV. 11–12-én.

A tatárok Magyarországon

– részletek a Jüan dinasztia évkönyveiből –

Bevégezvén az Urushoz tartozó törzsek elfoglalását, a sereg megfordult, átkelt a Kazár hegyen, és megtámadta a Madzsar törzs urát, Kerelt. Szübötej járt a had élén. Szübötejjel együtt öt úton, külön-külön törtek előre a fejedelmek, Batu, Sziban, Hürdü, és Kadan. Azt beszélte a nép, hogy Kerel törzsének az ereje nagy, még nem lehet egykönnyen előretörni.

Szübötej kitűnő hadicselt eszelt ki: A Kuonig folyóig csalja az ellenfél sere-

gét; a fejedelmek serege a folyó felső folyásánál kel át, ahol a víz sekély, s ott lovon is át lehet kelni; az alsó folyásnál pedig, ahol a víz mély, ott Szübötej tutajt épít.

Később, amikor még nem kelt át a folyón, a fejedelmek megelőzték őt; átgázoltak a folyón, harcba elegyedtek. Batu serege a hídnál harcolt, de visszaszorították, és vértesei közül harminc embert vesztett. Odaveszett egyik vezére, Bakatu is.

Átkelvén, a fejedelmek úgy vélték, hogy az ellenség nagy számú, és vissza akarták rendelni Szübötejt. Mikor meghányták-vetették a helyzetet, Szübötej, így szólt: Ha fejedelemségtek vissza akarnak vonulni, hát tegyék. Én azonban vissza nem fordulok, mígnem a Tuna (Duna) folyóig, Macsa városáig nem érek. Azzal el is vágatott a Macsa (Sajó) folyó a felé. A fejedelmek követték, támadtak, és bevették a várost. Csak ezután fordultak vissza.

A nagy küzdelmet IV. Béla oklevelei is megerősítik. Íme belőlük az, amely Bakatu vezér legyőzőjét jutalmazza meg.

Móric fia Móric adománylevele

– részlet –

L„...leginkább abban az időben mutatta ki még teljesebben, tetteikkel győzedelmes lelke fényes hűségét, midőn az égi hatalom bűneik miatt a tatárok vadságával ostromozta országunkat. A tatárok betörésekor ugyanis, mikor táboruk szemrevételezésére és erejük kikémlelésére küldöttük ki, ő ezt és a vele kapcsolatos feladatokat hűségesen telje-

sítette, s e vitéz szolgálatban ügyes vakmerőséget tanúsítva, alig menekült meg a haláltól. Ezenkívül a Sajónál vívott ütközetünkben földre döntött egy a hitetlenek sorából már-már nekünk támadó tatár harcost, amivel személyünknek, a koronának és az országnak kiemelkedő szolgálatot tett...”

A csatát a királyi sereg elvesztette. A könnyűlovasság azonban kitört, s kimentették a királyt, valamint öccsét, Kálmán herceget. IV. Béla Ciovo szigetéig menekült (ma Trogir), s a mongolok utána. Nem pusztult el teljesen az egész ország, mint a közhiedelem állítja, hiszen csak azok a területsávok szenvedtek komoly károsodást, ahol nagyszámú lovas haddal lehet közlekedni. Nagy folyóink mocsarain a mongolok nem mertek keresztülmenni, csak a gázlókon, ugyanis nem mongol idióták voltak, hanem csupán mongolok. A Tiszán mindössze Tokajon, Szolnoknál és Sze-

geden lehetett biztonsággal átkelni.

Azonkívül valamennyi nagyobb várunk sikerrel állt ellen a mongol támadásnak. Geregye nembeli Pál a Duna befagytaig sikerrel látta el a folyó védelmét, s a magyaroknak még arra is volt erejük, hogy az országot hátba támadó osztrákokat kiűzzék a dunántúli megyékből.

Amikor megérkezett az Aranyhorda főkánjának halálhíre, a mongolok elhagyták az országot. Batu kán hazament, hogy jelöltjét hozzásegítse a káni trónushoz. A magyarok így „megnyerték” a háborút, bár a csatákat elvesztették.

A király szinte azonnal hozzáfo-

gott a védelem megszervezéséhez. S a IV. Béla által megszervezett új védelmi stratégia jelesre vizsgázott, igaz, csak jóval később, a király unokájának, IV. Lászlónak az uralkodása alatt. Ekkor a mongol sereget (második tatárjárás) a székeltek teljesen megsemmisítik.

Mit tett IV. Béla?

Megküzdött a Babenberg-örökségért, vagyis az osztrák hercegségért.

A béke zálogaként leányait szomszédos uralkodókhoz adta feleségül.

Visszahívta a kunokat, akik Bajbarsz vezetésével visszatértek. Fiát,

a későbbi V. Istvánt Bajbarsz leányával, Erzsébettel házasította össze.

Új kémeket küldött ki.

Igyekezett megtalálni és megsemmisíteni a mongol kémeket. A király emberei ekkor fedezték föl, hogy az első tatárjárás alkalmával egy angol lovag látta el a mongolokat információval. Az angol lovag további sorsa nem ismert, de sejthető.

IV. Béla kővárakat épített és építtetett, mert a lovas tatárok nem tudták a várakat bevenni.

A második tatárjárás – amelyet az újjáépült magyar állam sikerrel vert vissza – okairól olvashatsz a Kun Lászlóról szóló részben.

„Légy átkozott, László király!” a kettős tudat (rém)álma

A középkor kedvenc játéka volt a kiátkozósdí. Amíg a mai óvodások azt mondják, csúnya vagy, nem játszok veled, a középkorban ez úgy szólt, csúnya vagy, kiátkozlak. Ez azonban sokkal súlyosabb volt, mint az óvodai játék.

Mert, amikor felhangzottak a pápa, vagy enyhébb esetben az érsek ajkáról az *apage satanas* illetve az *anathema sit!* felszólítások (*Távozz*

tőlem sátán! Az átok ül, légy átkozott!), az illető – akire az átok vonatkozott – törvényen kívülé vált. Rangját, birtokait – ha voltak – elvesztette, hűbéreseit többé nem kötelezte a hűbéri eskü, s bárki büntetlenül megölhette. Ez alól feloldozást csak az jelenthetett, ha a kiátkozott asy-
liumot, azaz menedéket kérve, az átkot kiadó személy lábához borult, és kegyelmet kért.

Ha a kegyelem elmaradt akkor az étlap a következő volt:

- Flambírozás, grillezés avagy elégetés, à la szent inkvizíció.
- Nyilvános lefejezés, akasztás vagy karóba húzás, à la illetékes hóhér.
- Keréketörés, à la hóhérsegéd.
- Megbánás és bűnbocsánat esetén szégyenketrecben, avagy kalodában ülés, à la ítélethirdető.

Átok alá nemcsak személyt helyezhettek, hanem személyeket, követőiket, földet, országot, vagy szövetséget is.

Ebből világosan látható, hogy a kiátkozás politikai fegyver is lehetett, éppúgy, mint a személyes leszámolás eszköze. Ha például valamelyik X egyháznagynak megfájdul a foga Y úr szép fekvésű birtokára, és Y úr persze nem akar önként és dalolva lemondani a földjéről, akkor csupán el kell terjeszteni erről a bizonyos Y földesúrról, hogy eretnek. Esetleg elég annyi is, hogy támogatja az eretnekeket. Ezek után Y úr csak úgy úszhatja meg az à la kategóriákat, ha bűnbánata jeléül birtokát átengedi X püspöknek vagy XX érseknek. Hogy a birtok új ura pont az Y-t

megrágalmazó személy? Ez csupán a véletlenek szerencsétlen összjátéka! Rossz, aki rosszra gondol...

Ha a pápa világoralmi tervekről ábrándozik, és fenti tervei miatt egy császárt átkoz ki, akkor két új sportág születését készíti elő: a kiátkozott IV. Henrik Canossa-járását (három napig térdepelt hóban, fagyban Canossa vára, egyszersmind VII. Gergely pápa előtt, bűnbocsánatért esedezve.); és az ábrándkergetést. Tudtán kívül felújít egy régit, a hoppon maradást is.

László királyunk, ezen a néven a negyedik, a Kun előnévre hallga-

tott. Anyja, *Erzsébet* kun királynő, Bajbarsz fejedelem leánya politikai házasságot kötött a későbbi V. István királlyal. Az ő frigyük volt a záloga a magyar és kun nép közötti akkor még igencsak ingatag szövetségnek. A kunokat a tatárjárás előtt fogadta be IV. Béla magyar király, de a magyar urak által fellázított alattvalók egy *pogrom* során megölték Kötöny kun királyt és kíséretét. A kunok ezért hagyták el hazánkat, a magyarok pedig nem ismerték a mongol harcmodort. A tatárjárás elvonulása után IV. Béla befogadta a kunokat, s elsőszülött fiához – annak megkérdezése nél-

kül – hozzáadta a kun vezér leányát. A házasság ennek ellenére boldog volt, s a harcias herceg párjára talált kardos felesége személyében.

V. István fiatalon halt meg. A trón örököse a gyermek IV. László király lett, aki helyett erős akaratú édesanyja, és annak rokonai kormányoztak. Ők próbálták vaskézrel irányítani a gyermek uralkodót, sokszor személyes szabadsága árán is. (Ti. börtönbe vetették.)

Ő viszont már zsenge ifjú korában erős akaratú utasította engedelmességre alattvalóit, amint azt egy oklevél mutatja.

László, Isten kegyelméből Magyarország király, híveinek, Trau bíráinak, tanácsosainak, és egész közösségének üdvöt és kegyet kíván. Tudja meg hűségtek, hogy az isteni gondviselésnek hála, felékesítettek és megkoronáztak bennünket királyságunk koronájával; és a szomszédos országok királyai és fejedelmei a béke jó egységében élnek velünk, ennél fogva erősen elrendelve megparancsoljuk nektek, hogy minden olyan ügyben, amely bennünket vagy szeretett Joachim bánunkat érinti, olyan hűséggel járjatok el, hogy minden jóban részesíthessünk benneteket; tudjátok meg ugyanis, hogy jóllehet most gyerekkorban vagyunk, mégis az

Úr támogatásával megvan a hatalmunk ahhoz, hogy az ellenünk lázadókat hathatósan megzabolázzuk. Ezért hát, ha valamilyen hűtlenség eszetekbe jutna, sem vízen, sem szárazon nem menekültök előlünk; azt akarjuk azért, hogy előjáróitok hozzánk, mint természetes urukhoz sietősen és félelem nélkül eljöjjenek, és másként cselekedni ne merjenek.

Kelt Fehérvárott, Szent István király ünnepén...

A főurak sokszor próbálták ráerőltetni akaratukat a gyermek királyra és családjára, hogy így szerezzenek maguknak pénzt, birto-

kot, udvari tisztséget és más effélét. Ráadásul nem engedték meg neki, hogy amikor ifjú férfivá érett, maga választhasson feleséget. A kijelölt nejt tehát nem szerette, sőt a finoman fogalmazó krónika szerint is megvetette, s nem kívánt véle élni. Helyette Édua, Köpcses és Mandula nevű kun leányokkal élt trigámiában, ahogy egy igazi nomád fejedelemnek illik.

„László király felesége apuliai Károly király lánya volt. Ő azonban megvetette a házastársi nyoszolyát és kun leányokkal hált: Édua, Köpcses és Mandula volt a nevük; volt sok más

ágyasa is. Szerelmiüktől szíve méltán megromlott, bárói és országának nemesi meggyűlöltek... Ezenfelül eljött ellenére a fermói Fülöp apostoli legátus, mivelhogy kun módra és nem katolikus szokás szerint élt.”

Szegény királyunk tehát enyhén tudathasadásos formában élt, mert egyszerre volt keresztény magyar király és a kunok nomád fejedelme. Amit magyar énje nem tudott feldolgozni, azt megoldotta a kun.

„Ez megtiltotta (ti. Fülöp, a pápai legátus, vagyis követ) a magyaroknak, hogy magyar szokás ellenére szakállukat borotválják, hajukat megnyírják, és hogy kun süveget viseljenek, ami Ma-

gyarországon már szokássá vált; a királyt is kiközösítéssel fenyegette, ha nem gyűlöli a pogányokat, nem követi a keresztény szokásokat, és nem él házastársi nyoszolyában.”

A „külföld” nem tolerálta a keresztény szokásoktól való ily nagy mértékű eltéréseket. A dolgot súlyosbította, hogy a hanyagolt nej a nagyhatalomnak számító Francia Királyságból, illetve annak hűbéréből jött. A francia királynak a pápa eléggé le volt kötelezve, ezért szinte rögtön megérkezett a kiátkozás, ahogy tudomást szereztek a magyar király pogány életmódjáról. A kiátkozás fogatosítására (köz-

lésére) fermói Fülöp legátust szemelték ki és küldték Magyarországra.

A kiátkozásra Kun László cselrel válaszolt, s a csel igen hatékonynak bizonyult. Mikor megtudta, hogy a kiátkozásáról szóló tanácskozást Pest városában kívánják lebonyolítani, megtiltotta a pesti polgároknak, hogy ennivalót és innivalót adjanak el a küldötteknek. Éhes hassal és szomjasan pedig nehéz tanácskozni. A derék egyháziak, eleinte úgy vélték, Krisztus szent nevéért éheznek egy kicsit tanácskozás közben, amikor azonban még éhesebbek lettek, és idejét

sem tudták annak, mikor ittak vizet, az egész tanácskozást otthagyták, hogy majd egy jobb alkalommal folytassák.

„De mit sem érvén el a királynál, hazatért” – fogalmaz a Képes Krónika.

Kun László trükkje a magyar urak körében elvileg tetszést aratott, gyakorlatilag viszont remek alkalmat szolgáltatott egy kis pártütésre. Az urak ugyanis örültek, hogy legális, azaz törvényes módon szegülhetnek szembe a király parancsainak, és nem feltétlenül csak azért, hogy végre rábírhassák őt a keresztényi életre.

Mindenre számoltak, csak László legújabb húzására nem. Saját alattvalói ellen behívta a nogaj tatárokat. Ez a sajnálatos esemény a második tatárjárás címen vonult be a magyarság történelmébe. A történetnek azonban van egy nem várt fordulata.

„Végezetül a megmenekült kunok közül kevesen a tatárokhoz futottak... és azoknak ösztökélésére az Úr 1285. évében a tatárok másodízben is bejöttek Magyarországra, és egészen Pestig mindent kegyetlenül fölégettek.”

A nogaj tatárokat a székely határőrök kifelé menet Erdély hegyei között megsemmisítik, s a vezérek

fejeivel kedveskednek az őket behívó királynak. Érdekes szituáció, amint a tatár vezér feje és a király kacsingatnak egymásra, és egyik sem érti, hogyan történhetett ez. A történetet színesíti, hogy a látszat kedvéért a hazájukat védő székeleyeket még meg is kell jutalmazni a királynak azért, mert legyilkolták a király tatár zsoldosait. Akik életben maradtak, nyögér népelemként lettek letelepítve a Kiskunságra. A mongol fejedelem nevét, ha eltorzított alakban is, de tovább őrizték a harcosok maradékai.

László további politikai húzásai közé tartozott felesége időnkénti

visszafogadása, valamint a pápának való engedelmesség megfogadása, mely fogadalmakról mindhárom részről tudták, hogy nem őszinte, és, hogy úgy sem fogja sokáig betartani. Ez a hintapolitika a kunokat is elidegenítette tőle, akik fellázadtak ellene. Az Oldamer vezette lázadó kunokat a király a Hód-tavi csatában megsemmisítette, s ezzel közvetetten saját halálát készítette elő.

„Ezután az úr 1282-ik évében Oldamer kun vezér összeszedte a kunok seregét és a Hód nevű tónál ellenség módjára tört Magyarországra, hogy uralma alá hajtsa. Ellenében László király, mint

vitéz Józsuá gyanánt indult harcba nemzetért, országáért. ... Isten segítségével László király így nyert diadalmat.”

Három kun vitéz: Árbóc, Törtel, Kemence ölte meg őt álmában 1290-ben.

Közben a „külföld” előtt úgy tűnt, mintha biztos kézzel vezetné királyságát, sőt diadalmas külhoni hadjáratokra is futja. Habsburg Rudolfot segítette győzelemhez a cseh Premysl Ottokárral szemben. A nyugati krónikások szerint a magyarok *„úgy harcoltak, mintha csak Franciaországban tanulták volna”*.

„A cseh király olyan hatalmas és erős hadsereget indított Rudolf ellen, hogy a német uralkodó habozott a saját erejéből neki ellenállni. Így hát a dicső magyar királyt, mint a katolikus anyaszentegyház fiát hívta alázatosan segítségül, s viszonzásképpen örökké tartó barátságra kötelezte magát iránta. ... Ha pedig a magyar király hasonló segítséget kérne, köteles lesz segítségére sietni. S mert László magyar király korábban, mivel még zsenge korú és testben gyenge volt, szívébe és lelkébe temette apjának az őellene elkövetett arcátlan jogsértését, úgy döntött, hogy eleget tesz a német uralkodó kérésének. ...

A királyi felségjelvényt felemelte és Marchegnél csatlakozott Rudolffhoz, aki úgy várta, mint egy istent. De mert Rudolf hadserege a nehéz fegyverzete miatt a mozgásában lassú volt, és nagyon félt szembeszállni egy olyan erős sokasággal, melyet a hír szerint Ottokár a zsoldjába fogadott, ezért habozott fölvonulni, és ellene indulni. László király pedig, amikor látta ezt, és tudomására jutott, hogy Ottokár csatára készül, valamint, hogy táborát üttött Stillfried vára körül, a Morva folyó mellett, a cseh sereg közelébe vonult, és azt teljesen körülzárta. Azután a lovaikat és őket magukat a király magyarjai és kunjai nyilakkal sebeket osztva úgy tönkreverték, hogy Milota,

Ottokár hadseregének a fővezére, akiben a seregnek zöme különösképpen bízott, mivel nem volt képes ellenállni a magyarok nyilainak, övéivel együtt megfutamodott, majd őt követően a lengyel zsoldosok is menekültek a csatarendből kilépve a csehekkel együtt. A kunok pedig ezen csatározások közben a cseh királynak és hadseregének a málháit és hadifelszerelését dúlták föl, és rabolták szét. Mármost ebben az ütközetben Ottokár királyt, aki elveszette a fejét és megzavarodott, a hadseregében ténferegve elfogták és meggyilkolták. Fiát pedig, Miklós herceget fogolyként Magyarországra hurcolták, más fogoly bárókkal, és számtalan katonával együtt. A halot-

tak számát pedig az említett csatában csak az isteni bölcsesség tudta volna számba venni. Mármost Rudolf, a német római császár övéivel együtt csak állt és szemlélte a történeteket. E győzelem megszerzése után a német király László királynak köszönetet mondott, mert az ő jóvoltából nyerte vissza Ausztriát és Stíriát. ... Mármost hogy emlékezetessé váljék László királynak ez az oly dicső és diadalmas győzelme, a cseheknek, a lengyeleknek, és a morváknek örökös szégyenére és gyalázatára, a pajzsokat és a zászlókat a fehérvári székesegyházban a királyság székhelyén a falra fölfüggesztve mindörökre őrzik."

(Kézai Simon)

A király meghalt, mert mindenkivel szembekerült, s már senki sem állt mellé.

„Ezután rövidesen az Úr 1290. esztendejében, hétfői napon, nem sokkal Szűz Szent Margit vértanú ünnepe előtt, a körösszegi vár közelében maguk a kunok – akikhez pedig annyira húzott – ... a királyt nyomorúságosan megölték.”

Kun László halálával fő ágon (a királyok ágán) halt ki az Árpád-ház. Az utódok közül sokan lidérckirálynak nevezték az Árpádok e nagyra hivatott, ám el-

lentmondásos és tragikus sorsú sarját.

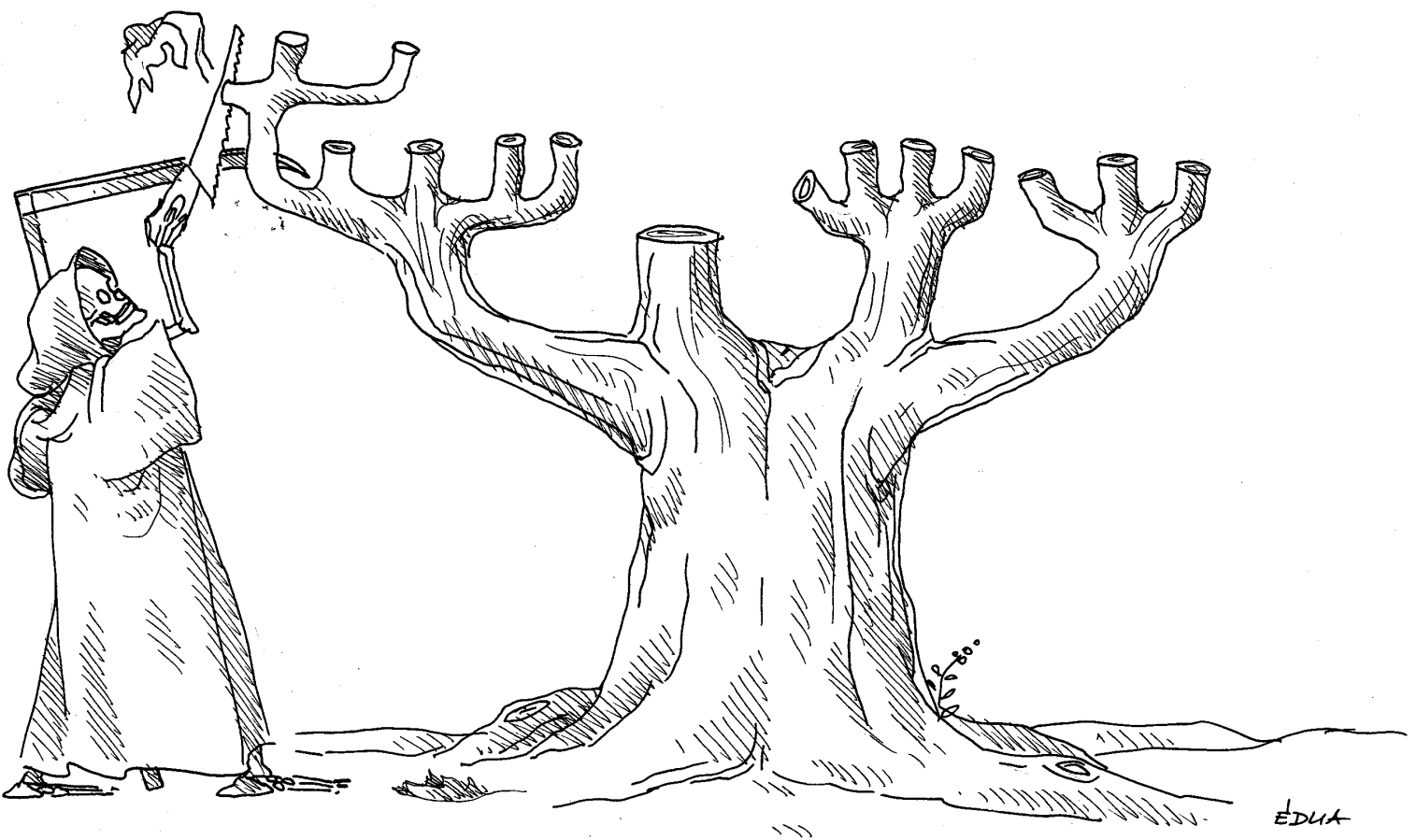
S az utódok ugyan még találtak egy szem „aranyágacskát”, vagyis III. Endrét, aki mellékágon lett magyar király (1290–1301-ig uralkodott). Bár „uralkodásának második évében nagy sereggel legyőzte Ausztriát”, a nemesek egy része mégsem fogadta el őt törvényes uralkodónak, mert csak leányágon származott az Árpádoktól. Így még életében, 1299-ben behozták az országba az akkor 11 esztendő Károly Róbertet. De ez már egy másik történet.

Endrének sem született gyermeke (csak egy lánya, aki a macsó lel-

Árpádok Álmai

kületű magyaroknál nem számított embernek), így vele halt ki az Árpádok vére, legalábbis így tartják a történészek. Igazság szerint azonban leányágon tovább élt az Anjoukban (Károly Róbert és Nagy Lajos), akikről a következő kötetben olvashatsz.

Az Árpád-ház kihalása

*III. András alatt
uralomra kerültek
az orgiák.*

Rejtvények

Próbáld ki tanárodon! Ha a jó megoldások száma 18 fölött van, nem tud számolni; ha 17 és 18 között: jó eredmény; ha alatta: sikerült sarokba szorítanod.

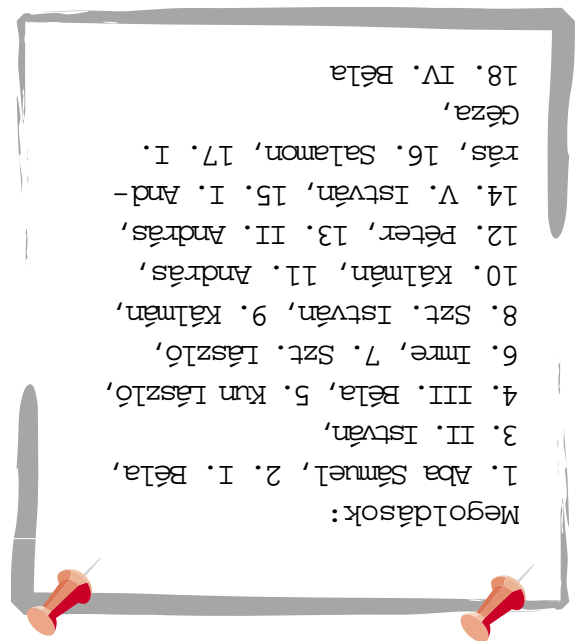
1. Ménfőnél elvesztett országomat jobban jövedelmező udvarispánságra cserélem. Válaszokat „Kabar” jeligére kérem a kiadóba.
2. Összedőlésmentes trónust keresek, hosszabb távra. Válaszokat „Dömös” jeligére kérem a kiadóba.
3. Túlságosan elégedett életével? Hiányzik belőle a kaland? Mit szólna egy idegenvezetési túra Lodomériába? Válaszokat „Bezen hercegért” jeligére kérem a kiadóba.

4. Szakképzett hermakészítőt felveszek elveszett identitásom visszaállítására. Válaszaikat „Bazileusz” jeligére várom.
5. Szakképzett, jogban jártas embert keresek, aki elválaszt feleségemtől, mielőtt a pápa kiátkoz. Szükség esetén kun módra is megesküszöm előtte a fizetségről. Válaszaikat „Édua” jeligére kérem.
6. Szakképzett, oroszlánt is festeni tudó pajzsjel-készítőt felveszek. Leon Pedró oroszlános címerénél jobbat kell készíteni. Válaszokat „Aragóniai Constancia” jeligére kérem.
7. Csodára 5 percet várjon, a lehetetlent azonnal megvalósítom! Kunok, besenyők szakszerű kiverését az országból vállalom. Jelige „Csatabárd”.
8. Felnégyelésben gyakorlott hóhért keresek, aki már gyakorolta az ilyen fajta kivégzést. Ugyanitt szakképzett viking testőröket is keresek a felnégyelés várható következményeinek elhárítására. Jelige „Vajk”.

9. Szakképzett vendéglátósokat keresek keresztes vitézek ellátására, az országból való kiebrudalására. Ugyanitt várok olyan hölgyeket, aki normann feleségem mellett udvarhölgyi feladatkört teljesítenének. Válaszaikat „Buzilla” jeligére kérem a kiadóba.
10. Szépségzsalonok figyelem! Királyi udvari szállítói rangot adok annak, aki megszabadít vélt és valós testi hibáimtól. Válaszaikat „Notre-Dame” néven kérem a kiadóba.
11. A Németverő SC felvételt hirdet „Vértess”, illetve a „Búvár Kund” szakosztályba. Profilunkba a levélhamisítástól a céllövészetten át minden beletartozik. Alkalmassági vizsga: életben kell maradni a pozsonyi ütközet után. Válaszokat „Zotmund” jeligére kérem a kiadóba.
12. Hogyan kell szakszerűen elveszteni egy nép bizalmát? Hogyan lehet magunkat mindenkivel megutáltatni? Most távol a hatalomtól már mindent tisztán „látok”. Válaszokat „velencei” jeligére kérem a kiadóba.

13. Tisztelt olvasók! A szerző a mai napon publikálja, a „Hogyan nőttek fejre a beosztottaim?” című könyvét. Korábbi műve a „Valami fémesen csillog feleségem hátában”, illetve az „Uralkodni akartam” és a „Miért nem jó, ha a bátyám király?” még kapható.
14. Lázadni akar? Pártot akar ütni? Mindebben nagy gyakorlatunk van! Kun feleség nem hátrány! Válaszokat „Ifjabb király” néven kérem a kiadóba.
15. Öcsémet a trónörökösi státusból le akarom taszítani, emiatt szakképzett bér-gyilkosokat keresek, akik rossz választás esetén karddal végeznek vele. Ugyanide keresnék lehetőleg néma palotaőrt is. „Várkony” jeligére a kiadóba.
16. Szakképzett idegenvezetésre hívom abba a toronyba, amelyben nem is jártam. „Bölcsesség” jeligére a kiadóba.
17. Ezennel tudatom mindenkivel, hogy nem találom a koronámat. Amíg meglesz, Bizáncból hozatok. „Szent testvére” jeligére a kiadóba.

18. Felújítás, generál-kivitelezés, ország-újjáépítés kiváló referenciákkal rendelhető. Vállalom leányok feleségnek való kiközvetítését, elsősorban külföldre. Kolostorépítés, és apácákkal való megtöltés nagy gyakorlattal. „Szent akarok lenni” jeligére a kiadóba.

Felhasznált irodalom

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETI KRONOLÓGIÁJA I.; Akadémiai Kiadó;
Budapest 1983

KORA MAGYAR TÖRTÉNETI LEXIKON; Akadémiai Kiadó; Budapest 1994
SZENT ISTVÁNTÓL MOHÁCSIG – Források a középkori Magyarországról;
Szegedi Középkorász Műhely; Szeged 1994

KÖZÉPKORI HISTÓRIÁK OKLEVELEKBEN; Szegedi Középkorász Műhely;
Szeged; 2000

KUN LÁSZLÓ EMLÉKEZETE; Szegedi Középkorász Műhely; Szeged 1994

SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY EMLÉKEZETE ; Európa Kiadó; Budapest 1985

KÉPES KRÓNKA; Magyar Hírlap Maecenas könyvek ; Budapest 1993

A MAGYAROK TÖRTÉNETE (TARII-I ÜNGÜRÜSZ); Magvető Kiadó
Magyar Hírmondó sorozat ; Budapest 1982

A MAGYAROK CSELEKEDETEI ; Interpopulart Kiadó; Budapest 1993

(Anonymus: A Magyarok cselekedetei; Kézai Simon mester: Krónika)

- SÁMÁNOK ÉS TÁLTOSOK ;Interpopulart Kiadó; Budapest 1993
FORRÁSOK, LEGENDÁK, INTELMEK; Interpopulart Kiadó Budapest 1993
Gedai István: MAGYAR URALKODÓK PÉNZEIKEN; Zrínyi Kiadó;
Budapest 1991
Kristó Gyula: AZ ÁRPÁD-KOR HÁBORÚI; Zrínyi Kiadó; Budapest 1986
MAGYARORSZÁG HADTÖRTÉNETE I. (Liptay Ervin szerk.); Zrínyi Kiadó;
Budapest 1985
A TATÁRJÁRÁS EMLÉKEZETE; Európa Kiadó; Budapest 1987
Szász György: III. BÉLA /CSÁSZÁRLÁTOGATÁS/ Magvető; Budapest 1984
Szabó Magda: BÉLA KIRÁLY ; Magvető; Budapest 1974
Veres Péter : BÖLCS ÉS BALGATAG ŐSEINK; Szépirodalmi Könyvkiadó ;
Budapest 1968
Lengyel Dénes: RÉGI MAGYAR MONDÁK ; Móra kiadó; Budapest 1972

Tartalomjegyzék

Ütött vagy nem ütött? Előhang két képben	7
Árpádok Álmai	16
Kronológia	16
Milyen alapelvek alapján uralkodjunk?	26
Hogyan koronáznak valakit királlyá Magyarországon?	38
Ha egy táltoskirály harcol	40
Szentjeink nyomában	60
Szent Erzsébet	64
Árpád-házi Szent Margit	66
Szent Gellért	68
A szerzetesség kezdetei	70
Nincs egy lyukas poltúrám sem!	73
Hol vagy István király?	79

Abasári nem a lányom	108
Zotmund – Az első szabad tüdejű Búvár Kund	116
Színháték egy koronáért	124
Szakszerű toronybazárás	132
A lovagkirály szentté avatása	142
Quasimodo a magyar trónon?!	146
Egy pofon története – Képregény kép nélkül	159
Magyarország oltalmazója	171
Alexiosz, a Béla	184
Makó és Jeruzsálem	193
Az Aranybulla születése	199
Bánk bán története	202
Siralmas ének a tatárjárásról	209
„Légy átkozott László király!”	222
Rejtvények	237
Felhasznált irodalom	242

Gáspár Ferenc

Johnny Fortunate kalandjai

című sorozatáról

Gáspár Ferenc bravúros írói technikával, sodró lendülettel megírt folytatásos regényei maradéktalanul beleillenek a kiadó célkitűzésébe, amit a COLDWELL KÖNYVEK mottója is hirdet: *történelem másképpen*.

Hősök, a magyar származású Johnny időutazások, megdöbbentő akciók szem- és fültanúivá képes avatni az olvasót, miközben mai és középkori énjének kalandjait követjük nyomon. A jelenben a kalandok Amerikában kezdődnek 2001-ben, a középkoriak pedig Nagy Lajos idejében Magyarországon. És miért pont amerikai fiú a főhős? Mert ő jobban rácsodálkozhat a magyar történelem dicsőséges fejezeteire, s az európai középkor olykor félelmetes világára!

A történelmi szál mellett a tizenéves Johnny kedves alakját hívta életre az író, annak minden csetlésével-botlásával, érzelmi problémáival, ám karakán személyiségével együtt.

A sorozat kötetei:

Megjelent:

- I. A strucc vére
- II. A strucc terjeszkedik
- III. A strucc halála

Előkészületben:

- IV. A sárkány pallosa

Tervben:

- V. A holló felrepül
- VI. Pogányokkal táncoló